

molekulové choroby – v širšom zmysle choroby podmienené deficitom enzýmových al. neenzýmových proteínov. Patria sem enzymopatie, hemoglobinopatie a i.

moles, is, f. – [l.] hmota, zhluk, námaha.

molestus, a, um – [l.] ťažký, obťažný.

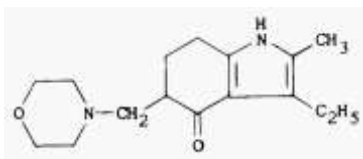
molgramostín – rastový faktor stimulujúci kolónie granulocytov a makrofágov (má aktivitu CG-CSF) (Leucomax[®]).

molimen, imina – [l. námaha, úsilie] namáhavý výkon niekt. normálnych činností.

Molimina haemorrhoidalia – hemoroidové ťažkosti, napr. pri krvácaní al. zápale hemoroidov.

Molimina (prae)menstrualia – kryptomenorea, mierne, ale nepríjemné ťažkosti predchádzajúce al. sprevádzajúce menštruáciu; sy. premenštruačnej tenzie.

molindón – 3-etyl-1,5,6,7-tetrahydro-2-metyl-5-(4-morfolinylmetyl)-4H-indol-4-ón, C₁₆H₂₄N₂O₂, M_r 276,37; antipsychotikum (hydrochlorid EN 1733 A[®], Lidone[®], Moban[®]).

Molindón

Mol-Iron[®] – síran železnatý.

Molischov test – [Molisch, Hans, 1856 – 1937, čes. botanik pôsobiaci vo Viedni] → *testy*.

Mollaretova meningitída – [Mollaret, Pierre, *1898, franc. neurológ] recidívy horúčok, slabosti, bolesti hlavy a meningálnych príznakov s výraznou polymorfonukleárnou zápalovou reakciou v likvore.

Mollicutes – trieda baktérií oddelenia *Tenericutes*, tvorených bunkami obalených trojvrstvou membránou. Od iných baktérií sa líšia chýbaním pravej bunkovej steny. Zahrňujú najmenšie mikroorganizmy schopné rasti v bezbunkovom médiu, s bunkami pleomorfného, kokoidného al. vláknitého tvaru s tendenciou produkovať myelínové štruktúry. Patrí sem jediný rad, *Mycoplasmatales* a prídavné rody *Anaroplasma* a *Thermoplasma*.

mollis, e – [l.] mäkký, jemný.

mollitia, ae, mollities ei, f. – [l.] mäknutie.

Mollitia ossium – mäknutie kostí.

Mollov príznak – [Moll, L., nem. lekár] príznak nedostatočnej laktácie: nie je rozdiel medzi teplotou v alárnej jamke a pod prsníkom (v čase laktácie býva obvykle pod prsníkom teplota vyššia ~ o 0,4 – 1 °C).

Mollove žľazy – [Moll, Jakob A., 1832 – 1914, hol. oftalmológ pôsobiaci v Haagu a Utrech-te] gll. ciliares, apokrinné žľazy, vyúsťujúce na okraji mihalníc.

Molliron[®] – síran železnatý.

Mollusca – mäkkýše, 2. kmeň nadkmeňa *Eutrochozoa*, línie trochofórovcov (*Trochozoa*). Sú to živočchy s mäkkým nečlánkovaným telom utvárajúcim plášť, kt. niekedy objíma celé telo. Plášť obyčajne vylučuje na povrch schránku z uhličitanu vápenatého a org. hmoty. Schránku tvorí 8 doštičiek, ulita a lastúry. Telo sa skladá z hlavy, vnútornostného vaku a nohy, nervová sústava z 5 párov nervových ganglií. Druhotná telová dutina je zväčša zatlačená mezenchýmovým spojivom. Majú otvorenú cievnú sústavu, V ústach je páska (radula), kt. strúhajú rastlinnú potravu. Známych je > 112 000 druhov. Patria sem 2 podkmene: amfineury (prvomäkkýše, *Amphineura*) s 3 triedami

a schránkovce (*Conciphera*) s 5 triedami. Podľa inej klasifikácie sa sem zahrňujú do 5 tried: hlavonožce, chitóny, lastúrniky, ulitníky a zubovky.

Klasifikácia mäkkýšov

Ríša: živočíchy (*Animalia*)

Podríša: Mnohobunkovce (*Polycytozoa*)

Línia: trochofórovce (*Trochozoa*)

1. nadkmeň: *Lophotrochozoa*

2. nadkmeň: *Eutrochozoa*

1. kmeň: páskovce (*Nemertini*)

2. kmeň: mäkkýše (*Mollusca*)

1. *podkmeň*: amfineury, prvomäkkýše (*Amphineura*)

1. trieda: červovky (*Caudofoveata*)

2. trieda: červovce (*Aplacophora, Solenogastres*)

3. trieda: chitóny (*Polyplacophora*)

2. *podkmeň*: schránkovce (*Conchifera*)

1. trieda: čiapočkovce (*Monoplacophora*)

2. trieda: ulitníky (*Gastropoda*)

1. podtrieda: predožiabrovce (*Prosobranchia*)

1. rad: *Archeogastropoda*

2. rad: *Mesogastropoda*

3. rad: *Neogastropoda*

2. podtrieda: zadožiabrovce (*Opisthobranchia*)

1. rad: *Acochlidioidea*

2. rad: *Notaspida*

3. rad: *Nudibranchia*

4. rad: *Pteropoda*

5. rad: *Saccoglossa*

6. rad: *Anaspidea*

3. podtrieda: pľúcnatce (*Pulmonata*)

1. rad: staroplúcnatce (*Archeopulmonata*)

2. rad: vodniaky (*Basommatophora*)

3. rad: slimáky (*Stylomatophora*)

3. trieda: klovitovce (*Scaphopoda*)

4. trieda: lastúrniky (*Lamellibranchia, Bivalvia*)

1. rad: *Palaeotaxodonta*

2. rad: *Cryptodonta*

3. rad: *Pteriomorpha*

4. rad: *Schizodonta*

5. rad: *Heterodonta*

6. rad: *Adapedonta*

7. rad: *Anomalodesmata*

8. rad: *Septibranchia*

5. trieda: hlavonožce (*Cephalopoda*)

1. podtrieda: štvoržiabrovce (*Tetrabranchia*)

1. rad: *Nautiloidea*

2. rad: *Ammonoidea*

2. podtrieda: dvojžiabrovce (*Dibranchia*)

1. rad: *Belemnoidea*

2. rad: *Decabranchia*

3. rad: *Vampyromorpha*

4. rad: *Octobranchia*

molluscacidum, molluscicidum, i, n. – [*Mollusca* mäkkýše + l. *caedere* zabíjať] → *moluskocídum*.

Molluscipoxvirus – rod podčelade *Chordopoxvirinae* (čelad' *Poxviridae*), do kt. patrí vírus *molluscum contagiosum*.

molluscum, i, n. (tuber) – moluskum, mäkký nádorček kože.

Molluscum atheromatosum – syn. m. sebaceum, ateromatózne moluskum, bradavčitý nádorček kože vzniknutý nahradením obsahu mazovej žľazy.

Molluscum contagiosum – kotagiózne moluskum, prenosný mäkký nádorček kože, pôvodcom je vírus zo skupiny poxvírusov. Postihuje najmä deti a adolescentov. Prenáša sa stykom s infikovanými predmetmi (odev, uteráky) a autoinokuláciou pri škrabaní. Na koži vznikajú polguľo-vité, tuhé, centrálné preliačené, papulky veľkosti špendlíkovej hlavičky až hrášku, bielej, žltkastej až bledoružovej farby, perleťového vzhľadu. Bočným stlačením pinzetou sa z nich vyprázdňuje belavá hmota, v kt. sa dajú mikroskopicky dokázať homogénne ovoidné útvary (moluskové telieska). Predilekčné miesta sú tvár, mihalnice, krk, genitál, perianálna oblasť. *Dfdg.* – milium nemá preliačenie, z bradavíc (*verrucae vulgares*) sa nedá vytlačiť ich obsah, bazalióm sa vyskytuje vo vyššom veku. *Th.* – *expresia* al. exkochleácia ostrou lyžičkou s následným potretím jódomou tct.

Moluscum giganteum – nádorovité kožné útvary vyvolané vírusmi.

Molluscum pseudocarcinomatousum – kožný výrastok so sklonom k spontánnemu hojeniu.

Molluscum sebaceum – 1. *molluscum atheromatosum*; 2. epitelový nádor, histol. na prvý pohľad podobný spinocelulárnemu karcinómu, ale čapy epitelu pozostávajú výlučne z diferencovaného epitelu; dosahuje až veľkosti 2 cm.

Molluscum verrucosum – bradavčité moluskum.

Moloneyov test – [Moloney, Peter J., *1891, kan. imunochemik] → *testy*.

Moloneyova metóda – [Moloney, Peter J., *1891, kan. imunochemik] → *metódy*.

mólová hmotnosť – *M*, hmotnosť jedného → *mólu* chem. čistej homogénnej látky. Jednotkou m. h. je kg mol^{-1} . M. h. nahradzuje pojmy grammolekula, gramatóm, gramión, val ap., pretože nezávisí od kvality zákl. častíc (entít), kt. danú látku tvoria. Pomocou m. h. možno určiť presný chem. vzorec látky, vypočítať hustotu plynu, určiť koncentráciu rozt. ap. Experimentálne možno určiť m. h. v plynnom skupenstve (pomocou stavovej rovnice) al. v rozt. (napr. kryoskopicky, ebullioskopicky, pomocou rozptylu sveta).

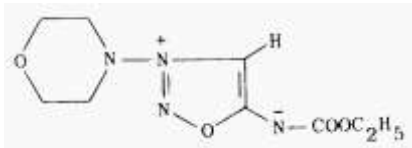
Príklad: 1 mól HCl (M_r 36,46) je 36,46 g HCl. 1 mól je toľko elementárnych jednotiek (atómov, molekúl, iónov) koľko je atómov v 12 g izotopu uhlíka ^{12}C ; → *Avogadrova konštanta*.

moľovitý → *Tineidae*.

mólový objem – V_m , objem jedného → *mólu* látky. Je určený podielom V a látkového množstva n látky: $V_m = V/n$. Jednotkou je $\text{m}^3 \text{mol}^{-1}$, odvodenou jednotkou je l mol^{-1} . Normálny m. o. je konštanta vyplývajúca z Avogadrovho zákona; predstavuje objem 1 mólu ideálneho plynu pri normálnych podmienkach ($P_n = 101\,325 \text{ Pa}$, $T_n = 273,15 \text{ K}$) = $22,414 \cdot 10^{-3} \text{ m}^3 \cdot \text{mol}^{-1}$.

Molsidolat® – koronárne vazodilatans; molsidomín.

molsidomín – syn. morsydomín; *N*-(etoxykarbonyl)-3-(4-morfolinyl)-sydnónimín, $\text{C}_9\text{H}_{14}\text{N}_4\text{O}_4$, M_r 242,23; koronárne vazodilatans. Je to nebenzénová, aromatická, heterocyklická a mezoiónová látka, antianginózium; vykazuje synergizmus s penbutololom (SIN-10®), Corvaton®, Corvasal®, Molsidolat®, Morial®, Motazomin®).

Molsidomín

moluskocídy – [molluscacida] chem. látky na ničenie škodlivých mäkkýšov.

molybdaenum → *molybdén*.

molybdát – soľ kys. molybdénovej; niekt. sa používajú v testoch, napr. na dôkaz iónov ťažkých kovov.

molybdén – molybdaenum (g. molybdos olovo, g. molybdaina tuha), chem. prvok VI. skupiny periodickej sústavy (patrí do podskupiny chrómu), značka Mo, A_r 95,54, Z 42, elektrónová konfigurácia atómu [Kr] (4d)⁵ (5s)¹, ρ 10,2 g.cm⁻³, t. t. 2620 °C. Je to tvrdý, striebrolesklý kov. V prírode sa vyskytuje v molybdenite a wulfenite. Dobre vedie elekt. prúd. Na vzduchu je pri obyčajnej teplote stály. Používa sa na výrobu špeciálnych ocelí, katalyzátorov, mazadiel, farbív a i. Mo drôty sú v žiarovkách nosičmi volfrámového vlákna. V zlúč. s inými prvkami je známy v oxidačnom stupni II, III, IV, V a VI. Rozt. molybdénanu amónneho v kys. dusičnej sa používa na stanovenie kys. fosforečnej. Okrem toho sa v ČSL 4 predpisuje ako skúmadlo molybdenan sodný (je aj súčasťou Folinovho-Ciocalteuovho skúmadla na stanovenie mukoproteínov v krvi a bielkovín v likvore) a kys. fosfomolybdénová a kys. molybdénová.

V atmosfére sa nachádza ~ 1 – 2 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, napr. prach z popola zo skládok môže príjem zo vzduchu významne zvýšiť až do vzdialenosti 20 – 30 km od elektrární na uhlie. Max. prípustná priemyslová záťaž je 5 μg Mo/ m^3 vzduchu, ale u priemyslovo exponovaných osôb sa zistil príjem až 10 $\mu\text{g}/\text{d}$.

Telové zásoby Mo sú ~ 9 – 10 mg. Najvyššie koncentrácie sú v pečeni, obličkách, slezine, kostiach, v tukovom obale nadobličiek. Mo sa nachádza aj v pľúcach, svaloch, vlasoch a koži. Koncentrácia Mo v erythrocytoch je na hranici detegovateľnosti ~ 5 nmol/kg, v sére 6 nmol/l, t. j. 0,58 $\mu\text{g}/\text{l}$, v materskom mlieku 0,1–1,7 $\mu\text{g}/\text{l}$. Močom sa vylučuje 0,84 (0,24 – 1,9) $\mu\text{mol}/\text{d}$, t. j. 81 (23 – 180) $\mu\text{g}/\text{d}$, stolicou pri prijme 3,5 mmol/d priemerne 1,3 mmol/d, t. j. 0,125 mg/d, potom 0,64 mmol/d, t. j. 0,061 mg/d.

Denná potreba Mo je 0,1 – 0,5 mg/d, u detí do 6 mes. ~ 0,03 – 0,06 mg/d. Mo sa nachádza hojne najmä v strukovinách (fazuľa a i.), obilovinách, listovej zelenine bohatej na chlorofyl, cukri, živočíšnych orgánoch. Mo obsahujú aj huby. Kravské mlieko obsahuje viac Mo ako materské mlieko. Šaratica obsahuje 8,2 μg Mo/l. Pri úprave a rafinácii potravín sa môže strácať až 50 % Mo. Niekt. autori odporúčajú pri totálnej parenterálnej výžive dodávať 0,29 $\mu\text{g}/\text{kg}/\text{d}$.

Mo je esenciálnym stopovým prvkom, zložka enzýmu xantinoxidázy, aldehydoxidázy a nitrátoreduktázy; u ľudí aldehydoxidázy, sulfitoxidázy a xantindehydrogenázy. Mo je v nich zložkou redox systému zúčastňujúceho sa na transporte elektrónov. Asi 60 % Mo je v tele viazaných na tieto enzýmy. Kofaktorom aldehyddehydratázy katalyzujúcej hydroxyláciu purínu je Fe a S. Koenzymová časť xantinoxidázy tvorí riboflavín. Jeho deficit sa spája s xantinúriou a xantínovou nefrolitiázou.

U detí žijúcich v oblastiach s vysokým obsahom Mo v pôde a vode sa zistil nižší výskyt zubného kazu; preventívna účinnosť Mo na zubný kaz sa však nedokázala. Nadmerný prívod Mo v potrave sa spája s vysokými sérovými koncentraciami kys. močovej a v lokalitách s vysokým obsahom Mo v pôde a rastlinách býva zvýšený výskyt dny (napr. v Arménsku). Zvýšené hodnoty Mo v sére sú aj pri hepatopatiách a ischemickej chorobe srdca. Nadmerný prívod Mo v experimente má za následok stratu hmotnosti, poruchy rastu, anémiu a kožné zmeny. Inhalácia Mo zapríčiňuje dráždenie dýchacích ciest, známe sú aj pneumokoniózy, pri masívnej expozícii je možný vznik edému pľúc. Zlúč. Mo sú pre človeka málo toxické. Po požití veľkých množstiev Mo môže vzniknúť otrava, charakterizovaná slabosťou a hnačkou, anorexiou, slabosťou, stratou kondície, chudnutím, anémiou, dermatózou, hyperurikemickým sy. s artralgiami, erytémami, edémami a deformáciami

kíbov, hepatopatiami, nefropatiami, kardiomyopatiami. Mo sa dá stanovovať neutrónovou aktivačnou analýzou s rádiochemickou separáciou.

molybdoenzým – enzým obsahujúci → *molybdén* ako kofaktor.

molybdoflavoproteín – molybdoenzým, kt. je flavoproteínom, napr. aldehydoxidáza al. xantinoxidáza.

molybdenoproteín – proteín obsahujúci molybdén.

molybdopterín – nekovová zložka molybdénovho kofaktora; pterínový derivát s alifatickým bočným reťazcom, kt. sa viaže na molybdén svojimi dvoma SH-skupinami.

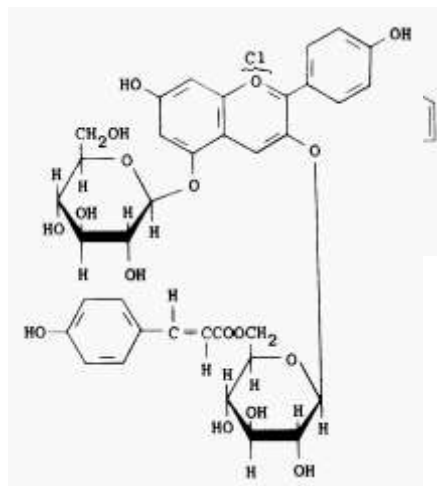
molysmofóbia – chorobný strach z nákazy.

moment – [*momentum*] **1.** popud, podnet; **2.** okamih; **3.** veličina pohybu; súčin hmotnosti a rýchlosti; symbol *P*.

momentum, i, n. – [l. *movere* hýbať] → *moment*.

Momentum lucidum – krátkodobá úprava v inak ďalej pokračujúcej duševnej chorobe; lucidný interval.

mometazónfuroát – (11β,16α)-9,21-dichlór-17-[(2-furanylkarbonyl(oxy)-11-hydroxy-16-metylpregna-1,4-dien-3, 20-ón, C₂₇H₃₀Cl₂O₆, M_r 521,44; miestny kortikosteroid, antiflogistikum (Sch-32088[®], Elocon[®]).

Mometazónfuroát

monáda – [g. *monos* jeden] **1.** filoz. u starých Grékov nedeliteľná jednotka; u Euklida pojem, označujúci každú existujúcu vec ako jedno. V g. filozofii to bolo označenie pre všetko, čo je jednoduché a nedeliteľné (napr. Platonova idea, Demokritov a Epikurov atóm). U Leibniza boli m. do seba uzavreté a úplne posledné jednotky (duchovné prapodstaty, substancie), kt. boli opatrené dušou („beseelt“) a vo svojej celistvosti tvorili usporiadaný systém sveta. **2.** Biol. jediná bunka vzniknutá v dôsledku abnormálnej meiózy. **3.** Zool. druh bičikovca;

monádizmus – filozofický smer, kt. vysvetľuje svet z predpokladu existencie → *monád*.

Monakovov príznak – [Monakov, Konstantin von, 1853 – 1930, rus. neurológ pôsobiaci vo Švajčiarsku] → *príznaky*.

Monakovov syndróm – [Monakov, Konstantin von, 1853 – 1930, rus. neurológ pôsobiaci vo Švajčiarsku] → *syndrómy*.

Monakovova dráha – [Monakov, Konstantin von, 1853 – 1930, rus. neurológ pôsobiaci vo Švajčiarsku] tractus rubrospinalis.

monalazón dvojsodný – C₇H₄ClNa₂O₄S, M_r 279,61; dezinficiens.

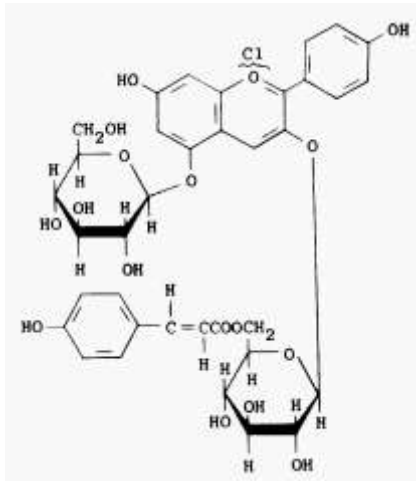
Monaldiho drenáž – [Monaldi, Vincenzo, *1899, rímsky pneumológ] málo používaná metóda drenáže hrudníka, resp. pleurálnej dutiny s trvalým podtlakom po punkcii v 2. medzirebrí parasternálne najmä pri tbc kavernách pľúc; por. Bülaova drenáž.

mon/o- – prvá časť zložených slov z g. *monos* jeden.

monandria, ae, f. – [*mon-* + g. *anér-andros* muž + *-ia* stav] monoandria; **1.** jednomužstvo; **2.** existencia jedinej tyčinky v kvete; **3.** oplodňovanie jediným samčekom.

Monarda punctata L. (*Labiatae*) – rastlina rastúca v USA. Listy obsahujú prchavé oleje: tymol, karvakrol, nerylformiát, geranylformiát, cineol, γ -terpentín α - a β -pinén. Používa sa ako aromaticum a karminatívum, ako aj ako zdroj tymolu.

monardeínchlorid – pelargonidín-3-(6-*p*-kumaroyl)glukozido-5-glukozidchlorid, $C_{36}H_{37}ClO_{17}$, M_r 777,16; farbivo izolované z rastliny *Monarda didyma* L. („zlatý balzam“), *Labiatae*.

Monardeínchlorid

monarthrit, itidis, f. – [*mon-* + g. *arthron* kĺb + *-itis* zápal] monartritída, zápal jediného kĺbu.

monarticularis, e – [*mon-* + l. *articulus* kĺb] monartikulárny, týkajúci sa jediného kĺbu.

monaster, eris, m. – [*mon-* + g. *astér* hviezda] hviezdicovité usporiadanie dcérskych chromozómov v metafáze; → *mitóza*.

monathetosis, is, f. – [*mon-* + g. *athetos* bez pevného postavenia] mon(o)atetóza, atetoické pohyby jednej končatiny.

monatomicus, a, um – [*mon-* + g. *atomos* nedeliteľný] mon(o)atomický, vzťahujúci sa na jeden atóm.

monauralis, e – [*mon-* + l. *auris* ucho] mon(o)aurálny; **1.** vzťahujúci sa na jedno ucho, **2.** akust. s jednoduchým zvukovým záznamom.

Monazan[®] – antiflogistikum; → *mofebutazón*.

monazit – žltohnedý, škoricový al. červený jednoklonný nerast, fosforečnan vzácnych zemín, najmä lantánu a céru.

monday fever – angl. pondelňajšia horúčka; exogénna alergická → *alveolitída*.

Mondorova choroba – [Mondor, Henri, 1886 – 1962, parížsky chirurg] zriedkavý zápal povrchovej žily (druh tromboflebitídy) s výraznou fibroprodukciou. Prejavuje sa ako tuhý nebolestív pruh v priebehu žily. Lokalizovaný býva na prechode prednej a bočnej strany hrudníka al. brucha (vv. thoracoepigastrica) al. na horných komčatinách. Často súvisí s iným závažným ochorením; → *choroby*.

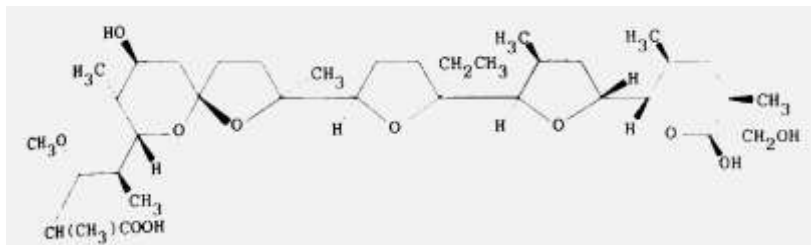
monécia – *bot.* jednodomosť, výskyt samčích a samičích jednopohlavných kvetov na tom istom jedincovi.

monel – [podľa amer. výrobcu Monela] Monelov kov, zliatina niklu, medi a prísad, kt. sa používa na sedlá ventilov, posúvača ap.

monelíny – intenzívne sladké látky v tropickej rastline *Dioscoreophyllum cumminsii* Diels, *Menispermaceae*; nízkokalorické sladidlo ~ 3000-krát sladšie ako sacharóza. Je to prvý „chemostimulačný“ proteín vyvolávajúci u človeka sladkú chuť. Pozostáva z 2 neidentických podjednotiek, sladkú chuť podmieňuje prítomnosť obidvoch, M_r 10 700. Podjednotka A pozostáva zo 44, podjednotka B z 50 aminokyselín.

monéma – *lingv.* slovná jednotka, min. znak v reči. M. je slovo ako nositeľ signifikatívnych, významotvorných a významových vlastností, prvkov. Vyskytuje sa v rečovom prejave vždy vtedy, keď je autor nútený svoj prejav formulovať tak a nie inak, aby oznámil presne to, čo oznámiť chce a nie dačo iné, čo by na základe jazykových prostriedkov oznámiť mohol. Je teda toľko moném, koľko je možností voľby; por. morféma.

monenzín – syn. kys. monenzová (obsol.); kys. 2-[5-etyltetrahydro-5-[tetrahydro-3-metyl-5-[tetrahydro-6-hydroxy-6-(hydroxymetyl)-3,5-dimetyl-2H-pyran-2-yl]-2-furyl]-2-furyl]-9-hydroxy- β -maslová, $C_{36}H_{62}O_{11}$, M_r 670,90; hlavný faktor v komplexe antibiotík izolovanom z kultúry

Streptomyces cinnamomensis s baktericídny a fungicídny účinkom (sodná soľ $C_{36}H_{61}NaO_{11}$ – Coban[®], Romensin[®], Rumensin[®]).

Monenzín

monéra – predpokladaný bezjadrový jednobunkový organizmus.

monetárny – [l. *moneta* minca] mincovný, peňažný. Monetárny systém je ekonomická teória zo 16. – 17. stor., podľa kt. základ spoločenského bohatstva je vo vlastníctve zlata a striebra.

Mongeho choroba – [Monge, Carlos, 1884, peruánsky patológ pôsobiaci v Lime] – chron. horská choroba, kt. postihuje obyvateľov žijúcich dlhodobo vo veľkých nadmorských výškach; → *choroby*.

mongolidi → *xanthodermi*.

mongolismus, i, m. – mongolizmus, vrodená chyba prejavujúca sa poruchou duševného a telesného vývoja; nespr. Downov sy.

mongoloides, es – [*mongol* + g. *eidos* podoba] monodloidný, podobný mongolizmu.

mongolská riasa – epikantus.

mongolská škvrna – bezvýznamná pigmentová škvrna v križovej oblasti v detstve; do 4. r. spontánne vymizne.

Moniho okienko – umelo zalúžený otvor v obale nadsemenníka na vývod spermíí, ktoré sa akumulujú v tunica albuginea semenníkov, odkiaľ ich možno aspirovať.

monilethrichosis, is, f. – [l. *monile* náhrdelník + g. *thrix-thrichos* vlas + *-osis* stav] → *moniletrichóza*.

moniletrichóza – [*monilethrichosis*] syn. Sabouraudov syndróm; zrohovatenie vlasových folikulov, vlasy sú „krátke“ a „zježené“.

Monilia, ium n. – [l. monike náhrdelník] → *kandidy*.

moniliasis, is, f. – [*monilia* + *-asis* stav] moniliáza, múčnivka; → *kandidóza*.

moniliformis, e – [*monilia* + l. *forma* tvar] moniliformný, podobný kandidóze, retiazkovitý, s usporiadaním podobným náhrdelníkom. Používa sa pre niekt. kožné eflorescencie (kruhové prejavy nasledujúci jeden vedľa druhého).

monilínia malvicová – *Monilinia fructigena*, vreckatá huba vyskytujúca sa na plodoch hrušky, slivky, dule a najmä jablone, a to v konídiovom štádiu, zaviňuje moniliózu ovocia.

monilióza – choroba ovocných stromov vyvolaná → *moniliánou malvicovou*.

monitor, oris, m. – [l. *monere* pripomínať] zariadenie na sledovanie, monitorovanie určitej funkcie (napr. v kardiografii); obrazovka.

monitoratio, onis, f. – [l. *monere* pripomínať] monitorovanie.

monitorovanie – [*monitoratio*] trvalé sledovanie, najmä dôležitých životných funkcií pacienta, ale aj v anestézii pri operácii. Vykonáva sa na špeciálnych oddeleniach nemocníc, pooperačných jednotkách, intenzívnej starostlivosti, koronárnych jednotkách, monitoruje sa pulz dychová frekvencia, EKG, TK, pO₂, na špecializovaných jednotkách ďalšie funkcie. Monitoruje sa aj napr. dlhodobá proteinúria al. iné údaje týkajúce sa kvality zdrav. starostlivosti.

Moniz, Antonio Caetano – (1874 – 1955) portug. neurológ, r. 1949 dostal Nobelovu cenu za med. a fyziol. s W. R. Hessom za objav terapeutickú hodnotu leukotómie pri určitých psychózach. Pokladá sa za zakladateľa neurochirurgie. Zaoberal sa fyziológiou a patológiou sexu. Vyvinul metódu mozgovej artériografie.

monizmus – **1.** uplatnenie jediného princípu, jedinej metódy, teórie; **2.** filoz. smer, podľa kt. jestvuje jediný princíp, jednota, nedeliteľnosť prírody, sveta; za základ všetkého jestvujúceho pokladá jednu podstatu; op. dualizmus.

Monizov príznak – [Moniz, Antonio Caetano, 1874 – 1955, portug. neurológ] pri lézii pyramídovej dráhy sa pri silnej plantárnej flexii členka zjavuje dorziflexia prstov.

Monnaretov pulz – [Monnaret, Jules Auguste, 1810 – 1868, franc. lekár] bradykardia pri žltacke.

Mono Mack[®] – izosorbidi mononitras, vazodilatans s predĺženým účinkom.

monoacylglyceroly – produkty štiepenia tukov (triacylglycerolov) lipázou.

monoalkylfosfáty – kyslé estery kys. fosforečnej, spoločné s dialkylfosfátmi sú súčasťou fosfolipidov, nukleotidov a ďalších biol. významných látok, tvoriace sa za účasti fosfoesteráz.

monoaminooxidáza – skr. MAO, aminooxidáza, adrenalínoxidáza, tyramináza. Prvý ju opísal pri oxidačnej deaminácii tyramínu Hare (1928). M. katalyzuje aj deamináciu iných biogénnych amínov, ako je adrenalín a noradrenalín, dopamín a sérotonín, pričom sa aminoskupina viaže na terminálny uhlík. Ďalšie m. katalyzujúce oxidačnú deamináciu amínov inhibujú karbonylové činidlá a nepôsobia na *N*-substituované amíny. Patrí sem sperminoxidáza, benzylaminoxidáza, meskalínoxidáza, rastlinné aminooxidázy, oxidázy mikroorganizmov a histamináza.

monoamíny – monoergické amíny, látky všeob. vzorca RNH₂, R₂NH₂, R₃NH₂, kde R je alkyl al. aryl. (dopamín, adrenalín a noradrenalín, sérotonín a i.); → *neurotransmitery*.

monoamniálny – majúci jeden amnión, napr. monoamniálne dvojčatá.

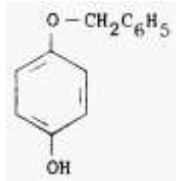
monoandria, ae, f. – [*mono-* + g. *anér-andros* muž] **1.** jednomužstvo; **2.** biol. oplodňovanie jediným samčekom; **3.** bot. existencia jednej tyčinky v kvete; (op. polyandrie).

monoanestézia – anestézia vyvolaná len jedným prípravkom. Používa sa len na krátke výkony, inak v súčasnosti sa dáva prednosť kombinácii niekoľkých látok.

monoarticularis, e – [*mon-* + l. *articulus* kĺb] monoartikulárny, jednokĺbový, týkajúci sa jedného kĺbu.

monobaktámy – β -laktámové \rightarrow *antibiotiká*. Na rozdiel od penicilínov a cefalosporínov majú jednoduchšiu zákl. štruktúru (monocyklické jadro). Najznámejší m. aztreonam pôsobí proti gramnegat. baktériám, ako sú *Serratia*, *Pseudomonas*, *E. coli*, gonokoky produkujúce penicilázu. Patrí sem napr. aztreonam.

monobenzón – 4-(fenylmetoxy)fenol; benzylhydrochinón, $C_{13}H_{12}O_2$, M_r 200,23; depigmentátor (Agerite[®], Benoquin[®], Benzoquin[®], Depigman[®], Pigmex[®]).

Monobenzón

monoblast – [*monoblastos*] nezrelý \rightarrow *monocyt*.

monoblastos, i, m. – [*mono-* + g. *blastos* výhonok] monoblast.

monobrachia, ae, f. – [*mon-* + g. *brachion* rameno] jednorukosť, anomália s jedinou rukou; monobrachus, ii, m. – jedinec s jednou hornou končatinou.

Monobutyl[®] – antiflogistikum; \rightarrow *mofebutazón*.

monocellularis, e – [*mono-* + l. *cellula* bunka] monocelulárny, jednobunkový, týkajúci sa jedinej bunky.

monocentricus, a, um – [*mono-* + l. *centrum* stred] monocentrický, s jediným stredom (centrom).

monocephalia, ae, f. – [*mono-* + g. *kefalé* hlava] monocefália, podvojná anomália s jednou hlavou a dvoma telami.

Monocid[®] – cefalosporínové antibiotikum; \rightarrow *cefonicid*.

monocistronický – charakterizovaný jedným \rightarrow *cistrónom*.

Monocotylenopsida – *Liliopsida*, jednoklíčnolistové \rightarrow *rastliny*.

Klasifikácia jednoklíčnolistových rastlín

Oddelenie: jednoklíčnolistové rastliny (*Monocotyledonopsida*)

1. trieda: **ľalie** (*Liliopsida*)

1. podtrieda: **žabníkové** (*Alismales*)

1. rad: žabníkotvaré (*Alismales*)

1. čeľaď: okrasovité (*Butomaceae*)

2. čeľaď: žabníkovité (*Alismaceae*)

2. rad: vodniakovité (*Hydrocharitales*)

3. rad: červenavcotvaré (*Potamogetonales*)

2. podtrieda: **ľaliovité** (*Liliidae*)

1. rad: ľaliotvaré (*Liliales*)

1. čeľaď: ľaliovité (*Liliaceae*)

2. čeľaď: amarylkovité (*Amaryllidaceae*)

3. čeľaď: agavovité (*Agavaceae*)

2. rad: kosatcovité (*Iridaceae*)

3. rad: d'umbierotvaré (*Zingiberales*)

1. čeľaď: strelíciovité (*Strelitiaceae*)

2. čeľaď: banánovníkovité (*Musaceae*)

3. čeľaď: d'umbierovité (*Zingiberaceae*)

4. čeľaď: kánovité (*Cannaceae*)

4. rad: vtsavačotvaré (*Orchidales*)

1. čeľaď: vstavačovité (*Orchidaceae*)
 1. podčeľaď: črievičníkovité (*Cypripedioideae*)
 2. podčeľaď: vztsvačovaté (*Orchideoideae*)
 3. podtrieda: podenkovité (*Commelinidae*)
 1. rad: sitinotvaré (*Juncales*)
 2. rad: šachorotvaré (*Cyperales*)
 3. rad: broméliovité (*Bromeliales*)
 4. rad: podenkotvaré (*Commelinales*)
 5. rad: lipnicotvaré (*Poales*)
 4. podtrieda: arekové (*Arecidae*)
 1. rad: arekotvaré, palmy (*Arecales, Palmae*)
 2. rad: áronotvaré (*Arales*)
 1. čeľaď: áronovité (*Araceae*)
 2. čeľaď: žaburinkovité (*Lemnaceae*)
 3. rad: pandánotvaré (*Pandanales*)
 1. čeľaď: pandánovité (*Pandanaceae*)
 2. čeľaď: ježohlavovité (*Sparganiaceae*)
 3. čeľaď: pálkovité (*Typhaceae*)
-

monocrotia, ae, f. – [*mono-* + g. *krotos* pulz] monokrocia, jednopulzový, normálny tvar pulzovej krivky.

monocularis, e – [*mono-* + l. *oculus* oko] monokulárny, jednooký, týkajúci sa jedného oka.

monocultura, ae, f. – [*mono-* + l. *colere* pestovať] → *monokultúra*.

monoculus, i, m. – [*mono-* + l. *oculus* oko] – 1. obväz na jedno oko; 2. prítomnosť len jedného oka; → *monokulus*.

monocyklický – charakterizovaný jedným cyklom, napr. monocyklický priebeh choroby.

monocystický – tvorený jednou cystou.

monocyt – [*monocytus*] veľká bezfarebná krvinka bez zrníek v plazme, najväčšia bunka v periférnej krvi; skr. Mo. Má \varnothing 16 – 22 μm , nepravidelný tvar, bohatú sivomodrú al. dýmovo sfarbenú cytoplazmu, kt. často obsahuje pinocytové vakuoly, jemné azurofilné zrná a množstvo organel (lyzozómy, mitochondrie). Jadro býva obličkovitého, fazuľovitého tvaru, často laločnaté, zriedka segmentované, príp. paličkovité, guľaté al. oválne. Štruktúra jadrového chromatinu je riedka, vláknitá. Relat. počet Mo v periférnej krvi je 2 – 11 %, absol. počet 0,2 – 1.10⁹/l. Po vycestovaní do tkanív sa Mo mení na tkanivový makrofág. Je súčasťou → *mononukleárového fagocytového systému* a patrí k profesionálnym fagocytom.

Spoločnou materskou bunkou Mo a granulocytov je myeloblast. Z neho vzniká promyelocyt, z kt. pokračuje diferenciácia smerom ku granulocytom al. monocytom. Prekurzorom Mo je promonocyt, bunka s \varnothing 18 – 22 μm , jadrom obličkovitého tvaru s jemným vláknitým jadrovým chromatinom, kt. môže obsahovať jedno jadierko. Plazma je sivomodrá s drobnou azurofilnou granuláciou, prevažne v mieste preliačenia jadra. Má neostré okraje a nepravidelné výbežky.

monocytoides, es – [*mono-* + g. *kytos* bunka + g. *eidos* podoba] monocytoidný, podobný monocytu.

monocytopenia, ae, f. – [*mono-* + g. *kytos* bunka + g. *peniá* nedostatok] monocytopénia, počet monocytov v periférnej krvi > 0,02. Býva zriedkavá, vyskytuje sa napr. pri pernicióznej anémii.

monocytopenia, is, f. – [*mono-* + g. *kytos* bunka + g. *poiéisis* vznik] monocytopenia, vývoj monocytov.

monocytosis, is, f. – [*monocytus* + *-osis* stav] → *monocytóza*.

monocyto-makrofágový systém – systém buniek s významnou úlohou v imunite. Bunky majú schopnosť fagocytózy, prezentácie antigénu (APC), produkujú rôzne cytokíny. Patria nim monocyty, rôzne druhy makrofágov (a z nich odvodených buniek), niekt. endotelových buniek; predtým nazývaný retikuloendotelový systém.

monocytopenia – znížený počet monocytov v periférnej krvi, pomerne zriedkavý stav. Zisťuje sa pri kortikoterapii.

monocytopenéza – vznik a vývoj monocytov.

monocytóza – [*monocytosis*] počet monocytov v periférnej krvi > 0,11. M. sa vyskytuje sa pri týchto stavoch: **1.** infekčné choroby (infekčná mononukleóza, tbc, subakút. baktériová endokarditída, brucelóza, kala-azar, malária, syfilis, trypanozomiáza); **2.** hematol. choroby (monocytová leukémia, Hodgkinova choroba a i. malígne lymfómy, chron. myeloická leukémia); **3.** lipoidózy; **4.** karcinómy; **5.** lupus erythematosus systemicus; **6.** sarkoidóza; **7.** colitis ulcerosa; **8.** intoxikácia tetrachlórmetánom.

monocytus, i, m. – [mono- + g. kytos bunka] monocyt.

Monod, Jacques Lucien – (*1910) franc. biochemik. Objavil a vysvetlil alosterickú reguláciu aktivít enzýmov. R. 1965 dostal Nobelovu cenu za med. a fyziol. spolu s F. Jacobom a A. M. Lwoffom.

monodactylia, ae, f. – [mono- + g. *daktylos* prst + *-ia* stav] monodaktýlia, vývojová úchylka charakterizovaná vývinom jedného prsta na ruke al. nohe.

Monodelphia – placentovce, cicavce, kt. zárodok sa vyvíja v maternici a s materským telom je spojený placentou. Vajíčka sú veľmi malé, chudobné na žltok. Placenta má rozmanitú stavbu, pri kopytníkoch a veľrybách po pôrode ostane sliznica maternice neporušená (indeciduálna placenta) pri primátoch, hlodavcoch, šelmách, hmyzožravcoch a i. sa oddelí (deciduálna placenta). Patrí sem väčšina našich cicavcov (okrem vajcorodých a vačkovcov).

monodermóm – druh teratómu vychádzajúci z jedného zárodkového listu.

monoelektrodový – zjednoelektrodový, s jednou elektrodou.

monoembryonicus, a, um – [mono- + g. *embryon* zárodok] monoembryový, jednozárodkový.

monoénové karboxylové („mastné“) kyseliny – nenasýtené „mastné“ kyseliny s jednou dvojitou väzbou, napr. kys. olejová.

monoénový – obsahujúci jednu dvojitú väzbu.

monoestrus, i, m. – [*mon-* + g. *oistros* ruja] monoestrový, charakterizovaný jednou rujou za rok.

monofenolmonooxygenáza – O-difenoloxidáza, tyroxináza, katecholoxidáza, oxidoreduktáza obsahujúca meď, ktorá katalyzuje oxidáciu O-difenolu na O-chinóny pomocou kyslíka (do produktu sa zapája jeden z dvoch atómov kyslíka), ako aj oxidáciu monofenolu (tyrozínu) na dihydrofenylalanín (DOPA, prekursor katecholamínov – melanínu a adrenalínu).

monoferický – obsahujúci jeden atóm železa, napr. monoferická forma transferínu.

monofibrillaris, e – [*mono-* + l. *fibrilla* vlákno] monofibrilárny, týkajúci sa jedného vlákna.

Monoflam[®] – nesteroidové antiflogistikum; diklofenak.

monofyletická teória → *teória*.

monogamia, ae, f. – [*mono-* + g. *gamein* ženiť sa] jednoženstvo, sobáš s jedinou ženou.

monogenes, es – [*mono-* + g. *gennán* tvoriť] monogénny, jednorodý, vo vzťahu k dedičnosti znaku podmienený alelami jedného génu; vzniknutý z jedinej príčiny, z jednej choroby; podmienený jedným génom.

monogenesis, is, f. – [*mono-* + g. *genesis* vznik] monogenéza, nepohlavné rozmnožovanie.

monogénny – [*monogenes*] podmienený jedným génom, napr. monogénna dedičnosť niekt. chorôb (fenyktonúria, hemofília, cystická fibróza). Riadi sa Mendelovými pravidlami.

monogerminalis, e – [*mono-* + l. *germen* zárodok] monogermínálny, jednozárodkový.

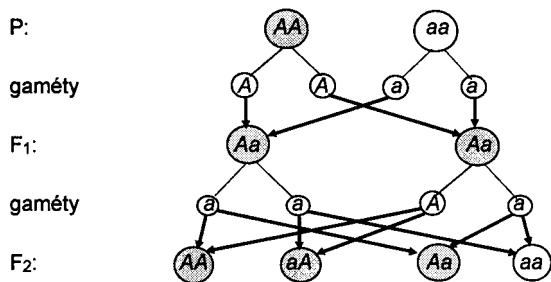
Monogest[®] – hormoónový antikoncepčný prostriedok s nízkym obsahom gestagénu (noretisterónu).

monoglukoronid – molekula obvykle aromatickej látky konjugovaná s jednou molekulou kys. glukurónovej; glukurinidy.

monoglycerid – monoacylglycerol, ester glycerolu s jednou esterifikovanou skupinou, medziprodukt pri trávení lipidov.

monografia – [*monographia*] odborná publikácia (kniha) pojednávajúca obsírne a do hĺbky o jednej určitej problematike.

monohybrid – kríženec, kt. rodičia sa odlišovali v jednom znaku, resp. v jednom páre alel. Potomstvo m. sa štiepi v pomere 3:1, resp. 1:2:1 (→ *Mendelove zákony*).

Písmenkové schéma monohybridizmu

monochlórfenamid – diuretikum; chlórovaný benzéndisulfónamid.

monochoriónový – [*monochorionicus*] majúci jeden chorión, napr. monochoriónové dvojčatá.

monochromatické žiarenie – elektromagnetické žiarenie s jediným kmitočtom, väčšinou tiež žiarenie vo veľmi úzkej oblasti kmitočtu.

monochromatický – jednofarebný, skladajúci sa z lúčov rovnakej vlnovej dĺžky, a teda aj farby, napr. laser.

monochromázia – porucha farbeného videnia (farbosleposť), pri nej sa vníma len jedna farba (chýba vnímanie dvoch ostatných farieb). Kombinuje sa s protanopiou, deuteranopiou a tritanopiou.

monojódtyrozín – jódovaný tyrozín produkovaný štítnou žľazou s nahradením jedného atómu vodíka, ktorý podlieha ďalšej jodácii až na trijódtyrozín.

monoinfectio, onis, f. – [*mono-* + l. *infectio* nákaza] monoinfekcia, choroba vyvolaná jediným infekčným činiteľom.

monokalciumfosfát – hydrogénsfosforečnan vápenatý.

monokarboxylové kyseliny – org. kyseliny všeobecného vzorca RCOOH.

monokiníny – druh cytokínov produkovaných monocytmí a makrofágmi. Zúčastňujú sa na imunitných dejoch.

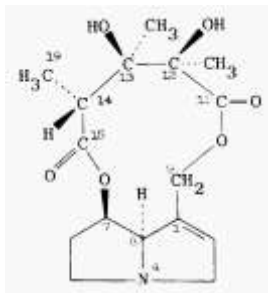
monoklonový – vynikajúci z jedného klonu, napr. *monoklonový charakter nádoru* – nádor, kt. vzniká z jedinej zvrhutej bunky, *monoklonová gamapatia*.

monoklonové protilátky – protilátky imunoglobulínov, kt. vznikajú z jedného klonu B lymfocytov, resp. z umelo pripravených buniek (vzniknutých spojením príslušných lymfocytov s nádorovou bunkou, kt. im poskytuje „nesmrteľnosť“). Sú úplne totožné a pôsobia proti jedinému úplne konkrétnemu antigénu. Majú početné experimentálne, laboratórne, ako aj th. využitie. Monoklonové protilátky proti TNF- α , angiogenetickým faktorom ap., sú už dostupné v th. pacientov so závažnými chorobami. Podobný charakter má monoklonová protilátka vznikajúca pri myelóme (tzv. paraproteín).

monokomponentný – tvorený jednou zložkou (komponentom), napr. monokomponentné lieky.

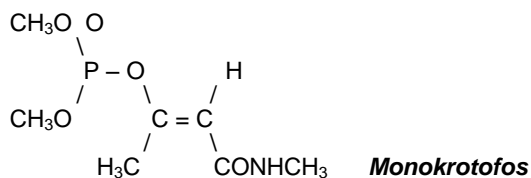
monokondylický – syn. unikondylický, jednohlavicový, týkajúci sa jedného kondylu.

monokrotalín – syn. krotalín; 14,19-dihydro-12,13-dihydroxy-20-norkrotolan-11,15-diól, $C_{16}H_{23}NO_6$, M_r 325,35; pyrolizidínový alkaloid, hlavná toxická zložka rastliny *Crotalaria spectabilis* Roth., *Leguminosae*.

Monokrotalín

monokrotofos – dimetyl (1-metyl-3-(metylalmino)-3-oxo-1-propenylester kys. fosforečnej; dimetylfosfát 3-hydroxy-*N*-metyl-*cis*-krotonamidu, $C_7H_{14}NO_5P$, M_r 223,16; insekticídum (C 1414[®], ENT 27129[®], SD 9129[®], Azodrin[®], Monocron[®], Nuvacron[®]).

monokultúra – [*monocultura*] 1. čistá kultúra mikroorganizmov pochádzajúca z jednej bunky; 2. porast kultúrnej rastliny jedného druhu (odrody).

monokulus – [*monoculus*] obväz na jedno oko.

monolateralis, e – [*mono-* + *l. latus* strana] monolaterálny, jednostranný, týkajúci sa len jednej strany.

monocularis, e – [*mono-* + *l. locus* miesto] monolokálny, jednomiestny, jednoložiskový.

monomania, ae, f. – [*mono-* + *g. mania* vášeň] monománia, chorobné prilipnutie na jeden predmet, jednu myšlienku.

monomér – [*mono-* + *g. meros* časť] nízkomolekulová zlúč. schopná polyreakcie, premeny na polymér, je charakteristická najmä dvoma reaktívnymi skupinami al. najmenej jednou viacnásobnou väzbou, príp. kruhom schopný otvoriť sa, čím získa dve reaktívne skupiny.

monomolecularis, e – [*mono-* + *molecula* molekula] monomolekulový, vzťahujúci sa na jedinú molekulu.

monomér – [*mono* + *g. meros* časť] jednoduchá nízkomolekulová zlúč. schopná polyreakcie, premeny na polymér. Je charakteristická najmä dvoma reaktívnymi skupinami al. najmenej jednou viacnásobnou väzbou príp. kruhom schopný otvoriť sa, čím získa dve reaktívne skupiny. Stavebný

článok makromolekuly (napr. eznýmu). M. obsahuje olefinické dvojité väzby v molekule (etén, propén, vinylchlorid, akrylnitril ap.) al. kruhové molekuly (etylénimín), príp. zlúč. s jednou al. viacerými reaktívnymi skupinami (formaldehyd, dioly, aminokarbónové kys. ap.). Polymerizáciou, polyadáciou al. polykondenzáciou m. vznikajú polyméry. Tieto vlastnosti m. sa využívajú najmä na prípravu plastov, napr. z etylénu polymerizáciou vzniká polyetylén.

monomorphismus, i, m. – [*mono-* + g. *morfé* tvar + *-ismus*] monomorfizmus, jednotvár-nosť, učenie o nemennosti baktérií.

monomphalia, ae, f. – [*mon-* + g. *omfalos* pupok + *-ia* stav] monomfália, podvojná anomália, kt. časti sú spojené pupkom.

monomyositis, itidis, f. – [*mono-* + g. *mýs-myos* sval + *-itis* zápal] monomyozitída, zápal jedného izolovaného svalu.

mononeuritis, itidis, f. – [*mono-* + g. *neuron* nerv + *-itis* zápal] mononeuritída, zápal jedného izolovaného nervu.

mononuclearis, e – [*mono-* + l. *nucleus* jadro] mononukleárny, jednojadrový.

mononucleosis infectiosa – infekčná mononukleóza, nákazlivá choroba vyvolaná Epsteinovým-Barrovej vírusom (EBV), charakterizovaná horúčkou, faryngitídou, generalizovaným zväčšením lymfatických uzlín a nálezom heterofilných protilátok v sére. Jestvuje súvislosť m. i. s Burkittovým lymfómom, nazofaryngeálnou rakovinou a karcinómom týmusu. EBV sa dá kultivovať len v B-lymfocytoch človeka a niekt. primátov. I. m. sa vyskytuje na celom svete sporadicky al. v malých epidémiách, najmä v internátoch, kasárňach a detských domovoch. Prameňom nákazy je chorý človek al. zdravý nosič, vírus sa vylučuje slinami a prenáša priamym kontaktom a krvou (transfúzie). Najčastejšie ide o subklin. infekcie v detskom veku; u adolescentov, kt. nemajú špecifické protilátky, sa môže vyvinúť obraz i. m. V gravidite je infekcia EBV a prenatálne poškodenie plodu v našich podmienkach zriedkavé. V tropických krajinách je až 80 % detí do 6. r. života séropozit. bez predchádzajúcej manifestnej infekcie. Inkubačné obdobie je 4 až 14 d.

Klin. obraz – k typickým prejavom i. m. patrí horúčka, bolesti hrdla, lymfadenopatia a únava. V KO je lymfocytóza s atypickými lymfocytmi a prítomnosť heterofilných protilátok v sére. Začiatku ochorenia, najmä u malých detí, môžu predchádzať prodrómy, ako sú subfebrilné teploty, únavnosť, ospalosť. Choroba sa začína horúčkou, niekedy s triaškou, nechutenstvom, bolesťou v hrdle a sklonom k poteniu. V 1. týžd. sa zjavuje povlaková angína a faryngitída. Pre značné zdurenie celého Waldayerovho lymfatického okruhu je reč pacientov huhňavá. U malých detí môže zdurenie tonzíl a pablany vyvolať obštrukciu dýchacích ciest s dusením. Lymfatické uzliny bývajú výrazne zdurené, najmä submandibulárne a krčné, niekedy aj axilárne, ingvínové a ďalšie. Zdurenie mezenteriových uzlín môže vyvolať obraz akút. apendicitídy. Ako včasný príznak sa niekedy zistí edém na mihalniciach (Bassov príznak) a drobné petechie na mäkkom podnebí (Holzelov príznak). Asi v 1/2 prípadov je hmatateľná zväčšená slezina, v 10 % aj pečeň. Ikterus sa vyskytuje len ~ v 5 % prípadov, častejšia sa zistí hyperbilirubinémia a zvýšená aktivita aminotransferáz v sére. I. m. sa môže manifestovať ako chrípkový stav, faryngitída s reakciou lymfatických uzlín al. mezenteriová lymfadenitída. V KO môže byť počet leukocytov spočiatku znížený, ale už v 1. týžd. sa zvyšuje na $10 - 20 \cdot 10^9/l$, príp. až na $50 \cdot 10^9/l$. Lymfocytov a monocytov je 50 – 70 %, v 30 % ide o atypické lymfocyty. Sú väčšie ako zrelé lymfocyty s laločnatým, zvyčajne excentricky uloženým jadrom, bohatým na chromatin a bazofilnú cytoplazmu s vakuolami. Často sa zistí trombocytopenia, niekedy s krvácami. Priebeh i. m. môže byť akút. s trvaním 2 – 3 týžd., aj keď subfebrilná teplota môže pretrvávajúť dlhšie, subakút. až chron. s hepatálnou léziou, adynamicko-depresívnym sy., sklonom k infekciám a pretrvávaním lymfomonocytózy.

Dg. – opiera sa o epidemiol. anamnézu, typický KO, klin. sy. s pozitivitou Paulovej-Bunnelovej reakcie. Asi v 10 % prípadov je reakcia negat., v takých prípadoch sa dg. potvrdzuje dôkazom špecifických protilátok proti vírusu cytomegálie Rýchla dg. sa zakladá na DNA-hybridizácii al. použití techniky s monoklonovými protilátkami.

Dfdg. – treba odlišiť vírusovú hepatitídu, akút. toxoplazmózu, rubeolu a i. Pri sy. i. m. indukovanom vírusom cytomegálie je v anamnéze často transfúzia, priebeh skôr tyfoidný bez bolestí v hrdle, s menšou lymfadenopatiou a lymfocytózou pri negativite Paulovej-Bunnelovej reakcie. U detí, keď aj pri i. m. indukovanej EBV môže byť táto reakcia negat., a v iných nejasných prípadoch o etiológii rozhodnú špecifické testy. Z komplikácií sa zriedka pozoruje aseptická meningoencefalitída, krvácavé prejavy, zriedka ruptúra sleziny, myokarditída a pneumónia.

Th. – je symptomatická. Pri obštrukcii dýchacích ciest, väčšej trombocytopénii, hemolytickej anémii, príp. myokarditíde, perikarditíde a meningoencefalitíde treba zväžiť aplikáciu glukokortikoidov. Zvyčajne sa podáva prednizón 1–2 týžd. so začiatočnou dávkou 60 – 80 mg/d. Prerušenie vylučovania vírusu sa dosahuje interferónom a acyklovirom. Ampicilín je pre nebezpečenstvo vzniku ťažkého toxoalergického exantému kontraindikovaný.

Izolácia pacienta nie je nevyhnutná. Keďže po prekonaní choroby môže dlhý čas pretrvávať virocytémia, nemajú rekonvalescenti darovať krv aspoň 6 mes. Pracovná neschopnosť trvá 3 až 6 týžd. V rekonvalescencii sa treba vystríhať väčšej telesnej námahe, pri patol. výsledkoch pečenných testov je dôležitá hepatálna diéta, vitamíny (C a komplex B). U detí sa aspoň 1/4 r. neodporúča telocvik. Pri postihnutí pečene sa pracovná schopnosť posudzuje ako pri vírusovej hepatitíde.

mononukleárový fagocytový systém – angl. mononuclear phagocyte system, MPS, starší názov retikuloendotelový systém RES; súhrn krvných monocytov, tkanivových makrofágov a ich prekursorov v kostnej dreni. MPS sa vyznačuje schopnosťou fagocytózy, pinocytózy a adhézie na rôzne povrchy. Monocyty a makrofágy majú na svojom povrchu receptory pre Fc-domény imunoglobulínov a C3b fragment komplementu. To im umožňuje uskutočňovať veľmi účinnú fagocytózu. Na svojom povrchu exprimujú antigény MHC II. triedy, následkom čoho môžu vykonávať funkciu buniek reprezentujúcich antigén.

mononukleáry – [*mono-* + l. *nucleus* jadro] mononukleárne leukocyty; patria k nim lymfo-cyty, monocyty a plazmocyty.

monoostoticus, a, um – [*mono-* + g. *osteon* kosť] monostotický, týkajúci sa jednej kosti.

monoparesis, is, f. – [*mono-* + g. *parésis* obrna] monoparéza, obrna jednej končatiny.

monophagia, ae, f. – [*mono-* + g. *fagein* jesť, hltat'] monofágia, návyk na jediný druh stravy.

monophasia, ae, f. – [*mono-* + g. *fasis* reč] monofázia, porucha reči, obmedzenie slovnej zásoby na jediné slovo al. vetu.

monophobia, ae, f. – [*mono-* + g. *fobos* strach] monofóbia, chorobný strach pred osamotením, samotou.

monophthalmus, i, m. – [*mon-* + g. *ofthalmos* oko] monoftalmus, vrodené vyvinutie len jedného oka.

monophyodontia, ae, f. – [*mono-* + g. *fyein* rásť + g. *odús-odontos* zub] monofyodoncia, nemennosť chrupu, jediný chrup po celý život.

monoplegia, ae, f. – [*mono-* + g. *plégéi* rana] monopolégia, úplná strata pohyblivosti jednej končatiny, obrna jedinej skupiny svalov.

monoplegicus, a, um – [*mono-* + g. *plégo* rana] monoplegický, týkajúci sa obrny jednej končatiny.

monoploidia, ae, f. – [*mono-* + g. *-ploos* v spojení s číslovkou] monoploidia, výskyt jednej chromozómovej sady v bunke (haploidia).

monopus, podis, m., monopodia, ae, f. – [*mono-* + g. *pús-podos* noha] monopódia, vrodené nevyvinutie jednej dolnej končatiny.

Monorheumetten[®] – antiflogistikum; →*mofebutazón*.

monorchia, ae, f. – [*mon-* + g. *orchis* semenník] stav s jediným semenníkom.

Monorchia spuria – pseudomonorchia, nepravá m., pri kt. je jeden semenník uložený normálne v skróte, kým druhý nezostúpený, zadržaný v brušnej dutine.

monorecidivus, a, um – [*mono-* + l. *recidivus* vracajúci sa] monorecidívny, znova sa vracia-júci (choroba neúplne vyliečená).

monosaccharidum, i, n. – [*mono-* + g. *sakcharos* cukor] monosacharid.

monosacharidy – [*monosaccharidum*] jednoduché cukry; →*sacharidy*.

monosexualis, e – [*mono-* + l. *sexus* pohlavie] monosexuálny, charakterizovaný jedným pohlavím.

monosilán – syn. silán.

monosoma, ae, f. – [*mono-* + g. *soma* telo] monozómia, chýbanie jedného chromozómu v páre, chromozómová aberácia.

Monosorb[®] (Unicet) – antianginózum; →*izosorbiddinitrát*.

Monospan[®] (Santen) – antispazmodikum; →*N-butylskopolamíniumbromid*.

monospasmus, i, m. – [*mono-* + g. *spasmos* kŕč] monospazmus, kŕč jedného svalu, jednej svalovej skupiny, jednej končatiny.

monospermia, ae, f. – [*mono-* + g. *sperma* semeno] vniknutie jednej spermie do vajíčka.

monostearin – glycerylmonostearát.

monosulfiram – fungicídum, ektoparazitocídum používané vo veter. med.; →*sulfiram*.

monosymptomaticus, a, um – [*mono-* + g. *symptóma* prejav] monosymptomatický, (ochorenie) s jediným symptómom, prejavom.

Monotard[®] (Novo) – suspenzia zinkinzulínu.

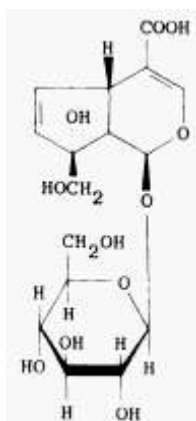
Monotheamin[®] – bronchodilatans; →*teofylínetanolamín*.

monotioetylglukol – 2-merkaptetoetanol.

α-monotioglycerol – tioglycerol.

Monotrim[®] (Duphar) – antibiotikum; →*trimetoprim*.

monotropeín – kys. 1-(α-D-glukopyranozyloxy)-1,4α,7,7α-tetrahydro-7-hydroxy-7-(hydroxymetyl)cyclopenta[c]pyran-4-karboxylová, C₁₆H₂₂O₁₁, M_r 390,34; látka izolovaná z rastliny *Monotropa hypopitys* L., Ericaceae.

Monotropeín

monotropitín – syn. gaultierín.

monotropitozid – syn. gaultierín.

monovalens, entis – [mono- + l. valere platiť] monovalentný, univalentný, jednomocný; → *valencia*.

Monovent[®] – bronchodilatans, tokolytikum; → *terbutalín*.

Monoverin[®] (Cascan) – antispazmodikum; → *pramiverín*.

monoxidum, i, n. – [mon- + oxidum oxid] monoxid, oxid, kt. má v molekule jeden atóm kyslíka.

Monoxone[®] (Plant Protection) – herbicídum; kys. chlórctová.

monoxchlorosen – antiseptikum; → *oxychlorosen*.

Monozol[®] – estrogén; monobenzyléter → *dietylstilbestrolu*.

Monroov otvor – [Monro, Alexander, 1733 – 1817, edinburghský anatóm] foramen interventriculare Monroi spájajúci bočné komory obidvoch hemisfér.

Monroova cysta – [Monro, Alexander, 1733 – 1817, edinburghský anatóm] ependymová cysta (väčšinou koloidná) na foramen interventriculare Monroi. Môže zapríčiniť Monroovu blokádu s hydrocefalom bočných komôr. Prejavuje a sa úpornými epizodickými bolesťami hlavy, sčasti závislými od polohy.

mons, tis, m. – [l.] hora, vrch.

Mons pubis, mons Veneris – vrch ohanbia, kožný val nad lonovou sponou.

Monselov roztok → *roztoky*.

monstratio, onis, f. – [l. *monstrare* ukazovať] monštrácia, poukaz, poukazovanie; demonštrácia.

monstripara, ae, f. – [l. *monstrum* monštrum, znetvorenina + l. *parere* rodiť] žena, kt. porodila monštrum.

monstrositas, atis, f. – [l.] monštruozita, obludnosť.

Monstrositas per defectum – anomália charakterizovaná nevyvinutím určitej časti tela.

Monstrositas per excessum – anomáliua vyznačujúca sa vývinom nadpočetných al. príliš veľkých častí tela.

Monstrositas per fabricum alienum – anomália charakterizovaná umiernením niekt. častí tela na abnormálnom mieste.

monstrum, i, n. – [l.] monštrum, znetvorenina, netvor, ťažká vývojová porucha organizmu.

Monstrum duplex – podvojná anomália, „zrastené dvojčatá“.

Monstrum per abundantiam – anomálnosť z nadbytočného vývoja.

Monstrum simplex – jednoduchá anomália.

Monstrum trigeminum – m. triplex, trojitá anomália.

monstruosus, a, um – [l. monstrum zrôda, anomália] monštrózny, anomálny.

Montamed[®] – analgetikum; obsahuje → *salverín*.

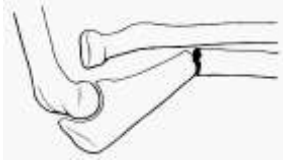
montanus, a, um – [l. mons hora] horský.

Monteban[®] – kokcidiostatikum, stimulans rastu; → *narasin*.

Monte Carlo – metóda arteficiálnej replikácie experimentálneho súboru, vykonávaná obyčajne počítačom; používa sa na určenie pravdepodobnosti.

Montenegrova skúška – leišmanínový test.

Monteggiowa luxačná zlomenina – [Monteggia, Giovanni B., 1762 – 1815, milánsky chirurg] zlomenina proximálnej tretiny proximálnej polovice lakťovej kosti s luxáciou hlavičky rádia s jeho radiálnou dislokáciou al. ruptúrou lig. annulare a následnou anguláciou al. rozdrvením ulnárnych fragmentov; hlavička rádia je hmatateľná v lakťovej jamke. Nesmie sa prehliadnuť luxácia hlavičky rádia a príp. lézia n. radialis. Th. spočíva v repozícii s ťahom na predlaktie ohnuté do pravého uhla a abdukované v pleci a imobilizácii sadrovým obvazom na 6 – 8 týžd, príp. v osteosyntéze.

Monteggiowa luxačná zlomenina

Montesquieu, de Secondat, Charles Louis – (1689 – 1755) franc. osvietený filozof, historik a spisovateľ. Zastával deistický svetonázor. Podrobil kritike teológiu a cirkev, náboženstvu však ponechával úlohu pri upevňovaní spoločenskej mravnosti. Rozvíjal ideu všeobecnej zákonitosti, kt. sú podrobené prírodné a spoločenské javy. Odmietal providencializmus (názor, podľa kt. vývin ľudskej spoločnosti určuje prozreteľnosť) a zákon vysvetľoval ako “nevyhnutný vzťah vyvplyvajúci z povahy vecí”. Na rozdiel od racionalistov nepokladal za možné vybudovať na základe teórie prirodzeného práva univerzálny systém spoločenských zákonov, pretože existenčné podmienky národov sú rozdielne. Z toho vyplýva rozmanitosť zákonov a foriem vlády. M. bol zakladateľom geografickej smeru v sociológii. Spoločenské zriadenie a mravy, kt. v ňom vládnu, sú podľa neho determinované geografickým prostredím (podnebím, pôdou, reliéfom územia atď.). Súčasne zdôrazňoval úlohu politického zriadenia a zákonodarstva. Bol stúpencom umiernennej konštitučnej monarchie a princípu rozdelenia moci. Dielo: Lettres Persanes (1721), Considérations su les causes de la grandeur des Romains et de leur décadence (1734), De l'esprit des lois (1748).

montevidská jednotka – miera pôrodných bolestí (súčin intenzity pôrodných kontrakcií a ich frekvencie v 10 min.).

Montgomeryho žľazy – [Montgomery, William F., 1797 – 1859, dublinský gynekológ a pôrodník] glandulae areolares (mammae); 12 – 15 apokrinných žliaz na periférii prsníkovej bradavky.

monticulus, i, m. – [l.] vŕštek, časť mozočkového červu; → *cerebellum*.

Montigneho test → *testy*.

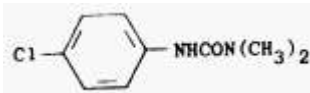
montmorillonit – zložitý hlinitokremičitan približného vzorca $Al_2O_3 \cdot 4 SiO_2 \cdot xH_2O$ s izomorfnými prímiesami Fe, Mg a i.; plastický, formovateľný, ílový minerál. Zmäkčuje vodu, má silné adsorpčné vlastnosti. Prijíma 5 – 6-krát viac vody, ako sám váži. Používa sa na čistenie ropy, olejov, tukov, v kozmetickom a mydlárskom priemysle (plnivo) a pri vŕtaní s ťažkým výplachom. Vyskytuje sa v Kuzmiciach na vých. Slovensku.

Montrel® (Dow) – insekticídum; krufomát.

Montricin® – antimykotikum, kombinácia laurylsulfátu sodného a → *mepartricínu*.

Monuril® (Zambon) – antibiotikum; → *fosfomycín*.

monuron – *N*-(4-chlórfenyl)-*N,N*-dimetylmočovina, CMU, $C_9H_{11}ClN_2O$, M_r 198,45; herbicídum, vyvoláva anémiu a methemoglobinémiu experimentálnych zvierat (Karmex Monuron Herbicide®, Telvar®; trichlóracetát, m. TCA – Urox®).

Monurón

Monydrin[®] (Draco) – dekongescens, anorektikum; → *fenylpropanolamín*.

Monzal[®] (Thomae) – relaxans maternice; → *vetrabutín*.

Monzaldon[®] – relaxans maternice; → *vetrabutín*.

Moogrol[®] (Burroughs Wellcome) – antileprotikum, používa sa aj v th. sarkoidózy; chaulmestrol, etylester kys. chaulmoogrovej.

Moorenov ulkus – [Moore, Albert, 1828 – 1899, nem. oftalmológ] chron. serpinginózny vred rohovky neznámej etiológie, obyčajne bilaterálny, vyskytuje sa u starších osôb.

Moore, Stanford – (*1913) amer. chemik. Vynikol prácami v oblasti výskumu aminokyselín, rozpracoval chromatografickú metódu chem. analýzy. R. 1972 dostal Nobelovu cenu za chému spolu s W. H. Steinom a Ch. Anfinsenom za objasnenie vzťahov medzi štruktúrou a funkciou biol. účinných bielkovín, najmä ribonukleázy.

Mooreov syndróm – [Moore, Mathew T., *1901, amer. psychiater] → *syndrómy*.

Mooreov test – [Moore, John, brit. lekár 19. stor.] → *testy*.

Mooreova zlomenina – [Moore, Edward Mott, 1814 – 1902, amer. chirurg] zlomenina dolného konca rádia s dislokáciou hlavičky ulny a uviaznutím proc. styloideus pod lig. annulare.

Mooreove zláblesky – [Moore,] záblesky al. svetielkujúce prúžky zjavujúce sa niekedy na periférii zorného poľa pri pohybe očí; ide o benígny úkaz.

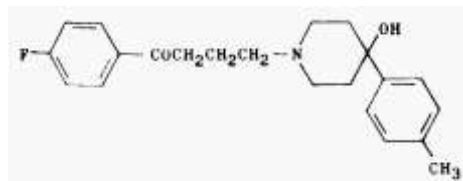
MOP – kombinácia cytostatík: mechlóretamín + vikristín + prokarbazín.

5-MOP – 5-metoxypsoralén, antipsoriaticum; → *bergaptén*.

8-MOP – 8-metoxypsoralén; → *metoxsalén*.

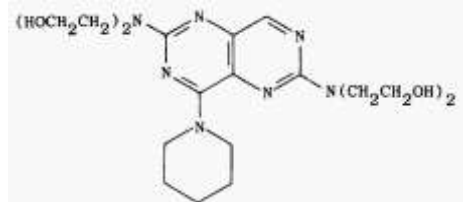
Mopazine[®] – neuroleptikum; → *metoxypropazín*.

moperón – syn. metylperidol; 1-(4-fluórfenyl)-4-[4-hydroxy-4-(metylfenyl)-1-piperidiny]-1-butanón, $C_{22}H_{26}FNO_2$, M_r 355,46; antipsychotikum (R-1658[®]; hydrochlorid $C_{22}H_{27}ClFNO_2$ – Luvatren[®]).

Moperón

mopidamol – 2,2',2'',2'''-[[4-(1-piperidiny)pyrimido[5,4-d]pyrimidín-2,6-diyl]dinitrilo]tetra-kisetanol, $C_{19}H_{31}N_7O_4$, M_r 421,51; inhibítor agregácie trombocytov s anti-metastatickými vlastnosťami, antineoplastikum (RA 233[®], Rapenton[®]).

Mopidamol

Moplen[®] (Novamont) – polypropylén.

MOPP – kombinácia cytostatík: mechlóretamín + vikristín (Oncovin) + prokarbazín + prednizón.

Mopral[®] (Astra) – inhibítor protónovej pumpy; → *omeprazol*.

Mopralol[®] – antitusikum; → *morklofén*.

moprolol – 1-(2-metoxyfenoxy)-3-[(1-metyletyl)amino]-2-propanol, $C_{13}H_{21}NO_3$, M_r 239,32; blokátor β -adrenergických receptorov, antihypertenzívum (hydrochlorid $C_{13}H_{22}ClNO_3$ – SD-1601[®], Omeral[®]; *l*-forma – Levotensin[®]).

MOPS – kys. 4-morfolínsulfónová, $C_7H_{15}NO_4S$, M_r 209,26; jedna z zwitteriónových aminokyselín, biol. tlmivý systém účinný pri pH 6,5 – 8,0.

mor → *pestis*.

mora, ae, f. – [l.] meškanie, odklad, zdržanie, priet'ah.

Moraceae – morušovité. Čel'ad' dvojkľíchnolistových rastlín, drevín s jednoduchými striedavými listami. V pletivách majú nečlánkované mliečnice. Drobné jednopohlavné kvety, jedno-duché al. dvojdomé, tvoria pazuchové vrcholíkové al. strapcotivé súkvetia, kt. sú často hláv-kovito skrátene a vplyvom vmedzereného rastu utvárajú miskovité, guľovité al. duté receptakulá. Plodom je kôstkovica, zriedkavejšie nažka al. mäsité súplodia. Rastú prevažne v trópoch (72 rodov, 1100 druhov). U nás sa pestuje moruša biela (*Morus alba*) a moruša čierna (*Morus nigra*). Z veľkého rodu figovník (*Ficus*) sa pestuje figovník obyčajný (*Ficus carica*) pre sladké súplodia (figy) a figovník kaučukový (*Ficus elastica*) ako okrasná krastlina. Jedlé súplodia má aj tropický chlebovník obyčajný (*Artocarpus communis*).

moracizín – syn. moricizín.

morálka – [g. *mos-mores* mrav(y)] mravnosť; → *etika*. M. je schopnosť ľudského jedinca riadiť sa svedomím, rozlišovať dobro a zlo, posudzovať konanie človeka z hľadiska rozpo-znávanie dobra a zla. M. je predmetom skúmania filozofie, → *etiky*, právnej vedy, psychológie, pedagogiky, sociológie a kultúrnej antropológie. G. D. Gurvitch (1894–1965, autor pojmu globálna spoločnosť) rozoznáva 8 druhov m.: **1.** tradičná m. založenú na zvykoch, tradícii; **2.** finalistickú m. vychádzajúcu z utilitarizmu, kt. sa vzťahuje na „pozemské majetky“ ako cieľu a zameranú na prostriedky nevyhnutné na dosiahnutie tohto cieľa; **3.** m. ctnosti, resp. dokonalosti postavenú na individuálnych al. kolektívnych ideáloch, ako je statočnosť, vernosť, skromnosť ap.; **4.** m. aposteriórneho hodnotenia, prijatia al. odmietnutia už vykona-ných skutkov; **5.** imperatívnu al. normatívnu m., odvíjajúcu sa od predpisov a založenú na vedomí povinnosti; **6.** m. symbolických a ideálnych predstáv odvodenú od výnimočných príkladov al. systémov (napr. u prorokov, mučeníkov, mágie, jógy); **7.** m. ašpirácií podloženú najväčšími túžbami ľudí v príslušných historických obdobiach; **8.** demiurgickú m. postavenú na tvorivej schopnosti, na samostatnom riešení nezvyklých situácií. Uvažuje sa aj o kontroverzných formách m., ako je mystická a racionálna, intuitívna a reflexívna m., rigoristická a m. prirodzených darov, smerujúca k expanzii al. redukcii skutkov, široko pôsobiaca a tá, kt. už svoju pôsobnosť stratila, m. kolektívna a individuálna. Podľa Leckyho industrializácia vychováva 2 typy: človeka práce a špekulanta. Historicky najsilnejší je vplyv rôznych náboženstiev na utváranie a ďalší vývoj morálnych systémov. Mravnosť je súbor hodnôt, noriem, vzorov správania pretendujúcich na reguláciu vzťahov medzi jednotlivcami, medzi jednotlivcom a spoločenskou skupinou a medzi spoločenskými skupinami navzájom, kt. rešpektovanie sa vynucuje sankciami verejnej mienky, resp. podlieha neformálnej sociálnej kontrole, aj keď závažná časť morálneho kódexu sa transformuje v rôznych kultúrach zároveň na právny kódex. K **psychologickým testom morálky** patrí Barukov, Baumgartenov, Fernaldov, Jacksonov, Jacobsonov, Moersov, Rothov, Schaeferov a i.

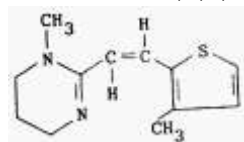
D-Moramid® – narkotické analgetikum; → *dextromoramid*.

Morandov otvor – [Morand, Sauveur François, 1697 – 1773, franc. chirurg] foramen caecum.

Morandova noha – [Morand, Sauveur François, 1697 – 1773, franc. chirurg] calcar avis.

moranolín – syn. 1-deoxynojirimicín.

morantel – 1,4,5,6-tetrahydro-1-metyl-2-[-(2-metyl-2-tienyl)-etenyl]pyrimidín, $C_{12}H_{16}N_2S$, M_r 220,23; anthelmintikum používané vo veter. med. (tartrát $C_{16}H_{22}N_2O_6S$ CP 12009-18® , Paratect®, Suminth®).

Morantel

Moranyi[®] – anthelmintikum; → *suramín sodný*.

moratórium – odklad splatnosti záväzku. Vo *finančnej oblasti* je to odklad platenia dlhov (zastavenia výplat vkladov), kt. môže súd al. iný štátny orgán vyhlásiť aj proti vôli veriteľa. **Cenové moratórium** – zákaz zvyšovať ceny na určité obdobie.

Moraxella – [Morax, Victor, 1866 – 1935, švajč. oftalmológ pôsobiaci v Paríži] rod baktérií čeľade *Neisseriaceae*. Zahrňuje gramnegat., aeróbne, krátke, tučné, nepigmentované paličky až kokobacily, kt. sa zle odfarbujú, sú oxidázapozit. Na krvnom agare rastú v nepigmentovaných kolóniách bez hemolýzy. Cukry neštiepia. Vyskytujú sa ako parazity al. patogény na slizniciach cicavcov. Sú citlivé na penicilín. Patrí sem 10 druhov začlenených do 2 podrodov, *M. (Moraxella)* tvaru paličiek a *M. (Branhamella)* tvaru kokov.

Moraxella anapestifer – syn. *Pasteurella anapestifer*, druh neurčitého postavenia izolovaný z kačíc, husí, moriakov a vodných vtákov postihnutých septikémiou.

Moraxella atlantae – druh niekedy izolovaný z klin. vzoriek.

Moraxella bovis – *M. (Moraxella) bovis*, pôvodca epizootickej keratokonjunktivitídy hovädzieho dobytka.

Moraxella (Branhamella) catarrhalis – syn. *Branhamella catarrhalis*, *Neisseria catarrhalis*, normálny obyvateľ ľudskej nosovej dutiny a nazofaryngu, príležitostne vyvoláva choroby dýchacích ciest a zápal stredoušia.

Moraxella catarrhalis – syn. *Branhamella catarrhalis*, *Neisseria catarrhalis*, normálna súčasť flóry nosovej dutiny a nosohltanu, príležitostne vyvoláva respiračné choroby a zápal stredoušia.

Moraxella lacunata – syn. *Diplococcus Morax-Axenfeldi*, *Haemophilus duplex*, *M. liquefaciens*, *M. (Moraxella) lacunata*; často sa izoluje zo spojoviek a predtým sa pokladala za pôvodcu angulárnej blefarokonjunktivitídy a keratitídy ľudí. Nachádza sa aj v dýchacích cestách, zriedka v krvi. Kmene tvoriace väčšie kolónie sa predtým nazývali *M. liquefaciens*.

Moraxella liquefaciens – *M. lacunata*.

Moraxella lwoffii – *Acinetobacter calcoaceticus*.

Moraxella liquefaciens – *M. (Moraxella) lacunata*.

Moraxella (Moraxella) lacunata – syn. *Haemophilus duplex*, Moraxov-Axenfeldov bacil, Moraxov-Axenfeldov diplokok, *Moraxella liquefaciens*.

Moraxella nonliquefaciens – rastie v priesvitných, niekedy veľmi mukózných kolóniách zanárajúcich sa do agaru. Izoluje sa často z nosovej dutiny i z iných častí dýchacích ciest a pokladá sa za dobre adaptovaného parazita; len výnimočne vyvoláva choroby.

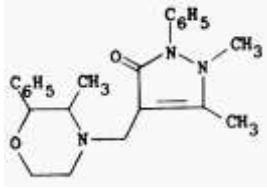
Moraxella osloensis – môže vyvolávať pyogénne infekcie.

Moraxov-Axenfeldov bacil – [Morax, Victor, 1866 – 1935, švajč. oftalmológ pôsobiaci v Paríži; Axenfeld, Theodor, 1867–1930, nem. oftalmológ] *Moraxella lacunata*.

Moraxov-Axenfeldov diplokok – [Morax, Victor, 1866 – 1935, švajč. oftalmológ pôsobiaci v Paríži; Axenfeld, Theodor, 1867 – 1930, nem. oftalmológ] *Moraxella lacunata*.

Moraxova-Axenfeldova konjunktivitída – [Morax, Victor, 1866 – 1935, švajč. oftalmológ pôsobiaci v Paríži; Axenfeld, Theodor, 1867 – 1930, nem. oftalmológ] conjunctivitis angula-ris.

morazón – 1,2-dihydro-1,5-dimetyl-4-[(3-metyl-2-fenyl-4-morfolinyl)metyl]-2-fenyl-3*H*-pyrazol-3-ón, C₂₃H₂₇N₃O₂, *M_r* 377,47; analgetikum, antiflogistikum, antipyretikum (R 445[®], Novartrina[®], Tarugan[®]; laktát – Rosimon-Neu[®]).

Morazón

Morbam[®] – anxiolytikum; → *meprobamat*.

Morbicid[®] – dezinficiens; → *formaldehyd*.

morbidita – [morbidity] chorobnosť, pomerné číslo výskytu choroby za jednotku času na istom území, pomer počtu chorých k počtu ohrozených v určitom časovom období.

morbidity, atis, f., morbilytas, atis, f. – [l.] → *morbidityta*.

morbilydus, a, um – [l.] chorobný, chorý.

morbilycans, antisy – [l. morbus choroba + l. facere činiť] morbilykantný, vyvolávajúci chorobu.

morbilylli, orum m. – [l.] → *osýpky*.

morbilyliformis, e – [l. morbilylli osýpky + l. forma tvar] morbilyliformný, podobný osýpkam (napr. exantém).

Morbilylivirus – rod vírusov čeľade *Paramyxoviridae* zahrňujúci pôvodcu osýpok, psinky psov, delfínov, tuleňov, moru dobytky a drobných prežúvavcov.

morbilyloides, es – [l. *morbilylli* osýpky + g. *eidos* podoba] morbilyloidný, podobný osýpkam.

morbilyllosus, a, um – [l. *morbilylli* osýpky] morbilylózny, osýpkový.

morbilyloid – [l. *morbilylli* + g. *eidos* podoba] zmiernené osýpky po aplikácii séra al. γ -globulínu.

morbilyositas, atis, f. – [l. *morbily* choroba] morbozita, chorobnosť

morbilyosus, a, um – [l.] chorobný, chorľavý.

morbily, i, m. – [l.] choroba, ochorenie, často sa spája a označuje menom objaviteľa (obvykle v genitíve).

MORC – skr. angl. *Medical Officers Reserve Corps* zdrav. dôstojníci v zálohe.

morcellyment – [franc.] rozdrobenie, napr. veľkých myómov maternice pri vagínovej hysterektómii.

mordant – [l. *mordere* hrýzť] angl. moridlo, látka schopná zintenzívniť al. prehĺbiť reakciu vzorky s farbivom, resp. sfarbenie vzorky; patrí sem anilín, fenol, olej a síran hlinitý (kamenec).

Mordant rouge – octan hlinitý $Al(OH)(CH_3CO_2)_2$.

Mordant violet 25 – biol. farbivo; galeín.

Mordant yellow 3 R – sodná soľ alizarínovej žltej R.

mordex, icis, m. – [l. *mordere* kúsať] zhryz; → *occlusio dentium*.

Mordex apertus – otvorený, nedovieravý zhryz, apertognathia, nonocclusio.

Mordex clausus – zámkový zhryz.

Mordex conclusus – previsnutý zhryz.

Mordex cruciatus – skrížený zhryz, skrížené čeľuste.

Mordex duplex – dvojitý zhryz.

Mordex profundus – hlboký zhryz.

Mor. dict. – skr. na recepte l. *more dicto* uvedeným spôsobom.

Morelliho test – [Morelli, F., tal lekár 20 stor.] → *testy*.

Morelov syndróm – [Morel, Augustin Benoit, 1809 – 1873, franc. psychiater] → *syndrómy*.

Morelove ušnice – [Morel, Augustin Benoit, 1809 – 1873, franc. psychiater] deformovaná ušnica s abnormálne vyvinutým helixom, anthelixom a fossa scaphoidea, takže ušnica je veľká, tenká, odstávajúca s ostrými hranami.

Morena[®] (Kettelhack) – antimigrenózum; → *dihydroergotamín*.

Morepen[®] (Lab. Morejon) – antibiotikum; → *ampicilín*.

Morestan[®] (Bayer) – akaricídum, fungicídum; → *oxytiochinox*.

morenie osiva – postup ošetrovania semien poľnohospodárskych rastlín pred sejbou. Pri m. sa ničia zárodoky mikroorganizmov na ich povrchu; pri chem. m. sa používajú zlúč. ortuti (fenymerkurichlorid, metylmerkuriamóniumacetát, fenymerkuripyrokatechinát), niekedy v kombinácii s inými pesticídmi etión, lindán), al. neortutnaté prípravky (fuberidazol, heptachlór, karboxín, lindán, tiram).

Moreno, Jacob Levy – (1892 – 1974) amer. psychiater rum.-rak. pôvodu. Pochádzal z rodiny židovských exulantov, emigrantov zo Španielska. Vyštudoval medicínu a psychiatriu vo Viedni R. 1922 otvoril vo Viedni divadlo, v kt. sa hrá improvizovane (Stegreiftheater) a do hry sa zapájajú aj diváci. Neskôr ho využil na th. účely. R. 1952 emigroval do USA, kde svoj postup prepracoval na th. metódu psychodrámy a zakladá svoj ústav v Beacone (New York). Zaoberal sa mikrosociológiou. Pokladá sa za zakladateľa sociometrie, skupinovej psychoterapie a → *psychodrámy*.

Morepan[®] (Lab. Morejon) – antibiotikum; → *ampicilín*.

Morestan[®] (Bayer; Chemagro) – akaricídum, fungicídum; → *oxytiochinox*.

Morettiho test → *testy*.

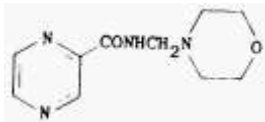
-morf – druhá časť zložených slov z g. morfé tvar, forma, označujúca jedinca al. látku, kt. má určitý tvar uvedený v koreni slova, kt. jej predchádza (napr. mezomorf).

morf/o- – prvá časť zložených slov z g. morfé tvar.

morfa – 1. útvar; 2. časť slovného tvaru, kt. ostane po vydelení všetkých morfém, ale neodkazuje na významové prvky.

morfalaxia – [morphalaxis] obnovenie strateného tkaniva al. časti reorganizáciou zvyšnej časti tela zvierat'a.

morfazínamid – syn. morinamid; *N*-(4-morfolinylmetyl)pyrazínkarboxamid, C₁₀H₁₄N₄O₂, M_r 222,24; tuberkulostatikum (hydrochlorid C₁₀H₁₅ClN₄O₂ – B2311[®], Piazofolina[®], Piazolin[®]).

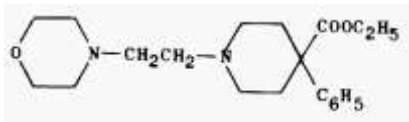

Morfazínamid

morfea – [*morphea*] 1. škvrny na koži pri malomocenstve; 2. ohraničená forma sklerodermie charakterizovaná prítomnosťou jedného al. viacerých pružných, neindurovaných, ružových a fialových makúl, meniacich sa na žltavé a diskkrétne škvrny al. plaky, pričom koža je tvrdá, suchá a hladká.

morféma – najmenšia nesamostatná významová jednotka jazyka (napr. prípona, predpona, koncovka); „najmenšie sémantické vehikulum“ (Jakobson a Halle, 1956); všetky slová sa skladajú aspoň z jednej m.; → *jazyk*.

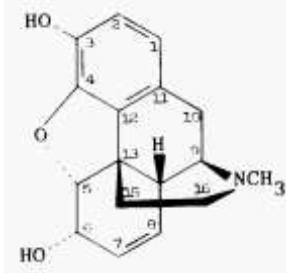
morferidín – 1-[2-(morfolinyl)etyl]-4-fenyl-4-piperidínkarboxylovej, $C_{20}H_{30}N_2O_3$, M_r 346,46; opiát, môže naň vzniknúť závislosť.

Morferidín

-morfia – druhá časť zložených slov z g. morfé tvar s významom tvárnosť, tvar, tvárnosť, tvarový (napr. heteromorfia, polymorfia)

morfin – syn. morfium; (5 β ,6 α)-7,8-didehydro-4,5-epoxy-17-metylmorfinan-3,6-diol, $C_{17}H_{19}NO_3$, M_r 285,33; prirodzene sa vyskytujúci alkaloid so silnými analgetickými a antitusickými účinkami. Má heterocyklicky viazaný dusík. Vyskytuje sa v

Morfín

raslinách čeľade *Papaveraceae* a *Menispermaceae*. Bol izolovaný ako prvý alkaloid (1805). Má fenantrénovú kostru, t. t. 254 °C, málo rozp. vo vode, v éteri, octane etylovom a benzéne. Je opticky aktívny, rovinu polarizovaného svetla otáča doľava.

Predpokladá sa, že m. „nahradzuje“ endogénne opioidy a potlačí jeho syntézu al. naopak povzbudí ich tvorbu. Po prerušení podávania je znížený obsah endogénnych opioidov a zjavia sa abstinenčné príznaky. Deficit opioidov sa pokladá za príčinu vzniku morfinizmu (Goldstein, 1976). Asi 1,5 – 1,7-krát silnejšie ako m. pôsobia p. o. enkefalinové (D-Thr², Th 2⁵)-enkefalinamid (Th 2 je kys. L-tiazolidín-4-karboxylová).

Analgetický účinok m. sa pripisuje rovnováhe koncentrácií sérotonínu a noradrenalínu. M. pôsobí antidiuretický, zvyšuje sekréciu prolaktínu a inhibuje sekréciu LH a testosterónu. Antagonisty m. inhibujú výdaj vazopresínu z neurohypofýzy.

V klin. praxi sa využíva jeho analgetický účinok pri úrazoch, po operácii, v premedikácii, ako aj pri th. chron. bolestí malígneho pôvodu (\rightarrow bolesť). M. je účinným liekom pri infarkte myokardu, pľúcnej embólii, pľúcnom edéme. Tlmí pocit dychovej nedostatočnosti, znižuje koncentráciu cirkulujúcich katecholamínov. Zvyšuje kapacitu žilového riečiska, čím redukuje predzaťaženie (preload). Zníženie napätia myokardu zlepší koronárny prietok. Morfín vyvoláva zníženie až zastavenie črevnej peristaltiky, zastavenie pohybov riasinkového bronchiálneho epitelu a pri opakovanej aplikácii eufóriu a návyk. Jednorazové podanie m. sa spája väčšinou s dysfóriou. Môže naň vzniknúť \rightarrow závislosť.

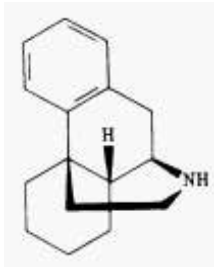
Akút. intoxikácia sa prejaví kómou, miózou, útlmom dýchania (2 – 3 dychy/min), príp. Cheynovým-Stokesovým dýchaním, cyanózou, hypotermiou, hypotóniou svalstva, areflexiou. *Th.* – antagonisty opiátov.

Chron. intoxikácia, tzv. *morfinizmus*, vzniká pri dlhodobom užívaní m. s návykom, resp. fyzickou a psychickou závislosťou a toleranciou. Pri prerušení užívania sa dostavuje tachypnoe, motorický nepokoj, hypertenzné krízy, zlyhanie obehu, hnačka a i.

Prípravky – Duromorph[®], Morphina[®], Nepenthe[®]; hydrochlorid (Epimor[®]), metylbromid (Morphosan[®]), *N*-oxid (syn. morfinoxid – Genomorphine[®]), $C_{17}H_{19}NO_4$, M_r 301,33 (Genomorphine[®]), sulfát (Contin[®], Continus[®], Moscontin[®], Oramorph[®]), sulfát pentahydrát – MST 10 Mundipharma[®], MST 30 Mundipharma[®]).

K ďalším derivátom m. patrí monohydrát, acetát trihydrát, fosfát monobázický a polybázický heptahydrát, ftalát, hydrobromid, hydrochlorid dihydrát, laktát, mekonát pentahydrát, 6-metyléter (heterokodeín), monohydrát, mukát, nitrát, oleát 20 %, pentahydrát a valerát.

morfinan – (4a,R)-1,3,4,9,10,10a α -hexahydro-2H-10a,4a α -(iminoetano)fenantrén, C₁₆H₂₁N, M_r 227,34; materská látka morfinových alkaloidov, kodeínu, tebaínu atď.

Morfinan

morfinizmus – [*morphinismus*] morfinománia, návyk na užívanie morfinu, chron. otrava morfinom; →závislosť.

morfinománia – [*morphinomania*] morfinizmus.

morfium – morfín.

morfodón – narkotické analgetikum; →*phenadoxonum*.

morfofonéma – morfonéma, dve al. rad morfém, kt. sa striedajú v tej istej morféme podľa zákonitostí morfolologickej štruktúry daného jazyka (napr. k/č v slovách ruka/ručný).

morfogén – difuzibilná látka v plodovom tkanive, o kt. sa predpokladá, že utvára koncentračný gradient ovplyvňujúci morfogenézu.

morfogenetický – [*morphogeneticus*] dávajúci vznik určitému tvaru.

morfogenéza – [*morphogenesis*] prispôsobovanie tvarov vonkajším okolnostiam; vývojová história stavby určitého organizmu a jeho častí; diferenciácia buniek zárodka s utváraním určitých tkanív a orgánov.

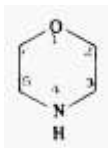
morfogénny – [*morphogenes*] pôsobiaci na tvarový vývoj organizmu.

morfogenotyp – Sheldonov výraz pre somatotyp; →*typológia*.

morfognozía – [*morphognosis*] geogr. poznávanie a rozlišovanie zemského povrchu.

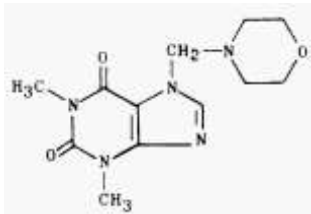
Morfolep[®] – morsuximid.

morfolín – syn. dimetylnimidoxid; tetrahydro-2H-1,4-oxazín, C₄H₉NO, M_r 87,12; nasýtená zlúč. zásaditého charakteru. Je to bezfarebná hygroskopická látka páchnuca ako amoniak, t. t. –4,9 °C, t. v. 128 °C, ρ 0,9994 g.cm⁻³, rozp. vo vode a org. rozpúšťadlách. M. dráždi kožu a sliznice vrátane spojoviek. Používa sa ako rozpúšťadlo živíc, voskov, kazeínu a farbív, zlúč. m. ako povrchovo aktívna látka, emulgujúca, protikorozívna látka, antioxidant, insekticídum, fungicídum, herbicídum, lokálne anestetikum a antiseptikum; v analyt. chémii sa používa na dôkaz kovov (Au, Cu, Zn).

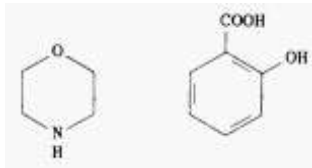
Morfolín

morfolínmetylteofylín – 3,7-dihydro-1,3-dimetyl-7-(4-morfolylmetyl)-1H-purín-2,6-dión, C₁₂H₁₇N₅O₃, M_r 279,30; diuretikum (Xanturil[®]).

Morfolínmetylteofylín

morfolínsalicylát – zmes kys. 2-hydroxybenzoovej s morfolínom (1:1), $C_{11}H_{15}NO_4$, M_r 225,24; analgetikum, antipyretikum, antiflogistikum (Desposal[®], Depot-Salicyl[®], DSF[®], Retarcy[®]).

Morfolínsalicylát

morfológia – [*morphologia*] **1.** gram. tvaroslovie; **2.** biol. náuka o tvaroch rastlinných a živočíšnych organizmov; **3.** geografia náuka o tvare zemského povrchu. M. sa delí na makroskopickú (*anatómia*), mikroskopickú a elektrónovomikroskopickú. Rozoznáva sa *organografia* (náuka o orgánoch), *histológia* (náuka o tkanivách) a *cytológia* (náuka o bunkách).

morfológický – [*morphologicus*] týkajúci sa tvaru a štruktúry tela.

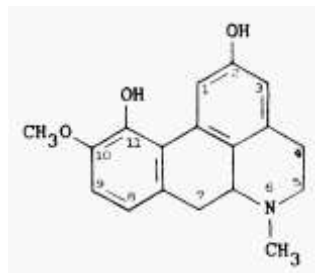
morfolýza – [*morpholysis*] deštrukcia tvaru.

morfometria – [*morphometria*] spôsob merania tvarov, napr. zemského povrchu, tela a jeho častí, buniek ap.

morfón – [*morphon*] individuálny organizmus al. štruktúrna jednotka.

morfosyntax – morfológia a syntax, morfol. a syntaktické javy chápané v nerozlučnej funkčnej jednotke; odbor skúpmajúci morfémy z hľadiska syntaktických funkcií.

morfotebain – 5,6,6a,7-tetrahydro-10-metoxi-6-metyl-4*H*-dibenzo[de,g]chinolín-2,11-diol, $C_{18}H_{19}NO_3$, M_r 297,34. Dá sa pripraviť zahriatím tebaínu s HCl; vzniká z bulbokapnínu.

Morfotebain

morfóza – [*morphosis*] utváranie tvarovej skladby organizmy al. jeho častí.

Morgagni, Giovanni Battista – (1682 – 1771) ital. lekár a anatóm a patológ. Študoval med. v Bologni a stal sa asistentom svojho učiteľa Antonia Mariu Valsalvu. Tu sa stal r. 1711 profesorom med. a o 4 r. neskôr prešiel do Padovy. Objavil niekt. významné anat. substráty. Bol odporcom Galenovej humorálnej patológie, zakladateľom anat. fundovanej solidárnej pa-tol.: o priebehu chorôb rozhodujú pevné, „trvalé“ súčasti tela. Choroby odvodzoval od mor-fol. zmien jednotlivých orgánov. Podľa neho nemožno určiť podstatu a príčinu choroby bez pitvy. R. 1761 publikoval dielo *De sedibus et causis morborum per anatomem indfagatis libri quinque*. Významná je aj jeho korešpondenci s kolegami. Zachovali sa podrobné opisy niekt. symptómov a pitevných nálezov.

Morgagniho dutina – [Morgani, Giovanni Battista, 1682 – 1771, padovský anatóm a patológ] ventriculus laryngis; bočná vychlipenina vo vestibulum laryngis medzi plica vestibularis a hlasivkami; por. laryngokéla.

Morgagniho hernia – [Morgani, Giovanni Battista, 1682 – 1771, padovský anatóm a patológ] parasternálna bránicová hernia prenikajúca cez Morgagniho štrbinu (trigonum sternocostale dextrum).

Morgagniho hydatida – [Morgani, Giovanni Battista, 1682 – 1771, padovský anatóm a patológ] appendix testis; stopkatá vezikula naplnená vodou pri semenníkoch, zvyšok Mülleroého vývodu.

Morgagniho katarakta – [Morgani, Giovanni Battista, 1682 – 1771, padovský anatóm a patológ] prezrelá katarakta.

Morgagniho lakúny – [Morgani, Giovanni Battista, 1682 – 1771, padovský anatóm a patológ] lacunae urethrales.

Morgagniho priestor – [Morgani, Giovanni Battista, 1682 – 1771, padovský anatóm a patológ] sinus Morganii, ventriculus laryngis; larynx.

Morgagniho syndróm – [Morgani, Giovanni Battista, 1682 – 1771, padovský anatóm a patológ] hyperostosis frontalis interna; →*syndrómy*.

Morgagniho škvrny – [Morgani, Giovanni Battista, 1682 – 1771, padovský anatóm a patológ] neškodné červené škvrny až papulky na koži, zjavujúce sa obvykle vo vyššom veku; haemangioma senile.

Morgagniho štrbina – [Morgani, Giovanni B., 1682 – 1771, padovský anatóm a patológ] trigonum sternocostale dextrum medzi pars sternalis a pars costalis diaphragmae. Týmto otvorom môže prechádzať tzv. Morgagniho prietrž.

Morgagniho-Adamsov-Stokesov syndróm – [Morgagni, Giovanni Battista, 1682 – 1771, tal anatóm a patológ; Adams, Robert, 1791 – 1875, írsky lekár; Stokes, William, 1804 – 1878, írsky lekár] →*Adamsov-Stokesov sy.* (→*syndrómy*)

Morgagniho-Turnerov syndróm →*Albrightov-Turnerov sy.*

Morgagniho-Turnerov-Albrightov syndróm →*Albrightov-Turnerov sy.* (→*syndrómy*).

Morgan, Thomas Hunt – (1866 – 1945) amer. zoológ a genetik. Od r. 1910 sa zaoberal štúdiom bunkového jadra na základe znova objavených Mendelových zákonov. Dospel k významným záverom o úlohe génu ako nositeľa dedičných vlastností. Zaviedol a definoval pojem gén, objavil fenomény spájania a výmeny (crossing over). Gény označil za nositeľov dedičnej informácie. Lokalizoval ich na chromozómoch tak presne, že bolo možné zostaviť chromozómové mapy. Génové zmeny však ostali tajomstvom, kt. sa vyriešilo až r. 1953 objavením DNA. R. 1933 mu bola udelená Nobelova cena za med. a fyziol. za dôkaz spájania a výmeny na ovocnej muške drozofile, kt. použil na mapovanie lineárneho usporiadania génov pozdĺž chromozómu; →*Morganove pravidlá*.

morgan – [Morgan, Thomas Hunt, 1866 – 1945, amer. zoológ] jednotka vzdialenosti medzi susediacimi lokusmi na mape génov; symbol M. Používa sa skôr 1/100 M, t. j. cM. Vzdialenosti medzi lokusmi sa rovnajú frekvencii rekombinácií vyjadrenej v %. Pre nesusediace lokusy môžu byť vzdialenosti väčšie ako frekvencia rekombinácie, pretože tie sa vždy nesčítavajú.

Morganella – [Morgan, Harry de Reimer, 1863 – 1931, brit. lekár] rod gramnegat. fakultatívne anaeróbných paličiek z čeľade *Enterobacteriaceae*. Patrí sem jediný druh *M. morganii*, izolo-vaný zo stolice zvierat i ľudí. Deamináciou fenylalanínu a tryptofánu sa zhoduje s rodom *Proteus*. Je to pohyblivý mikróób, ale pri raste nevykazuje plazivý rast vo vlnách. *M. morganii* sa pokladá za možného pôvodcu hnačkových ochorení. Podobne ako *Proteus vulgaris* a *P. mirabilis* je pôvodcom nozokomiálnych močových infekcií, infekcií dýchacích ciest a rán.

morganit – [Morgan, J. P., amer. finančník] ružová drahokamová odroda berylu.

morganizmus – [Morgan, Thomas Hunt, amer. genetik] gen. teória, podľa kt. gény existujú v podobe hmotných častíc zoradených v rade v určitom poriadku v chromozómoch bunkového jadra.

Morganov príznak – [De Morgan, Campbell, 1811 – 1876, angl. lekár] →*príznačky*.

Morganove pravidlá – [Morgan, Thomas Hunt, 1866 – 1945, amer. zoológ a genetik] →*Morganove zákony*.

de **Morganove škvrvny** – [de Morgan, Campbell, 1811 – 1876, angl. lekár] višňovočervené → *angiómy*.

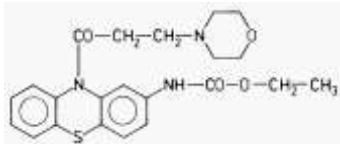
moria – 1. g. bláznovstvo – Erasmus Rotterdamský: *Moriae enconium* (Chvála bláznovstva), 1511; 2. vtikpovanie, nem. Witzelsucht, žoviálna expanzivita charakterizovaná planým vtikpovaním, slovnými hračkami (najmä pri léziách frontálneho laloka).

Morial[®] (Takeda) – antianginózium; → *molsidomín*.

moribundus, a, um – [l. mori umierať] umierajúci.

Moribundus adlatus – prinesený umierajúci (pri náhlej nehode, úraze).

moriczín – syn. moracizín; etmozín; etylester kys. [10-[3-(4-morfolinyl)-1-oxopropyl]-10*H*-fenotiazin-2-yl]karbámovej, C₂₂H₂₅N₃O₄S, M_r 427,52; málo používané arytmikum, svojim účinkom stojí na rozhraní antiarytmík triedy Ib a Ic.

Moricizín

Indikácie – komorové a supraventrikulárne extrasystoly, paroxysmálna tachykardia rôznej etiológie, komorové poruchy rytmu, vrátane komorovej tachykardie.

Kontraindikácie – hepatopatie, nefropatie, A–V blok II. a III. stupňa, súčasné podávanie inhibítorov monoaminoxidázy (až 14 dní po jeho skončení).

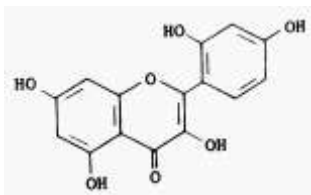
Nežiadúce účinky – zriedkavá nevoľnosť, tlak v nadbruší, závraty, nepokoj, bolesti hlavy.

Interakcie – súčasná aplikácia inhibítorov MAO môže vyvolať zvýšenie ich nežiaducich účinkov.

Dávkovanie – pri komorových arytmiách 600 – 900 mg/d v 2 – 3 dávkach; pri supraventrikulárnej tachykardii 900 – 1300 mg/d v 3 dávkach.

Prípravok – Aethmozin[®] tbl. obd. Medexport.

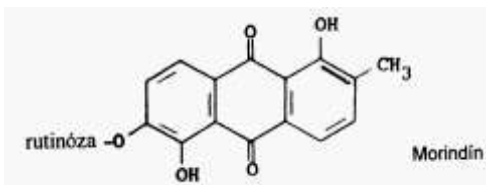
morín – 2-(2,4-dihydroxyfenyl)-3,5,7-trihydroxy-4*H*-1-benzopyran-4-ón; 2',3,4',5,7-pentahydroxyflavón; 2'-hydroxypelargidenolón 1522, C₁₅H₁₀O₇, M_r 302, 23; žlté farbivo získané z dreva stromu *Chlorophora tinctoria* (L.) Gaud. (*Morus tinctoria*), *Moraceae*. Syn. kubánske drevo, žlté brazílske drevo, používa sa ako činidlo na detekciu solí Al, Be, Ga, In, Sc a Zn, ako aj ako indikátor luminiscencie a textilné farbivo. Účinkom bisulfitu na extrakt dreva vzniká kaliková žltá, pozostávajúca najmä z bisulfitu m., morením s chrómom dáva olivovožlté, s hliníkom žlté, s cínom citrónovo žlté, so železom tmavo olivovohnedé farbivo (C. I. Natural Yellow 8[®], C. I. Natural Yellow 11[®], C. I. 75660[®]).

Morín

morinamid – syn. morfazínamid.

morindín – 1,5-dihydroxy-2-metyl-6-[(6-O-β-D-xylopyranozyl-β-D-glukopyranozyl-(oxy)-9,10-antracendión, C₂₇H₃₀O₁₄, M_r 578,54; látka izolovaná z kôry stromu *Coprosma australis* Forst. (*C. grandifolia*, Hook.), *Rubiaceae*. Kyslou hydrolýzou m. vzniká morindón, povarením β-morindín.

Moringa – rod rastlín.

Moringa pterygosperma – východoindická rastlina (sajina), kt. orechy obsahujú olej používaný v th. reumatizmu a dyspepsie. Je zdrojom antibiotika pterygosperrínu.

moringín – syn. benzylamín.

morión – tmavohnedý až čierny polodrahokam, odroda kremeňa.

Moriperan[®] (Morishita) – antiemetikum; → *metoklopramid*.

Morisonov priestor – [Morison, James Rutherford, 1853 – 1939, brit. chirurg] angl. Morison's pouch, peritoneálny vak pod pečťou a napravo od pravej obličky siahajúci dole k mesocolon transversum.

Morisonova pasta – sušený síran horečnatý.

moristan → *morotropion*.

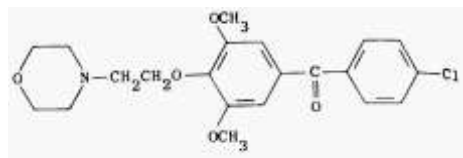
Moritova terapia – [Morita, Shomei Masataka, tokijský lekár 20. stor.] → *terapia*.

Moritzov test – [Moritz, Friedrich Heinrich Ludwig, 1861 – 1938, nem. lekár] Rivalentova skúška.

Moritzova-Rivalentova skúška – [Moritz, Friedrich H., 1861 – 1938, kolínsky internista; Rivalta, Fabio, 1863 – 1959, tal. patológ pôsobiaci v Bologni] → *testy*.

Morkit[®] (Bayer) – antrachinón.

morklofón – (4-chlórfenyl)[3,5-dimetoxy-4-[2-(4-morfolinyl)etoxy]fenyl]metanón, C₂₁H₂₄ClNO₅, M_r 405,88; antitusikum (K 3712[®], Medicil[®], Nitux[®], Plausicin[®]).

Morklofón

Mornidine[®] – pipamazín.

morning after pill – [angl. pilulka ráno po] syn. angl. emergency contraception, pokoitová antikoncepcia vysokými dávkami estrogénov. Užíva sa do 24 h po súloží počas 5 d. Predtým sa častejšie používala → *Yuzpeho metóda*.

morning-glory – laxatívum izolované z koreňa mexickej rastliny *Ipomea orizabensis* Ledenois, *Convolvulaceae* a *Ipomea rubrocoerulea* var. *praecox*; aktívnou zložkou je živica. Obsahuje námelové alkaloidy.

Morocide[®] (Boots) – fungicídum, miticídum; → *binapakryl*.

morodochium, i, n. – [g. *móriá* bláznovstvo] ústav choromyseľných.

moron – [g. *móros* hlúpy] osoba s najvyšším stupňom slabomyseľnosti, ekvivalentným s „stredne ťažkou mentálnou retardáciou“.

Moronal[®] (Heyden) – antimykotikum; → *nystatín*.

Morosan[®] (Dolder) – anxiolytikum, myorelaxans; → *diazepam*.

morositas, atis, f. – [l. *morosus* mrzutý] morozita, mrzutstvo.

morosus, a, um – [l.] morózny, mrzutý, umienený.

morotropion – syn. moristan, muristan, perský bimuristan, druh všeobecnej nemocnice, v kt. boli vyhradené osobitné cely duševne chorým. Byzantský (4. stor.), arabský (7. stor. Káhira), perzský systém (Bagdad 1173) starostlivosti o duševne chorých.

Morov reflex – [Moro, Ernst, 1874 – 1951, heidelbergský pediater] → *reflexy*.

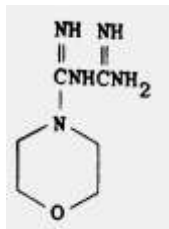
Morova kaša – [Moro, Ernst, 1874 – 1951, heidelbergský pediater] plnotučné mlieko so 7 % múky, 5 % masla a 5 % cukru. Podáva sa hypo- a atrofickým, nie však dyspeptickým deťom.

Morova reakcia – [Moro, Ernst, 1874 – 1951, heidelbergský pediater] →*tuberkulínová reakcia*.

morovité →*Noctuidae*.

Morovo mlieko – [Moro, Ernst, 1874 – 1951, heidelbergský pediater] plnotučné mlieko s 3 % múky, 5 % masla a 5 – 7 % cukru. Podáva sa hypo- a atrofickým, nie však dyspeptickým deťom.

moroxydín – syn. abetilguanid; *N*-(aminoiminometyl)-4-morfolínkarboximidamid, C₆H₁₃N₅O, M_r 171,20; antivirotikum (ABOB[®], Bioxine[®], Vironil[®], Virusmin[®], Virustat[®]; hydrochlorid C₆H₁₄ClN₅O – Assur[®]; zložka prípravku Albaton[®], Flumidin[®], Spenitol[®], Virugon[®]).

Moroxydín

Morpan T[®] (A.B.M. Chem.) →*myristyltrimetylamóniumbromid*.

-morph →*morf*.

morphaea, ae, f. – [g. *morfé* tvar] →*morfea*.

Morphin Biotika[®] 1 % inj. (Hoechst) – Morphini hydrochloridum 10 mg v 1 ml; analgeti-kum–anodynum; →*morfin*.

morphinismus, i, m. – [*morphinum* morfín + *-ismus*] →*morfinizmus*.

morphinomania, ae, f. – [*morphinum* + g. *maniá vášeň*] morfínománia, chorobná túžba po morfine.

morphinum, i, n. – morfín.

Morpho – jeden z najkrajších babôčkovitých motýľov; →*Nymphalidae*.

morph/o- – prvá časť zložených slov z g. *morfé* tvar, forma.

morphogenes, es – [*morpho-* + g. *gennán* plodiť] →*morfogénny*.

morphogenesis, is, f. – [*morpho-* + g. *genesis* vznik] →*morfoγένéza*.

morphogeneticus, a, um – [*morpho-* + g. *genesis* vznik] →*morfoγένetický*.

morphologia, ae, f. – [*morpho-* + g. *logos* náuka] →*morfológia*.

morphosis, is, f. – [*morph-* + *-osis* stav] →*morfóza*.

morphio – pediculus pubis.

Morquiov príznak – [Morquio, Luis, 1867 – 1935, urug. pediater] →*príznaky*.

Morquiov syndróm – [Morquio, Luis, 1867 – 1935, urug. pediater] →*syndrómy*.

MorquiovBrailsfordov syndróm – [Morquio, Luis, 1867 – 1935, urug. pediater pôsobiaci v Montevideu; Brailsford, James W., 1888 – 1961, birminghamský rádiológ] →*syndrómy*.

Morquiov-Ullrichov syndróm – [Morquio, Luis, 1867 – 1935, urug. pediater pôsobiaci v Montevideu; Ullrich, Otto, 1894 – 1957, nem. lekár] →*Morquiov sy.* (→*syndrómy*).

Morrisonov-Priestov-Alexandrov-Vernerov syndróm – [Morrison, Ashton B., súčasný filadalfský lekár] Vernefov Morrisonov sy.

Morrisov príznak – [Morris, Robert Tuttle, 1857 – 1945, amer. chirurg] →*príznaky*.

mors, tis, f. – [l.] → *smrť*. **Ante mortem** – pred smrťou; **post mortem** – po smrti.

Mors biologica – biol. smrť, trvalé zastavenie životne dôležitých funkcií.

Mors centralis – centrálna smrť, zastavenie činnosti niekt. životne dôležitého centra v CNS.

Mors clinica – klin. smrť, zastavenie životne dôležitých funkcií, kt. možno ešte obnoviť.

Mors in tabula – smrť na operačnom stole.

Mors intrauterina – intrauterinná smrť, odumretie plodu v maternici.

Mors neonatalis – neonatálna smrť, novorodenca (do 10.d).

Mors praenatalis – prenatálna smrť, pred narodením novorodenca, ešte predtým čo začal spontánne dýchať.

Mors subita(nea) – náhle úmrtie, nečakaná smrť.

Mors thymica – tymická smrť; → *status thymicolymphaticus*.

Morseova abeceda – [Morse, S. F. B., jeden z vynálezcov telegrafu] sústava bodiek a čiarok, kt. kombináciou sa tvoria písmená, číslice a ďalšie potrebné značky.

Morseova abeceda

a	.-	n	-.	4-
b	-...	o	----	5
c	-.-. .	p	.-.-.	6	-....
d	-..	r	.-.	7	--...
e	.	s	...	8	----..
f	..-. .	t	-	9	-----.
g	---	u	..-	0	-----
h	v	...-	bodka
i	..	w	.-.-	čiarka	---.---
j	.-.-.-	x	-.-.-	otáznik	..-.-..
k	-.-	y	.-.-.-	rovná sa	-...-
l	.-..	z	---..	úvodzovky	.-.-.-.
m	--			pomlčka	-.....
1	.-----			dvojbodka	-----
2	..-----			bodkočiarka	-.-.-. .
3	...-----			zátvorka	-.-.-.-
				zlomková čiara	-.-.-.

morsicatio, onis, f. – [l. *mordere* kúsať] syn. cheilofágia, lézia sliznice vyvolaná dlhodobým žuvaním al. kúsaním s eróziami a vriedikmi na perách (m. labiorum) al. lícach; symptomatická leukoplakia.

de Morsierov syndróm I a II – [de Morsier, Georges, *1894, švajč. neurológ a psychiater] → *syndrómy*.

morsitans, antis – [l. *mordere* kúsať] ranený kúsutím.

morská cibuľa – urgínea prímorská.

Mor. sol. – skr. na recepte l. *more solito* obvyklým spôsobom.

morsus, i, m. – [l. *mordere* kúsať] pohryzenie.

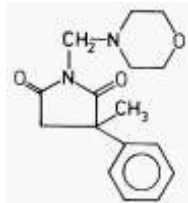
Morsus diaboli – „kúsnutie diablom“; *fimbriae tubae*.

Morsus humanus – pohryzenie človekom.

Morsus insecti – pohryzenie, poštípanie hmytom.

Morsus serpenti – poštípanie hadom.

morsuximid – 3-fenyl-3-metyl-1-morfolinometyl-2,5-pyrolindión; antiepileptikum, používa sa pri petit mal (Morfolep®).

Morsuximid

morsydomín – syn. molsidomín.

mortadela – druh salámy guľovitého tvaru (bravčová saláma v hovädzom mechúre).

Zloženie mortadely (na 100 g)

Voda (g)	52,3	Niacín (mg)	3,1
Proteíny (g)	12,4	Sodík (mg)	668
Tuky (g)	32,8	Draslík (mg)	207
Energia (MJ)	1,46	Vápnik (mg)	12
Tiamín (mg)	0,1	Železo (mg)	3,1
Riboflavín (mg)	0,15	Fosfor (mg)	238

mortalis, e – [l.] smrteľný.

mortalitas, atis, f. – [l.] mortalita, úmrtnosť, pomerné číslo, udávajúce počet úmrtí za jednotku času na určitom území.

Mortalitas morbi – mortalita, úmrtnosť choroby, pomerné číslo medzi počtom prípadov a počtom úmrtí pri tej istej chorobe.

mortarum, i, n. – [l.] mažiar, kovová nádoba charakteristického tvaru na drvenie a práškovanie tuhých látok kovovým tlakom.

mortido – „inštinkt“ smrti.

Mortierella – rod húb čeľade *Mortierellaceae*, radu *Mucorales*, charakterizovaný chýbaním kolumel a rozvetvenými spornagioformi; Môže vyvolať indolentnú ľudskú mukormykózu.

Mortierella wolfii – druh prvýkrát izolovaný z pôdy v Indii, vyvoláva pneumóniu a potraty hovädzieho dobytku v Austrálii, na Novom Zélande a v USA.

Mortierellaceae – čeľaď húb radu *Mucorales*, triedy *Zygomycetes*, kt. majú rudimentárne kolumely, príp. im tieto chýbajú; vyskytujú sa ako pôdne saprofyty. Patrí sem jeden patogénny rod *Mortierella*.

mortifer, fera, ferum – smrtonosný, smrtaici.

mortificatio, onis, f. – [l. *mors* smrť + l. *facere* činiť] → *mortifikácia*.

mortifikácia – [*mortificatio*] odumretie časti orgánu al. tkaniva; umŕtvovanie, sebazaprenie smerujúce k ovládaniu nezriadených sklonov, občasné upieranie si aj dovoľených vecí.

mortinatalita – [*mortinatalitas*] počet mŕtvonarodených na 1000 živonarodených a úmrtnosť v prvých 10 d života.

mortinatalitas, atis, f. – [l.] → *mortinatalita*.

Morton, Willima Thomas Green – (1891 – 1968) amer. zubný lekár pôsobiaci v Baltimore a Bostone. Prvýkrát použil narkózu éterom pri extrakcii stoličky. Spor a autorstvo s Jacksonom však prehral.

Mortonov syndróm I a II → *syndrómy*.

Mortonov syndróm II – [Morton, Thomas G., 1835 – 1903, amer chirurg] → *Mortonova metatarzalgia*.

Mortonov test → *testy*.

Mortonova metatarzalgia → *syndrómy*.

Mortonova neuralgia → *Mortonova metatarzalgia*.

Mortopal[®] – insekticídum; → *tetraetylpyrofosfát*.

mortuus, a, um – [l.] mŕtvy.

morula, ae, f. – **1.** plod moruše; **2.** rané vývojové štádium oplodneného vajíčka, kt. tvarom pripomína tvar moruše; vzniká delením zygoty a skladá sa z blastomér **3.** – **4.** d po oplodnení; z m. sa vyvíja blastocysta.

Morus – moruša, strom rozšírený najmä v trópoch. M. čierna pochádza zo stred. Ázie, má drsnochlpaté listy a čierne chutné súplodie, pre kt. sa pestuje aj u nás. M. biela pochádza z Číny, má tenké hladké listy a bledé al. červenkasté mdlé súplodie. Pestuje sa najmä pre listy, kt. sú potravou húseníc priadky morušovej, jej kukla je obalená jemným, až 4 km dlhým vláknom, kt. sa spracúva na prírodný hodváb.

Moruša biela a čierna

moruša → *Morus*, → *Moraceae*.

Morvanov syndróm I – III – [Morvan, Augustin, 1819 – 1897, parížsky lekár] → *syndrómy*.

Moryl[®] – parasimpatikomimetikum, cholínergikum, miotikum; → *karbachol*.

MOSAIC – *počítač.* program umožňujúci prezeranie hypertextov. Skladá sa z 2 základných súborov: **1.** Mosaic.exe (prezeracie programy); **2.** Mosaic.ini (textové súbory s príkazmi na inicializáciu). Mali by sa nachádzať v podadresári WINDOWS.

mosaicismus, i, m. – [g. *mouseion*, l. *opus musicum*, franc. *mosaique* mozaika] mozaicizmus, stav, keď časť buniek v organizme je genet. odlišná od ostatných buniek (bunky majú odlišnú chromozómovú charakteristiku); → *mozaika*.

mozaika – **1.** genet. jedinec, kt. sa skladá z buniek rozličných genotypov. M. môže vzniknúť somatickou mutáciou al. transplantáciou buniek jedného jedinca do druhého, napr. pri dizygotných dvojčatách cez cieвне anastomózy v gravidite (krvné chiméry). Časté bývajú m. v súvislosti s poruchami pohlavného vývoja; v rozličných tkanivách sa pritom nachádzajú rozličný počet pohlavných chromozómov, napr. v časti buniek normálny XX, v inej časti X0 (tzv. XX/X0-mozaicizmus); **2.** *kolposkopicky* syn. jódnegat. nepravidelné mozaikovitú rozloženie malých belavožltých políčok (hyperkeratózy), kt. sú navzájom oddelené červenkastými líniami (výbežky kapilár); ide o podozrivý kolposkopický nález.

Mosatil[®] – chelačná látka; → *edetát vápenatý*.

Moscontin[®] (Sarget) – narkotické analgetikum; →*morfínsulfát*.

Moségor[®] (Wander) – inhibítor sérotonínu; →*pizotylin*.

Moseley, Henry Gwyn Jeffereyes – (1887 – 1915) angl. fyzik, spolupracovník E. Rutherforda v Manchestri. Objavil vzťah medzi kmitočtom rŕg spektrálnych čiar a protónovým číslom prvku Z v periodickej sústave.

Moseleyov zákon znie: $\sqrt{n} = a(Z - b)$; kde a , b sú konštanty vzťahujúce sa na sledovanú čiaru a na jej sériu. Odmocnina kmitočtu je lineárnou funkciou protónového čísla. V skutočnosti sú však od lineárneho priebehu malé odchýlky zapríčinené nepresnosťou hodnoty konštanty b . Tento zákon umožňuje určiť náboj jadra prvkov – protónové číslo Z , zhodné s poradovým číslom prvku v periodickej sústave.

Moserova operácia →*operácie*.

Moschata, ae, f. – muškát.

Moschcowitzov test – [Moschcowitz, Eli, 1879 – 1964, amer. lekár pôsobiaci v Baltimore a New Yorku] →*testy*.

Moschcowitzova operácia – [Moschcowitz, Alexis Victor, 1865 – 1933] →*operácie*.

Moschcowitzova choroba – [Moschcowitz, Eli, 1879 – 1964, amer. lekár pôsobiaci v Baltimore a New Yorku] →*trombotická trombocytopenická purpura*.

Mosidal[®] – antiemetikum; →*metaloal*.

moskyty (nespr.) – komáre.

Moslerov príznak – [Mosler, Karl Friedrich, 1831 – 1911, nem. lekár] →*príznaky*.

mOsm – symbol pre miliosmol; milimol.

Mosseho syndróm – [Mosse, Max, *1873, berlínsky internista] →*syndrómy*.

Mossov ergograf – [Mosso, Angelo, 1846 – 1910, tal. fyziológ] prístroj na registráciu sily a frekvencie flexie prstov.

Mossov sfygmomanometer – [Mosso, Angelo, 1846 – 1910, tal. fyziológ] tlakomer na meranie TK v artériách.

Mossov škrob – lichenín.

Mossova klasifikácia – [Moss, William Lorenzo, 1876 – 1957, amer. lekár] →*klasifikácie*.

most – l. pons.

mostík – l. sternum, ponticulus.

Moszkowiczov príznak – [Moszkowicz, Ludwig, 1873 – 1946, viedenský chirurg] →*príznaky*.

Moszkowiczova operácia – [Moszkowicz, Ludwig, 1873 – 1946, viedenský chirurg] →*operácie*.

mošus – mošus, pižmo, veľmi páchnuci výlučok z pižmového vačku prežúvavca kabaru pižmového. Používa sa vo voňavkárstve.

Motacillidae – trasochvostovité. Spevavé vtáky s dlhým chvostom a štíhlym zobákom. Pobeňujú po zemi, pričom potriasajú chvostom. Trasochvost biely (*Motacilla alba*) žije v blízkosti vôd, podobne i trasochvost horský (*Motacilla cinerea*), kt. je žltkastého sfarbenia a žije v horských oblastiach. Trasochvost žltý (*Motacilla flava*) žije na lúkach, má žlté brucho. Ľabtuška hôrna (*Anthus trivialis*) žije v lesoch, najmä na stromoch. Všetky sú hmyzožravé.

Motacilla flava (trasochvost žltý)

Motaisova operácia – [Motais, Ernest, 1845 – 1913, franc. oftalmológ] → *operácie*.

Motazomin[®] (Takeda) – koronárne vazodilatans, antianginózum; → *molsidomín*.

Mo-Technicor generator[®] (Nordion Europe) – Natrii pertechnetetas (^{99m}Tc) 10 – 70 GBq + Molybdenas (⁹⁹Mo) 10 – 70 GBq; zariadenie na rádionuklidovú dg. stavov, pri kt. sa používa technécium ^{99m}Tc. Generátor poskytuje technécium ^{99m}Tc vo forme sterilného inj. rozt. technecistanu ^{99m}Tc sodného, kt. sa používa na dg. priamo al. na prípravu rádiofarmnák, najčastejšie značením neaktívnych zásobných súprav.

Po i. v. podaní sa technectistan ^{99m}Tc sodný viaže na plazmatické bilekoviny. U zdravých osôb sa akumuluje v štítnej žľaze, slinových žľazách, žalúdovej sliznici a výstelke mozgových dutín. V štítnej žľaze sa vychytá v priebehu 15 min, nezapája sa však do syntézy jej hormónov. Zo štítnej žľazy a slinových žliaz sa vylučuje s $t_{0,5}$ 1 h (85 %) a 10 h (15 %), rovnaký $t_{0,5}$ má aj vylučovanie zo žalúdovej steny. Zo zvyšných tkanív sa vylučuje s $t_{0,5}$ 3 h (20 %) a 45 h (56 %). Pri blokáde štítnej žľazy kompetujúcimi aniónmi sa 60 % vylučuje s $t_{0,5}$ 4,5 h a 40 % s $t_{0,5}$ 45 h. Z plazmy sa technecistan postupne eliminuje a odhaduje sa, že za 24 h sa vylúči ~ 30 %, po tomto čase sa vylučuje i stolicou a celkove sa za 3 d vylúči ~ 50 %, za 8 d 70 % podaného technecistanu.

Motiax[®] (Neopharmed) – antagonist histamínových H₂-receptorov; → *famotidín*.

Motilex[®] (Guidotti) – antagonist receptorov dopamínu podobný metoklopramid; antiemetikum, antispazmodikum; → *kleboprid*.

motilín – hormón produkovaný v dvanástniku. Je to polypeptid secernovaný enterochromafínnymi bunkami čreva (2 698 Da, 22 aminokyselín). Zvyšuje motilitu rozličných úsekov GIT vrátane žlčníka a stimuluje sekréciu pepsínu v antré a tele žalúdka. Jeho výdaj stimuluje prítomnosť kyseliny a tuku Jeho účinok na cieľové tkanivá je ~ 50-krát vyšší ako acetylcholínu.

1 10 20
H-Phe-Val-Pro-Ile-Phe-Thr-Tyr-Gly-Glu-Leu-Gln-Arg-Met-Gln-Glu-Lys-Glu-Arg-Asn-Lys-Gly-Gln-OH

Prasačí motilín

motilita – [motilitas] hybnosť, pohyblivosť.

motilitas, atis, f. – [l.] motilita.

Motilitätspsychose – Wernickeov výraz pre hyperkinetický obraz líšiaci sa od katatonie tým, že v stave nepokoja sú v popredí výrazové pohyby, kým iterácia, stereotypia a parakinézy chýbajú (Leonhard).

Motilium[®] (Janssen) – antiemetikum; → *domperidón*.

Motilium Adults[®] supp., **Motilium Babies**[®] supp., **Motilium Children**[®] supp. (Janssen) – Domperidon 10 mg (Babies), 30 mg (Children) al. 60 mg (Adults) v 1 čapíku; prokinetikum, antiemetikum; → *domperidón*.

Motilyn[®] (Abbott) – narkotické analgetikum; → *dezocil*.

motio, onis, f. – pohyb, pohnutie, vnem; vyprázdňovanie (čreva).

motív – [l. pohyb, hnutie, nepokoj] **1.** popud, podnet, dôvod, pohnútka; **2.** najjednoduchšia jednotka umeleckého diela, prvok námetu; výrazný, melodický al. rytmický al. združený hudobný výraz, kt. je zákl. charakteristickou skladby; **3.** práv. hlavná pohnútka k trestnému činu; **4. psychol.** pohnútka ku konaniu, príčina konania; intervenujúce premenné, kt. determinujú správanie; → *motivácia*; → *podnety*.

Metodologicky je v praxi často nemožné určiť dominantný, pre výsledné konanie rozhodujúci m. Každé takéto určenie je navyše len abstrakciou z kontínua činností. Motivačný konflikt sa pokladá za bezprostredný zdroj neuróz. Energizujúca a regulujúca funkcia m., poskytujú osobnosti konkrétnu zameranosť, sa väčšinou prejavuje v celých trsoch súčasne pôsobiacich a neraz vzájomne sa vylučujúcich m. Podľa pôvodu sa rozoznávajú m. vrodené a získané. K. B. Madsen ich triedi podľa ich známych aktuálnych funkčných účinkov, ich determinujúcich príčin na organické a neorganické

Organické m. sú determinované org. procesmi mimo CNS al. ich aspoň zahrňujú. Môžu byť prim. (vrodené) al. sek. (získané), napr. „hľad“ po tabaku, alkohole, drogách. Pri väčšine z nich je známa centrálna lokalizácia, „motivačné centrum“, často v mozgovom kmeni, kde centrálny dynamické procesy pp. prebiehajú. Patria sem: hlad, smäd, sexuálne m., materský m., teplotné m., m. vyhýbania sa bolesti, existenčné m., m. odpočinku, m. aktivity a emočné m. (na rozdiel od ostatných org. m. determinované výhradne, resp. prevažne vonkajšími podnetmi).

Neorganické m. nie sú determinované org. procesmi mimo CNS, ani ich nezahrňujú. Existenciou dajakých procesov v CNS, kt. by boli základom týchto inak hypotetických procesov, však predpokladať musíme. Možno ich nazvať „situačné m.“, „sociálne m.“, pretože príčiny, kt. ich determinujú, sú motivujúce podnety z vonkajšieho prostredia, kt. je často sociálnej povahy. Sociálne m. sú často sek., ale niek. z nich sú pp. prim.

Sociálne m. zahrňujú: m. sociálneho kontaktu, m. moci, m. dosiahnutia úspešného výkonu a m. privlastnenia.

K špeciálne ľudským trendom v motivácii patria: **1.** možnosť nahradenia motivujúcich podnetov kognitívnymi procesmi (napr. „predstava“ – reprodukcia dajakého senzorického pojmu); **2.** rola „zamerania“ (set) v determinácii motivácie (napr. postoje); **3.** sociálne motivačné systémy („city“, „záujmy“, náboženské a i. cítienie).

M. u človeka predstavuje sčasti uvedomelý podnet podmieňujúci a vyvolávajúci činnosť a zameraný na uspokojenie dajakej materiálnej al. kultúrnej potreby. Ľudia si často utvárajú o pravých m. svojho konania ilúzie al. nie sú si vždy vedomí pravých pohnútok svojho konania.

motivácia – [*motivatio*] psychické procesy, resp. stavy, vyvolávajúce činnosť, správanie al. konanie a zameriavajúce sa určitým smerom.

M. zahrňuje procesy, v kt. sa uplatňujú → *motívy* ako determinanty ľudského správania. Ide o komplexný mechanizmus, modifikujúci kvalít. a kvantit. správanie organizmu a umožňujúci zákl. výber reakcie, ktorou bude organizmus v danej situácii odpovedať.

Je to osobitná kategória centrálnych dynamických procesov, kt. možno od ostatných odlíšiť podľa účinkov na správanie a podľa príčiny (motivujúce impulzy a podnety). Motivačné premenné sa chápu ako hypotetická konštrukcia. V psychol. sa pojem m. používa v širokom zmysle od homeostázy fyziol. funkcií po sociálne konflikty.

K takýmto dynamickým premenným patria: **1.** „centrálna m.“ (centrálny dynamické procesy); **2.** „periférna m.“ (zahrňujúca vnútorné „motivujúce impulzy“, ako aj vonkajšie „motivujúce podnety“).

M. sa môže prejavovať ako: **1.** konkrétna pohnútka al. bezprostredná príčina určitého konania (→ *motív*); **2.** priebežná aktivácia konania; **3.** smerová determinácia konania; **4.** zmysluplná konštrukcia konania; **5.** dôvod na rozhodnutie k určitému konaniu v situácii voľby.

Existujú vrodené (prim., biol.) a naučené (sek.) motívy (podľa behavioristov potreby).

M. má tri funkcie: **1.** energizácia správania (arousal), kt. akoby vybudila organizmus z inertného stavu, avšak aké správanie v danej situácii nastane, závisí od toho, čo sa jedinec inokedy v danej situácii naučil, al. čo vrodená vlna poskytuje; **2.** sila, s kt. správanie prebieha; **3.** nadväzuje na

energizáciu; v závislosti od nej môže vzniknúť veľmi silná reakcia na slabý podnet a naopak; **3.** smer (zacielenie) správania, t. j. prečo organizmus robí skôr jedno ako druhé. Táto orientácia si všíma preferenciu, výber cieľa, intencia správania ap.

V sociol. je proces m. v zmysle sociálneho ovplyvňovania nerozlučnou súčasťou sociálnej interakcie. V riadiacej praxi sa často zabáda na skutočnosť, že objekt takéhoto ovplyvňovania už väčšinou nie je „tabula rasa“ a že výsledný efekt nevyplýva len z okamžitého motivovania, resp. stimulácie ako ustavenia určitých vonkajších podmienok konania. Rovnaké podnety môžu rôzni jedinci psychicky spracúvať rozdielne, ba aj protichodne. Sociálne žiaduce normatívne zjednotenie uplatňovaných odmien a trestov je v rozpore s poznatkami o funkciách osobnosti a m. V praxi sa taktiež často nechápe, že ovplyvňovanie prebieha neustále, teda aj vtedy, keď si to účastníci interakcie neuvedomujú a keď výsledok ich nezámerného vplyvu môže byť protikladný ich pôvodným zámerom. Osobitným prípadom takéhoto vplyvu je neverbálna komunikácia. V súvislosti s nežiaducimi dôsledkami možno hovoriť o sociálnej destimulácii a psychickom demotivovaní.

Motivácia z biologického hľadiska

K zástancom biol. teórie m. patrili Darwin, kt. porovnávacou metódou študoval kauzálnu determináciu správania. V 30. r. založil K. Lorenz a jeho žiak N. Tinbergen etologickú školu. Jej ďalšími predstaviteľmi je R. A. Hinde, P. Leyhausen, G. P. Byerends a D. J. McFarland. Etologický prístup sa uplatnil najmä pri objasňovaní dvoch otázok: **1.** čo je podstatou m.; **2.** aká je organizácia (počet, špecifickosť) m.

Biol. smer nikdy nevychádzal z alimentárneho programu (hladu) ako prototypu motivácie, ale zo širšej empirickej základne. Neredukoval m. na periférne motivujúce impulzy (ako začiatkový behaviorizmus svojou Jamesovou-Langovou periférnou teóriou emócie). Od začiatku zastával centrálnu teóriu, ku kt. nakoniec pod ťarchou dôkazov dospel aj behaviorizmus (C. L. Morgan, F. A. Beach, E. Stellar, D. Bindra). Fyziol. cieľ telesných funkcií možno dosiahnuť len prostredníctvom správania (prísun energetických a ostatných nevyhnutných látok, eliminácia odpadových látok, načasovanie sexuálnej receptivity samičky ap.). Preto sa muselo v týchto špeciálnych prípadoch vyvinúť periférne signalizačné zariadenie, kt. je napojené na motivačný systém v záujme synchronizácie sledu akcií. Keď sa tomuto periférnemu zariadeniu pripíše význam jadra m., vylúči sa veľká časť motivovaného správania, kt. toto zariadenie nemá (napr. sociálne a obranné správanie, čistenie a a zrejme aj rozloženie bdenia a spánku). Nie je navyše ani podmienkou sine qua non: príjem potravy sa môže realizovať aj bez hladu, kastrovaný samec bez testosterónu môže byť motivovaný k sexuálnej aktivite.

Jadro motivácie možno odhaliť len sledovaním špecifických centier reakcie (programov správania), keď nie sú aktivované vnútorným periférnym al. vonkajším podnetom, ale m. sa zjaví spontánne bez podnetu. Ak má plniť funkciu, musí motivačný proces predchádzať výskytu reakcie, t. j. treba ho hľadať v intervale medzi dvoma spontánnymi aktiváciami. V tomto intervale postupne narastá motivačný potenciál, ako to vyplýva z reakčnej pohotovosti (graduovanej evokovateľnosti) na vonkajší podnet.

Lorenz predpokladal rytmickú kumuláciu impulzov, resp. excitačných látok v špecifických centrách inštinktívnych akcií v období inaktivity a ich likvidáciu počas konzumačnej reakcie (odreagovanie). Formuloval to vo svojej hypotéze reakčne špecifickej energie (Reaction-Specific-Energy-Hypothesis, RSE-hypotéza) a znázornil ako hydraulický model (autosifón).

Lorenzova hypotéza nezodpovedala na otázku, ako je riadený proces kumulácie a obrovská koordinovanosť, kt. zabraňuje chaosu. Riešenie prináša Tinbergen svojou myšlienkou hierarchickej štruktúry motivačných faktorov. M. je podľa neho hierarchicky riadený funkčný stav (prah excitability) programu správania. Preto sú motivačné stavy špecifické, a teda početné al. menej špecifické, a tým aj menej početné al. nešpecifické, všeobecné v závislosti od toho, v akej hierarchickej rovine sa

pohybujeme. Tá vymedzuje stupeň špecifickosti. Teória generelného pudu (Hull, 1943) uznávala len jeden unitárny pud a všetko špecifické rieši špecifickými pudovými stimulmi (drive stimuli). Dostala sa však do ťažkostí, pretože preskočila celú túto hierarchiu a adoptivitu správania redukuje prevažne na proces učenia. Nevedela uspokojivo vysvetliť vlastný proces učenia, pamäťové funkcie a proces spevňovania (Hinde, 1973). Fylogenetický vývoj smeroval od m. (inštinktu) ku kognícii (učeniu), preto pochopenie moti-vačnej dynamiky uľahčí skôr pochopenie kongitívnych funkcií a nie naopak (Lát, 1979).

Motivácia z hľadiska teórie učenia

Funkcionalisti (J. Dewey, J. R. Angell a H. Carr v Chicagu a Thorndike a Woodworth na kolumbijskej univerzite) študovali inteligenciu a inštinkt (pud), ako aj správanie, stavy deprivácie (ako je hlad, smäd, sex a i.) na zvieracích modeloch. Woodworthova koncepcia pudu (angl. drive, 1918) vyjadruje skôr dynamickú funkciu ako „mechanizmus“, kt. by postihoval „zacielenosť dispozície“.

E. Tolman (1932) hovorí o účelovom správaní ako opisnom vyjadrení, kt. vysvetľuje pud (drive) a poznávanie (cognition). Tieto dva výrazy nazýval „intervenujúcimi premennými“: pud ako premenné s dynamickými účinkami a poznávanie ako premenné s účinkami zameranosti (usmernenia).

C. L. Hull (1943, 1952) preberá Tolmanovu koncepciu a utvára teóriu generelného pudu (general drive) so 17 postulátmi a 133 odvodenými teorémami. Pud chápe ako všeobecný aktivačný systém (t. j. rýdzo dynamickú funkciu); zvyk (habit) je „asociatívny“ cielený mechanizmus (usmernená dispozícia). Správanie určuje komplexná výslednica naučených mechanizmov a stavov m. K. W. Spence zavádza pojem incentívna m. N. E. Miller formuluje teóriu o naučených pudoch a teórii odmien, prepracúva rozvoj obsahu m. a teóriu konfliktov. Zavádza pojem redukcie pudov.

Z teoretikov učenia popredné miesto patrí Skinnerovi (1938, 1953), kt. nahradil vysvetľujúce výrazy „pud“ a „incentív“ opisnými výrazmi „deprivácia“ a „posilňovanie“. D. F. Hebb (1955, 1959) opiera teóriu všeobecného pudu funkciou retikulárnej formácie a ascendentného retikulárneho aktivačného systému (ARAS); jeho následovník D. E. Berlyne (1960) upozorňuje na motivujúci význam nesúladu medzi očakávaním a realitou, z kt. vychádza „zvedavosť“. Na začiatku 30. r. hovorí E. Duffýová o „aktivácii“ (výraz blízky „arousal“); svoju teóriu rozvíja r. 1962. Historický význam má práca P. T. Younga (1936), v kt. integruje fyziol. a psychol. pozorovania, rozpracúva „hedonickú al. afektívnu bdelosť“, kt. je daná vonkajšími podnetmi a ovplyvňuje učenie, ako aj správanie.

Estes (1958) m. definuje dĺžkou deprivácie. M. pôsobí tým, že v priebehu času rastie relat. váha motivačných podnetov čo do množstva i pravdepodobnosti ich výberu. Pritom pôsobia 3 druhy podnetov, podmienené, vnútorné a náhodné vonkajšie podnety.

Podľa behaviorizmu má motivované správanie 3 zložky: **1.** pudenie, t. j. udržiavanie motivačného stavu; **2.** správanie zamerané k cieľu (intenzita aktivácie, zosilnené vnímanie selektívnych podnetov v prostredí a selektívne vykonávanie vzorca správania vo vzťahu k nim); **3.** ukojenie, saciácia, t. j. redukcia pudenia, keď sa dosiahol určitý cieľ. Pudenie v rýdzo behaviorálnom zmysle možno označiť ako intenzitu motivovaného správania. Možno ho špecifikovať kvantit. i operatívne. Možno ho vyvolať depriváciou, deificitom, hormónovými zmenami, výkyvmi vnútorného prostredia al. cieľmi pôsobiacimi ako podnety, ponuky (cieľ = špecifický objekt, ktorému sa organizmus blíži al. selektívne vyhýba). Čím vyššie pudenie, tým väčšia aktivita, väčší výdaj energie.

Nemotivované, reaktívne al. reflexívne návykové správanie sa od motivované líši tým, že mu chýbajú črty výberovosti. Na rozdiel od behavioristickej schémy „podnet–reakcia“ je m. premenná intervenujúca medzi podnetmi z vonkajšieho a vnútorného prostredia a výsledným konaním. Na rozdiel od teórie inštinktov, zdôrazňujúcej vrodene a dedičné mechanizmy sprostredkovania medzi pudmi a incentívami, vychádza teória m. z procesu celoživotného učenia, v priebehu kt. jedinec spracúva najrôznejšie podnety a pretvára ich na pohnútky, motívy vlastnej činnosti.

Motivácia z hľadiska teórie osobnosti

M. je konštitutívnou zložkou osobnosti. Je to špecifický ľudský znak správania, osobnosti človeka, v kt. sa ako v prizme lámu individuálne, so sociálnou neopakovateľnosťou vonkajšie vplyvy a premieňajú sa na vnútorné príčiny konania. Výklad zvieracieho správania pomocou m. je sporný. Označenie skupinová m. treba chápať metaforicky. Členovia skupiny však môžu zdieľať rovnaké motívy a ich interakcia môže mať za následok utváranie obdobných individuálnych m.

S. Freud používa nem. termín *Trieb* (angl. *drive* = pud), čo sa nevhodne prekladalo ako impulz. Neskôr psychoanalytici (napr. Rapaport, 1959) hovoria o „pude“ al. dokonca o „inštinktívnom pude“ v zmysle vektorovej premennej (na rozdiel od Hullovej dynamickej premennej). Freud tiež postuloval existenciu dvoch „čistých pudov“ t. j. *Eros* („pud života“) a *Thanatos* („pud smrti“). S. Freud poukázal na význam nevedomia pre motiváciu a prístup introspekciou.

K. Lewin (1936, 1938) vychádza z kritiky Achovej teórie „determinujúcich tendencií“ a rozpracúva koncepciu „potrieb“ (*Bedürfnisse*), t. j. prim. (biol.) potrieb (napr. hlad, smäd atď.) a tzv. kvázi-potrieb, t. j. alternujúcich tendencií (napr. rozhodovanie, prijatie úlohy, očakávanie ap.). Jeho teória poľa, inšpirovaná geštaltpsychológiou, vysvetľuje správanie ako funkciu celej situácie (tzv. životného priestoru), t. j. okolia, ako aj osoby. Tzv. psychol. sila je vektorová premenná, kt. má silu, ako aj zacielenie, ako funkcie dvoch ďalších premenných „tenzie“ (stavu v hypotetickej osobe určeného dajakou potrebou) a „valencie“ (kvality cieľových objektov, kt. určujú správanie).

H. A. Murray z Harvardskej psychologickej kliniky (1938) prezentuje svoju teóriu potrieb ako sily v mozgu, organizujúcej perцепciu, aperцепciu, chápanie atď. Zahrňuje v sebe dispozície (trvalé faktory osobnosti), ako aj funkcie (stavy, resp. procesy) ovplyvňujúce faktory osobnosti vnútornými i vonkajšími podnetmi. Potreby delí na viscerogénne (hlad, smäd bolesť ap.) a psychogénne (určované vonkajším „tlakom“, napr. afiliácia, úspech, dominancia atď.).

D. McClelland (1953) utvoril skupinový TAT, štandardizoval obsahovú analýzu tém TAT a hľadal aké motívy TAT meria. Motív podľa neho je anticipácia zmeny. „Kognitívny trend“ ďalej rozvádza jeho spolupracovník Atkinson (1958). R. 1972 spolu s Birchom prezentuje teóriu princípu recentnosti učenia v kombinácii s „navodením pudenia“, resp. skôr incentívny motivačný princíp posilňovania.

M. je hypotetická konštrukcia mechanizmov, kt. sa vyvodili z pozorovaných zmien správania, príp. zo subjektívnych výpovedí o nich, a toto správanie naopak umožňujú kauzálne vysvetliť. Kritikovia teórie m. ju preto pokladajú za nadbytočnú. Syntézu viacerých teórií m. podáva Madsen (1959).

Centrálna motivácia – analógia termínu pud v teórii učení (Madsen).

Činnosťná motivácia – „zameranosť na vec“, upútanie sa na nastávajúcu činnosť k jej aktív-nemu plánovaniu, premýšľaniu, realizáciu (Nejmark).

Individuálna motivácia – „zameranosť na seba“, zamerania a „ja a situácia“ (Nejmark, 1963).

Primárna motiváciu – syn. vnútorná m., priame uspokojovanie bez zacielenia na špecifický vonkajší objekt, napr. m. hladu je zacielená na nasýtenie bez vyhľadávania určitej potravy.

Sekundárna motivácia – naučená m., t. j. nezacielená na uspokojovanie prim. potreby.

Sociálna motivácia – „zameranosť na kolektívne záujmy“; jedinec neposudzuje situáciu z čisto osobného hľadiska, ale vzhľadom na určitý sociálny rozbor (Nejmark, 1963).

Výkonová motivácia – potreba vysokého výkonu; orientácia na max. výkon (McClelland, 1955, 1961).

motivatio, onis, f. – [l. movere hýbať] → *motivácia*.

motocyklový syndróm → *syndrómy*.

motolice – cicavice; *Trematoda*.

Motolit[®] – anthelmintikum, flukicídum; →*oxyklozamid*.

Motolon[®] – hypnotikum, sedatívum; →*metachalón*.

motoneurón – nervová bunka, kt. telo leží centrálna a jej výbežky inervujú sval (napr. motorickej nervovej bunky predných rohov miechy a motorických jadier mozgovej kôry). Pri stavovcoch sú m. spoločnou záverečnou dráhou všetkých dôležitých svalových reflexov. Pozostávajú z 2 eferentných systémov, systému α a γ .

α -motoneurón – tvoria: **a)** veľké neuróny predných rohov miechy, z kt. vychádzajú α -vlákna inervujúce svalového vlákna kostrových svalov; patria do skupiny hrubých vlákien s veľkou rýchlosťou vedenia vzruchu; končia sa na neuromuskulárnej platničke svalových vlákien (na extrafuzálnych vláknach); **b)** neuróny pyramídovej dráhy (I. motoneurón), kt. sa končia na miechových motorických bunkách a al. na bunkách vmedzerených miechových neurónov (tzv. fázičné m.). Druhá skupina m. a sú tzv. *tonické m.* M. a môže vyvolať pohyb len vtedy, ak je facilitovaný (odbrzdený) vzruchmi systému γ . Systém a má užší vzťah k mozgovej kôre.

β -motoneurón – neuróny predných rohov miechy, z kt. vychádzajú β -vlákna inervujúce extrafuzálne a intrafuzálne svalové vlákna.

γ -motoneurón – tvoria: **a)** malé motorické neuróny predných rohov miechy, z kt. vychádzajú γ -vlákna (fuzimotorické vlákna) inervujúce intrafuzálne vlákna svalového vretienka; sú tenké a pomaly vedú vzruch, končia sa na kontraktilných polárnych zónach svalového vretienka (na intrafuzálnych vláknach); jedna bunka γ inervuje niekoľko svalových vretienok; **b)** supraspinálne neuróny γ retikulovej formácie, kt. tvorí skupina hrubších rýchlejšie vedúcich vlákien usporiadaných do zväzokov a skupina tenších pomaly vedúcich vlákien, dispergovaných medzi ostatnými dráhami miechy. Systém γ má užší vzťah k podkôrovým štruktúram, je veľmi citlivo regulovaný najmä formatio reticularis.

Dolné motoneuróny – periférne neuróny, kt. bunkové telá ležia v sivej hmote predných povrazcov miechy a ich zakončenia v kostrových svaloch.

Fázičné motoneuróny – skupina m. a, určená pre rýchle pohyby; neuróny pyramídovej dráhy (I. motoneurón), kt. sa končia na miechových motorických bunkách a al. na bunkách vmedzerených miechových neurónov.

Heteronymné motoneuróny – neuróny inervujúce svaly iné ako svaly, z kt. vychádzajú aferentné impulzy.

Homonymné motoneuróny – neuróny inervujúce svaly z kt. vychádzajú aferentné impulzy.

Horné motoneuróny – neuróny v mozgovej kôre, kt. vedú impulzy z motorickej kôry k motorickým jadrám hlavových nervov al. do sivej hmoty predných povrazcov.

Periférne motoneuróny – neuróny v reflexnom oblúku, kt. dostávajú impulzy z interneurónov.

Tonické motoneuróny – skupina m. a, kt. sú určené na udržiavanie polohy; majú menšie bunky a vedú vzruch pomalšie ako tonické m.

motorická jednotka – hybná jednotka, komplex svalových vlákien, do kt. vedú vzruchy z jedného →*motoneurónu*. Rozoznávajú sa m. j. fázičné a tonické. Veľkosť m. j. závisí od potreby jemného odstupňovania pohybu a je nepriamo úmerná presnosti pohybov. Vo veľkých m. j. jeden neurit inervuje 500 – 1000 svalových vlákien (napr. vo svaloch končatín), v malých m. j. jeden neurit inervuje 6 – 10 svalových vlákien (napr. vo vonkajších okohybných svaloch, kt. vykonávajú jemné a zložité pohyby s veľkou presnosťou).

Vlákná, kt. patria jednej m. j. sú rozptýlené vo viacerých zväzoch. Jeden zväzoček obsahuje svalové vlákna rozličných m. j., preto pri podráždení jednej m. j. nastáva kontrakcia vo viacerých zväzoch, a tým hladké odstupňovanie kontrakcie postupnou aktiváciou ďalších a ďalších m. j. M. j. pracuje podľa zákona „všetko al. nič“. Po dosiahnutí prahu dráždivosti nastáva súčasná aktivácia všetkých svalových vlákien inervovaných jedným neuritom. Vzhľadom na to, že vzruchy v susedných neurónoch sú asynchrónne, pohyb svalu je plynule graduovaný.

Zväčšovanie svalovej sily podmieňuje zvyšovanie počtu aktívne pracujúcich m. j. (Adrianov-Bronckov zákon). Môže ísť pritom o priestorovú sumáciu (zväčšovanie počtu aktívnych m. j.) a časovú sumáciu (zvýšenie počtu vzruchov za jednotku času pri aktivovaných neurónoch). Svalová sila sa zvyšuje pravidelným (i krátkotrvajúcim) opakovaním záťaže o > 50 % max. možnej sily; ak však opakovaná záťaž dosahuje len 20 % maxima, zjavujú sa príznaky atrofie svalu (atrofia z inaktivity). Svalová sila závisí od východiskovej dĺžky svalu: čím je väčšia, tým väčšiu silu môže sval vyvinúť. Pri kineziterapii a tréningu má preto veľký význam využívanie max. rozsahu pohybov v jednotlivých kĺboch.

Poruchy m. j. môžu vznikáť následkom inaktivity, denervácie, chorobného procesu v svale a na neuromuskulárnej platničke; →*pohyb*; →*sval*.

motorická kôra – oblasti mozgovej kôry, najmä pri cicavcoch, kt. podráždenie vyvolá al. riadi motorické prejavy.

motorická platnička – synapsia medzi motorickým mervom a priečne pruhovaným svalom stavovcov.

motorická retardácia – celkové spomalenie a oslabenie vôľových pohybových odpovedí. V správaní strata, oslabenie energie a sily potrebnej na uskutočňovanie vôľových činností normálnym spôsobom. So stúpajúcim pohybovým spomalením sa spomaľuje a ubúda aj reč.

motorické body – body, v kt. je sval al. nerv najviac dráždivý. Pri →*chronaximetrii* sa dlhšie trvajúcim elekt. a postupne sa zvyšujúcim stimulom vyvolá kontrakcia vyšetovaných svalov, kt. je za normálnych okolností rýchla (rýchla je aj dekontrakcia). Hodnoty prúdu, pri kt. kontrakcia vznikla, určujú reobázu. Jednosmerný prúd sa privádza do vyšetovaných svalov diferentnou bodovou elektródou a odvádza indiferentnou doštičkovou elektródou priloženou kdekoľvek na tele; →*chronaxia*.

motorické správanie – opis hrubej i jemnej pohybovej činnosti (koordinácia pohybov, chôdze, držania tela, úroveň aktivity, vizuálne motorická koordinácia, vývojové dáta nástupu špecifických motorických funkcií atď.).

motorické kôrové pole – area praecentralis pyramidalis (area 4) tvorí zadnú periférnu zónu m. k. p. Area 6 a sčasti aj area 44 a 45 tvoria prostrednú zónu, t. j. jadro m. k. p. Ide o fylogeneticky najmladšiu a funkčne najvyššiu špecializovanú zložku proprioceptívno-motorického okruhu. Ovláda, vykonáva jemnú reguláciu a koordináciu tonických i kinetických pohybových výkonov. Ide najmä o nacvičené pohyby: praxiu, fáziu, grafiu. Predná area 8 a prechodná area 9 a 46 tvoria periférnu zónu m. k. p. Ide o výkonný systém podnecovaný najmä fylogeneticky staršími elementmi proprioceptívneho, optického a vestibulárneho poľa. M. k. p. a celý motorický neuroefektor zabezpečujúci stoj, chôdzu a udržiavanie polohy tvorí jediný, aj keď členený celok.

motorický infantilizmus – Homburgerov výraz (1926), ľahká mozgová dysfunkcia; →*LMD*.

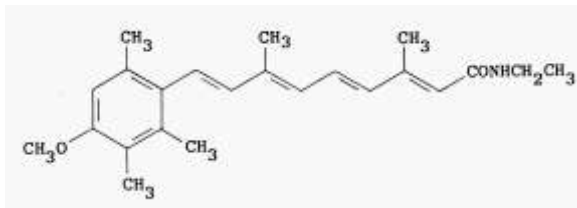
motoricus, a, um – [l.] motorický, pohybujúci sa, pohyblivý, hybný, pohybový.

motorika →*pohyb*.

Motovar[®] (OTW) – estrogén; →*estradiolbenzoát*.

Motox[®] (Tenneco) – hemostatikum; →*kyselina tranexámová*.

motretinid – *N*-etyl-9-(4-metoxi-2,3,6-trimetylfenyl)-3,7-dimetyl-2,4,6,8-nonatetraenamid, C₂₃H₃₁NO₂, M_r 353,51; aromatický analóg kys. retinovej, antiakne (Ro 11-1430[®], Tasmadem[®]).

Motretinid

Motrin[®] (Upjohn) – antiflogistikum; →*ibuprofén*.

MOTT – mykobaktérie iné ako *Mycobacterium tuberculosis*.

mottled enamel – [angl. mramorovaná sklovina] Spirov sy.; →*syndrómy*.

Mottove bunky – [Mott, Frederik W., sir, 1853 – 1926, londýnsky internista a neurológ] →*bunky*.

motus, us, m. – pohyb.

Motus convulsivus – konvulzívny, kŕčový pohyb.

Motus involuntarius – mimovôľový, nechcený pohyb.

Motus voluntarius – chcený, vôľový, účelný pohyb.

motýle →*Lepidoptera*.

mouches volantes – muscae volantes, myiodesonsia, škvrnky v priehľadných substanciách oka. Sú vždy prítomné, avšak normálne sa nepozorujú; niekedy sa javia ako pohybujúce sa telieska, „lietajúce mušky“.

Mouchetov syndróm I, II – [Mouchet, Albert, *1869, franc. chirurg] →*syndrómy*.

moulage – [franc.] farebný anat. al. patol. voskový preparát.

Mounier-Kuhnov syndróm – [Mounier-Kuhn, franc. otorlaryngológ] →*syndrómy*.

Mountov syndróm – [Mount, Lester Adrian, *1910, amer. chirurg] →*syndrómy*.

Mountov-Rebackov syndróm – [Mount, Lester Adrian, *1910, amer. chirurg; Reback, S., amer. neurochirurg] →*syndrómy*.

Moutardov-Martinov príznak →*príznaky*.

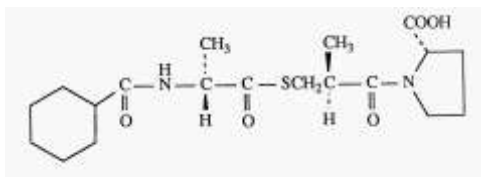
moutons – [franc. mouton ovca] ekchymózy pri kesonovej chorobe.

Movalis[®] – antireumatikum, antiflogistikum, používa sa v th. osteoartrózy, reumatoidnej artritídy a ankylozujúcej spondylartritídy; meloxicam.

Movecil[®] (Carlo Erba) – antiarteriosklerotikum; →*pyridinolkarbamát*.

Movellan[®] amp. a tabl. (Asta) – strychnín-*N*⁶-oxid.

moveltipril – syn. altiopril; [*R*-(*R*^{*}, *S*^{*})]-1-[3-[[2-[(cyklohexylkarbonyl)amino]-1-oxopro-pyl]tio-2-metyl-1-oxopropyl]-L-prolín, C₁₉H₃₀N₂O₅S, M_r 398,52; inhibítor ACE, štruktúrny analóg kaptoprilu, antihypertenzívum (vápniková soľ C₃₈H₅₈CaN₄O₁₀S₂ – MC 838[®], Lowpres[®]).

Moveltipril

Movens[®] (Inverni) – antiflogistikum, antipyretikum; →*kyselina meklofenamová*.

Movergan[®] (Homburg) – antiparkinsonikum; →*deprenyl*.

Movikol[®] – laxatívum na báze lauromakrogolu (polyetylénglykolu).

Moviol[®] (Hoechst) – polyvinylalkohol.

Moviren[®] – analgetikum, antipyretikum; →*dipyrocetyl*.

Movirene[®] – analgetikum, antipyretikum; →*dipyrocetyl*.

Movivac Sevac[®] inj. (Sevac) – imunopreparát, vakcína na očkovanie proti osýpkam. Ide o lyofilizovaný preparát pripravený adaptáciou a pomnožením oslabeného kmeňa Schwarz vírusu osýpok v prim. kultúrach buniek psích obličiek, v syntetickom médiu H-199. 1 dávka obsahuje min. 10 na 3,5 TKD50 (inj. jednotiek na tkanivovú kultúru) oslabeného vírusu osýpok a max. 100 IU neomycínu.

Indikácie – očkovanie proti osýpkam; rozsah a organizáciu určuje hlavný hygienik. Majú sa očkovať mladiství, očkovaní v detstve proti osýpkam 1 dávkou a nemajú indikáciu na očkovanie divakcínou Mopavac[®] (preukázateľne ochoreli na parotitídu). Môžu sa očkovať aj dospelí. Očkovanie do 24 h po expozícii môže predísť osýpkam. Očkovanie sa odporúča aj u detí s inaktívnou al. aktívnou, avšak liečenou tbc, s cystickou fibrózou a dobre kompenzovanými srdcovými a chron. pľúcnymi chorobami.

Kontraindikácie – horúčkové choroby a ich rekonvalescencia, aktívna tbc, th. ACTH, kortikosteroidmi, žiarením, alkylujúcimi látkami al. antimetabolitmi; leukémia, lymfómy a i. malígne neoplázie postihujúce kostnú dreň al. lymfatický systém; prim. celulárny al. humorálny imunodeficit s vážnymi klin. prejavmi, precitlivosť na neomycín a bielkoviny (srst') psov. Odporúča sa neočkovať gravidné ženy a u žien očkovaných vylúčiť graviditu počas 3 mes.

Nežiaduce účinky – oslabený vírus osýpok sa v očkovanom organizme množí a vyvoláva nekontagiózny imunizujúci proces, kt. prebieha väčšinou bez klin. príznakov. V postvakcinačnom priebehu vznikajú ojedinele reakcie v mieste vpichu. Horúčka až 39 °C sa môže zjaviť medzi 8. a 12. d po očkovaní a trvá 1 – 2 d. Nevýrazný exantém vzniká ~ v 5 % očkovaní.

Dávkovanie – 0,7 ml s. c. tzv. metódou suchej ihly. Na dezinfekciu miesta vpichu sa odporúča éteralkohol. Rehydratácia vakcíny sa vykonáva rozpustidlom Mopasol[®] bezprostredne pred očkovaním.

Movyl[®] (Montecatini) – polyvinylchlorid.

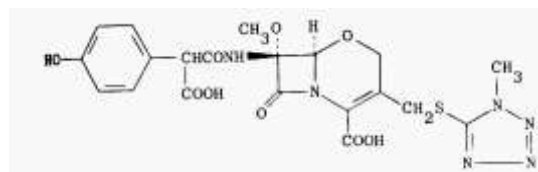
moxa – [jap. *mugusa* sušená a práškovaná bylina *Artemisia vulgaris*] syn. moxabustio, pálenie moxa; tradičná čín. th. metóda druh →*akupunktúry*.

Moxadil[®] (Lederle) – antidepresívum; →*amoxapín*.

Moxal[®] (Roger Bellon) – antibiotikum; →*amoxicilín*.

Moxalactam[®] (Lilly) – antibiotikum; →*moxalaktám*.

moxalaktám – syn. lamoxaktám; latamoxef; kys. 7-[[karboxy(4-hydroxyfenyl)acetyl]amino]-7-metoxy-3-[[[(1-metyl-1*H*-tetrazol-5-yl)tio]-metyl]-8-oxo-5-oxa-1-azabicyklo[4.2.0]okt-2-en-2-karboxylová,

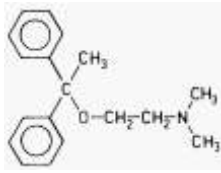
$C_{20}H_{20}N_6O_9S$, M_r 520,48; antibiotikum (dvojsodná soľ $C_{20}H_{18}N_6Na_2O_9S$ – Ly-12735[®], S-6059[®], Festamoxin[®], Moxalactam[®], Moxam[®], Shiomarin[®]).

Moxalaktám

Moxaline[®] (Mead Johnson) – antibiotikum; →*amoxicilín*.

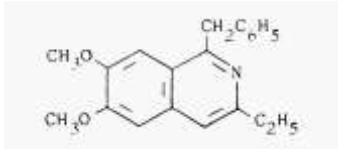
Moxam[®] (Lilly) – antibiotikum; →*moxalaktám*.

moxastín – *N,N*-dimetyl-2-(1,1-difenyletoxy)etylamin; antihistaminikum používa sa pri alergických chorobách, ako je žihľavka, peľová nádcha ap. (Alfadryl[®], Theadryl[®], Theadryletae[®]).

Moxastín

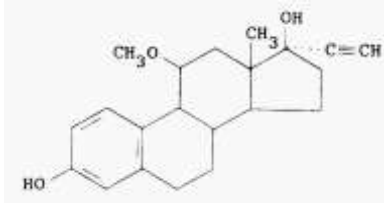
moxaverín – 3-etyl-6,7-dimetoxy-1-(fenylmetyl)izochinolín; 1-benzyl-3-etyl-6,7-dimetoxyizochinolín, $C_{20}H_{21}NO_2$, M_r 307,40; spazmolytikum (hydrochlorid $C_{20}H_{22}ClNO_2$ – Eupaverin[®], Eupaverina[®], Kollateral-forte[®], Sorbosan[®]).

Moxaverín

moxazocín – [2*R*-(2 α ,6 α ,11*R**)]-3-(cyklopropylmetyl)-1,2,3,4,5,6-hexahydro-11-metoxy-6-metyl-2,6-metano-3-benzazocin- 8-ol, $C_{18}H_{25}NO_2$; analgetikum, antitusikum.

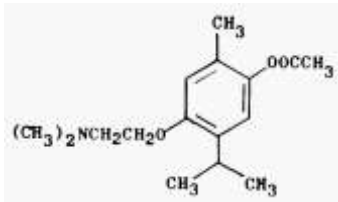
moxestrol – 11 β -metoxy-19-nor-17 α -pregna-1,3,5(10)-trien-20-yn-3,17-diol, $C_{21}H_{26}O_3$, M_r 326,44; estrogén (R-2858[®], Surestryl[®]).

Moxestrol

moxibustio, onis, f. – syn. \rightarrow *moxa*.

moxisylt – syn. tymoxamín, 4-(2-dimethylaminoetoxy)-5-izopropyl-2-metylphenylacetát, $C_{16}H_{25}NO_3$, M_r 279,37; α -sympatikolytikum, periférne vazodilatans (Arytene[®], Moxyl[®], Sympal[®], Uralpha[®], Vasoklin[®]).

Moxisylt

moxnidazol – antiprotozoikum účinné proti trochomonádám.

Moxyl[®] – periférne vazodilatans; \rightarrow *moxisylt*.

moyamoya syndróm \rightarrow *syndrómy*.

Moynahanov syndróm – [Moynahan E. J., brit. lekár 20. stor.] \rightarrow *syndrómy*.

Moynihanov test – [Moynihan, Berkeley George Andrew lord, 1865 – 1946, brit. chirurg] \rightarrow *testy*.

Moynihanova pasta – [Moynihan, Berkeley George Andrew lord, 1865 – 1946, brit. chirurg] angl. Moynihan's cream, zmes uhličitanu bizmutitého vo vodnom rozt. jodidu ortuťnatého (1:1000) pripravená vo forme pasty; používa sa na ošetrovanie rán.

mozaikový test \rightarrow *testy*.

Mozartova ušnica – kongenitálna fúzia crura anthellicis et helicis.

mozgové komory – dutiny vnútri mozgových hemisfér. Komorové dutiny vyplňa \rightarrow *mozgovomiechový mok*. Patrí sem IV. komora (\rightarrow *ventriculus quartus*), III. komora (\rightarrow *ventriculus tertius*) a bočné komory (\rightarrow *ventriculi laterales*).

mozgovomiechový – I. cerebrospinalis.

mozgovomiechový mok – liquor cerebrospinalis, číra bezfarebná kvapalina vyplňajúca komory, cisterny a subarachnoidálne priestory mozgu a miechy.

Komorový systém komunikuje so subarachnoidálnym cez apertura mediana ventriculi quarti (na konvezite do likvoru preniká aj trocha tekutiny z Wirchovových-Robinových štrbín) a pp. aj cez apertura lateralis ventriculi quarti. Z bočných komôr preteká m. m. cez foramen interventriculare do III. komory a z nej cez aquaeductus cerebri do IV. komoru, do cisterna magna a miechového kanála.

M. m. sa tvorí sekréciou chorioidového plexu v mozgových komorách, najmä bočných, ale aj na iných miestach prechodom látok cez ependým komôr a extraventrikulárne cez steny piálnych ciev. Ide o aktívnu sekréciu, čiastočne o ultrafiltráciu a transsudáciu.

Na dg. sa odoberá mozgovomiechový mok dutou ihlou z durálneho vaku miechy (lumbálna punkcia medzi L₃ a L₄ – orientačná pomôcka je myslená spojnica medzi vrcholkami cristae ossis ilium) al. cez membrana atlantooccipitalis dorsalis (subokcipitálna punkcia).

Parametre mozgovomiechového moku (Csf)

Celkový objem	125 – 150 (120 – 180)	Osmolalita (mmol/l)	295
Polčas obratu	3 h	Počet Lkc	0 – 3/mm ³
Denná produkcia	400 – 500 ml	Počet Erc	0 – 5/mm ³
Špecifická hmotnosť	1,007	Tlak	150 – 180 mm H ₂ O

Zloženie	Csf	Sérum
Voda	99	93
Bielkoviny mg/l	33	7000
Glukóza (mmol/l)	3,3	5,0
Na ⁺	138	138
K ⁺	2,8	4,5
Ca ²⁺	2,1	2,1
Mg ²⁺	0,3	1,7
Cl ⁻	119	102
pH	7,33	7,41

Celkový objem m. m. u zdravého dospelého človeka je ~120 – 180 ml, u detí 60 – 100 ml; tvorí sa rýchlosťou 400 ml/d. Pri encefalitíde a meningitíde sa môže tvorba m. m. podstatne zvýšiť. V mozgových komorách sa nachádza ~ 20 – 30 ml, zvyšok je okolo mozgu a miechy v spatium leptomeningicum.

Z bočných komôr cirkuluje m. m. cez foramina interventricularia do III. komory, cez aquaeductus cerebri do IV. komory, cez apertura mediana ventriculi quarti sa dostáva extracerebrálne do cisterna magna a z nej do bazálnych cisterien, do subarachnoidálneho priestoru. Cirkuláciu m. m. uľahčuje systémový artériový tlak, pulzové vlny a zmeny likvorového tlaku podmienené dýchaním a pohybmi tela.

M. m. sa resorbuje len na určitých miestach arachnoidey, a to v miestach granulationes arachnoidales. Tak sa resorbuje ~ 4/5 objemu m. m. Ostatná časť sa resorbuje v perineurálnych lymfatických štrbínach hlavových a miechových nervov. Hlavným drenážnym systémom m. m. sú žily a žilové sínusy.

Tým, že m. m. obklopuje mozog a miechu zo všetkých strán, má mechanickú a ochrannú funkciu proti nárazom („ligamentum cerebri“), proti zmenám teploty a atmosférického tlaku. Okrem toho sa

m. m. zúčastňuje na regulácii osmotických a hemodynamických pomerov v neurónoch, na ich metabolizme, imunitných procesoch a na odstraňovaní produktov katabolizmu. Pomáha vyrovnávať zmeny intrakraniálneho tlaku. Predpokladá sa aj jeho nutričná funkcia.

Medzi krvou, m. m. a mozgom sa uskutočňuje ustavičná výmena látok. Túto výmenu spopredkujú, zrýchľujú al. spomaľujú smer prenikania látok tieto bariérové systémy mozgu: hematolikorová, hematoencefalická, encefalolikorová a ďalšie. Bariéra existuje aj medzi vnútro bunky a extracelulárnym priestorom. Schopnosť selekcie bariérových systémov umožňuje usmerňovanie a transport látok proti spádu. Patol. procesy môžu ovplyvňovať priepustnosť bariér, a tým menia zloženie a i. vlastnosti m. m.

Tlak m. m. pri lumbálnej punkcii posediačky je ~ 3,9 kPa (400 mm H₂O), poležiačky ~ 0,59 až 1,96 kPa (60 – 200 mm H₂O). U novorodencov je tlak ~ 0,15 – 0,177 kPa (15 – 18 mm H₂O) a u detí 0,39 – 0,75 kPa (40 – 80 mm H₂O). Hodnoty tlaku m. m. podobné hodnotám dospelých ľudí sa zisťujú v 6. – 8. r. života. Tlak m. m. je citlivým ukazovateľom zmien intrakraniálneho tlaku. Zvyšuje sa pri nádoroch, zápaloch mozgu a mozgových plien, pri venostáze ap.

Vzhľad – m. m. je číra a bezfarebná kvapalina.

Proteíny – sú hematogénneho pôvodu, aj keď nemožno vylúčiť, že niekt. bielkoviny sú produkty metabolizmu nervového tkaniva al. činnosti bunkových elementov m. m. Ich koncentrácia je oveľa nižšia ako v sére. Bielkoviny m. m. sa skladajú najmä z albumínov a globulínov, ich pomer je podobný ako v sére (50 – 60 % albumínov a 40 % globulínov), t. j. kvocient A/G ~ 1,0 – 1,5. V m. m. sú isté odlišnosti voči séru: nachádza sa tu prealbumínová frakcia, kt. sa v sére nenachádza; najväčšia je frakcia β-globulínov, kým v sére frakcia γ-globulínov.

Prehľad nálezov v líkvore pri ochoreniach mozgu a mozgových plien

Ukazovateľ	Normálny nález	Serózna meningitída	Vírusová encefalitída	Hnisavá meningitída	Tbc meningitída	Absces mozgu
Tlak	0,7 – 2,5 kPa	↑	↑	↑	↑	↑
Vzhľad	číry	číry				
Pandyho reakcia	–					
Bunky	< 5/mm ³	10 ² , najmä mononukleáry	10 ² – 10 ³ , mononukleáry	10 ³ , najmä polynukleáry	10 ² – 10 ³ , mononukl. aj polynukl.	10, mononukleáry
Bielkoviny	0,2 g/l	mierne ↑	mierne ↑	↑	↑	↑
Chloridy	116 – 139 mmol/l	mierne ↑	mierne ↑			
Glukóza	2,2 – 3,2 mmol/l	normálna	normálna	značne ↓ až nulová	↓	normálna

mozgový – cerebralis, encephalicus.

mozoček → cerebellum.

mozočkový – cerebellaris.

mozog – [g. *enkefalon*, l. *cerebrum*] časť CNS uložená v dutine lebky, ktorá ju ochraňuje pred zranením. Skladá sa z niekoľkých častí. Najväčší je veľký mozog (*telencephalon*), rozdelený na 2 poglobule, na kt. možno rozlíšiť niekoľko mozgových lalokov (čelový, spánkový, temenný a záhľavný). Na jeho povrchu v mozgovej kôre sú viditeľné brázdy (*sulcus*) a závity (*gyrus*) zväčšujúce jeho povrch. Ďalšími časťami sú: medzimozog (diencefalón), stredný mozog (mezencefalón, mozoček (cerebellum), Varoliov most a predĺžená miecha, kt. plynule prechádza do chrbtovej miechy. V mozgu sa rozlišuje tzv. sivá a biela hmota. **Sivá hmota**, ktorú tvoria prevažne telá neurónov,

pokrýva ako mozgová kôra povrch veľkého mozgu a utvára tzv. jadrá, uložené vnútri ďalších oddielov mozgu. *Bielu hmotu* tvoria myelinizované výbežky nervových buniek. Vnútri mozgu existujú 4 mozgové komory, medzi ktorými a priestorom okolo mozgu a miechy koluje mozgovomiechový mok (likvor). Od krvi je mozog oddelený relat. nepriepustnou hematoencefalickou bariérou, Funkcie mozgu sú veľmi zložité a ešte úplne neprebádané. Mozgová kôra spoluzodpovedá za vedomie, má podstatný význam pre vnímanie, myslenie a pamäť, duševné schopnosti, v iniciácii vôľových pohybov. Sídla niekt. týchto funkcií sú známe, napr. centrum reči, zrakové centrum a i. Podkôrové centrá riadia vegetatívne funkcie (dýchanie, obeh, prijímanie potravy, telesnú teplotu, hormónovú aktivitu ap., zúčastňujú sa na riadení hybnosti a dopĺňajú činnosť kôry. M. je aj dôležitým orgánom vnútornej sekrécie, pričom niekt. hormóny majú súčasne charakter neurotransmiterov a naopak. Jednotlivé časti mozgu sú navzájom veľmi zložite prepojené; → *cerebrum*.

Čuchový mozog → *rinencefalón*.

Malý mozog – mikrencefália.

Veľký mozog – 1. telencefalón; 2. megalencefália, makrencefália.

Zadný mozog – metencefalón.

mozol' (kožný) → *tyloma*.

Infekčné mozole dojičov – *tubera mulgentium*.

Srdcový mozol' – *myofibrosis cordis*.

mozol'natosť – l. *tylosis, callositas*.

Möllerova-Barlowova choroba – [Möller, Julius O. L., 1819 – 1887, nem. chirurg pôsobiaci v Königsbergu (Kráľovec, dnešný Kaliningrad); Barlow, Thomas sir, 1845 – 1945, londýnsky pediater] → *choroby*.

Möllerova-Hunterova glositída – [Möller, Julius O. L., 1819 – 1887, nem. chirurg pôsobiaci v Königsbergu (Kráľovec, dnešný Kaliningrad); Hunter, John, 1728 – 1793, londýnsky chirurg] *glossitis atrophicans*. Ide o začervenenie špičky a chrbta jazyka následkom atrofie papíl jazyka spojené s parestéziami a pálením jazyka; vyskytuje sa najmä pri pernicióznej anémii.

Mönckebergova skleróza – [Mönckeberg, Johann G., 1877 – 1925, nem. patológ pôsobiaci v Bonne] skleróza média nejasnej genézy. Vyskytuje sa skoro výlučne u mužov vyššieho veku. Postihuje tepny končatín svalového typu, prevažne vo forme longitudinálnych kalcifikácií bez zjavnej prim. zúženia priesvitu; por. artérioskleróza.

Mörnerov test – [Mörner, Carl Axel Hampus, 1854 – 1917, švéd. chemik] → *testy*.

Mörnerovo činidlo – [Mörner, Carl Axel Hampus, 1854 – 1917, švéd. chemik] → *činidlo*.

MP – skr. angl. *metatarsophalangeal* metatarzofalangový, predpriehlavkový, členkový.

mp – skr. angl. *melting point* teplota topenia.

6-MP – skr. 6-merkaptopurín

MPA – skr. medroxyprogesterónacetát.

MPB – skr. meprobamat..

MPD – skr. angl. *maximum permissible dose* najvyššia prípustná, povolená dávka.

MPH – skr. angl. *Master of Public Health* magister verejného zdravotníctva.

MPhil – skr. angl. *master of Philosophy* magister filozofie.

MPO – skr. myeloperoxidáza.

M-proteíny – súhrnný názov pre paraproteíny vyskytujúce sa v krvi pri mnohopočetnom myelóme (plazmocytóme), makroglobulinémii a malígnych lymfómoch.

MPS – 1. skr. angl. *mononuclear phagocyte system* monocytový fagocytový systém; 2. skr. mukopolysacharid; mukopolysacharidóza.

α-MPT – skr. α-metyl-L-tyrozín, inhibítor hydroxylázy tyrozínu; →*metyzín*.

MPTP – skr. angl. *1-metyl-4-phenyl-1,2,3,5-tetrahydropyridine*; 1,2,3,6-tetrahydro-1-metyl-4-fenylpyridín, C₁₂H₁₅N, M_r 173,26; piperidínový derivát vyvolávajúci ireverzibilné u ľudí a pri opíciach prejavy parkinsonizmu.

MR – 1. skr. angl. *metabolic rate* rýchlosť metabolizmu; 2. skr. angl. *mitral regurgitation* mitrálna regurgitácia.

mR – skr. miliröntgen.

MRA – skr. angl. *Medical Record Administrator* administratívny pracovník v zdrav. dokumentácii, dokumentarista.

MRACP – skr. angl. *Member of Royal Australasian College of Physicians* člen kráľovského kolégia austrálskoázijských lekárov.

mrad – skr. milirad.

mramorovanie kostí – [marmoratio ossium] osteopetrosis.

mravce →*Formicoidea*.

mravcoveľ obyčajný – *Myrmeleon formicarius*; →*siet'okridlovce*.

mravčiarovité – *Myrmecophagidae*. Juhoamerické cicavce s bezzubými čelustami predĺženými do rúrky, prispôsobenej na chytanie potravy (mravcov a termitov), s dlhým, lepkavým vysúvateľným jazykom, silnými pazúrami na rozhrabávanie mravenísk a termitích stavieb; →*slabozubce*.

MRCGP – skr. angl. *Member of the Royal College of General Practitioners* člen Kráľovského kolégia všeobecných lekárov.

MRCOG – skr. angl. *Member of the Royal College of Obstetrician and Gynaecologists* člen Kráľovského kolégia pôrodníkov a gynekológov.

MRCP – skr. angl. *Member of the Royal College of Physician* člen kráľovského kolégia lekárov.

MRCPath – skr. angl. *Member of the Royal College of Patologists* člen Kráľovského kolégia patológov.

MRCPE – skr. angl. *Member of the Royal College of Physicians (Edinburgh)* člen kráľovského kolégia lekárov (Edinburgh).

MRCP(Glasg) – skr. angl. *Member of the Royal College of Physicians (Glasgow)* člen kráľovského lekárskeho kolégia (Glasgow).

MRCPI – skr. angl. *Member of the Royal College of Physicians (Ireland)* člen kráľovského lekárskeho kolégia (Írsko).

MRCPsych – skr. angl. *Member of the Royal College of Psychiatrists* člen Kráľovského kolégia psychiatrov.

MRCS – skr. angl. *Member of the Royal College of Surgeons* člen kráľovského kolégia chirurgov.

MRCVS – skr. angl. Member of the Royal College of Veterinary Surgeons člen kráľovského kolégia veterinárnych chirurgov.

MRD – skr. angl. minimum reacting dose min. reaktívna dávka.

MRDM – skr. angl. *malnutrition-related diabetes mellitus diabetes mellitus* súvisiaci s mal-nutriciou.

mrem – skr. milirem.

mrena obyčajná – *Barbus barbus*, sladkovodná ryba z čeľade kaprovitých (*Cyprinidae*).

mrežovce → *Radiolaria*.

MRH – skr. *melanocyte stimulating hormone-releasing hormone* MSH uvoľňujúci hormón, neurosekrečný hormón tvorený v hypotalame, kt. riadi sekréciu MSH.

MRI – skr. angl. *magnetic resonance imaging* zobrazovanie magnetickou rezonanciou.

MRIH – *MSH-release inhibiting hormone*; → *melanostatín*.

mrkvovité → *Daucaceae*.

Daucaceae – mrkvovité, čeľaď dvojkľíchnolistových rastlín, prevažne bylín s dutou bylou a so striedavými perovito delenými al. perovitozloženými listami, s dobre vyvinutou pošvou. Drobné päťpočetné, obojpohlavné a pravidelné kvety tvoria jednoduchý al. zložený okolík. Plodom je dvojnažka. V pletivách m. sú sekrečné kanáliky s obsahom aromatických látok, preto sú mnohé koreninové a liečivé. Rastú najmä v sev. mimotropickej časti zemegule (300 rodov, 3000 druhov). Pre dužinaté korene (buľvy) sú viaceré zeleninou, ako mrkva obyčajná (→ *Daucus carota*), petržlen siaty (*Petroselinum sativum*), pastrnák siaty (*Pastinaca sativa*), zeler voňavý (*Apium graveolens*). Koreňové rastliny sú trebulka voňavá (*Anthriscus cerefolium*), kôpor voňavý (*Anethum graveolens*), aníz (*Anisum*), koriander (*Coriandrum*), fenikel (*Foeniculum*), rasca (*Carum*). Liečivou rastlinou je archangelika lekárska (*Archangelica officinalis*), jedovatý je rozpuk jedovatý (*Cicuta virosa*) a bolehlav škvrnitý (*Conium maculatum*).

MRL – skr. angl. *Medical Record Librarian* novšie *Medical Record Administrator* dokumentarista.

mrľa detská – *Oxyuris, Enterobius vermicularis*. Najčastejší črevný parazit človeka. Meria 1 cm, má biele nitkovité telo, cudzopasí najmä u detí. Nákaza sa prenáša vajčkami, kt. znáša oplodnená samička v okolí konečníka, a vyvoláva ťažkosti GIT rôzneho stupňa (bolesti brucha), málokrvnosť a i.; → *oxyuriáza*.

mrlikovité – *Chenopodiaceae*. Čeľaď dvojkľíchnolistých rastlín, jednoročných al. trvácih bylín, zriedka krov al. nízkych stromov, so striedavými, často mäsitými listami. Pravidelné, nenápadné kvety sú obojpohlavné, niekt. jednopohlavné (jednodomé, dvojdomé al. polygamické), zoskupené do klbk, kt. tvoria klasy al. metliny. Plodom je nažka. Charakteristické je anomálne druhotné hrubnutie stonky. Rastú takmer po celom zemskom povrchu, často na slaných miestach a pôdach bohatých na dusík (100 rodov, 1500 druhov). Dôležitou úžitkovou rastlinou je repa obyčajná (*Beta vulgaris*) s plemenami repa cukrová, repa krmná a cvikla. Patrí sem špenát obyčajný (*Spinacia oleracea*) a laboda záhradná (*Atriplex hortensis*). Obyčajnou burinou je mrlik biely (*Chenopodium album*). Saxaul (*Haloxylon*) je dôležitou drevinou ázijských púští.

mRNA – skr. *messenger RNA* poslíčková → *RNA*.

MRO – skr. angl. *Member Register of Osteopaths* registrovaný člen osteopatov.

mrož ľadový – *Oedobates rosmarus*; → *plútvonožce*.

MRSA – skr. angl. *meticillin-resistant Staphylococcus aureus Staphylococcus aureus* rezistentný voči metilicilínu.

mrštec jagavý – *Pilobolus crustylinus*; → *plesne*.

MR X 1 – skr. angl. *may repeat times one* možno raz opakovať.

MS – 1. skr. angl. *Master of Surgery* magister chirurgie; 2. skr. angl. *mitral stenosis* stenóza ľavého žilového ústia; 3. skr. angl. *multiple sclerosis* roztrúsená skleróza.

ms – skr. milisekunda, 10^{-3} s.

MS-222[®] (Sandoz) – narkotikum rýb; → *trikaín*.

MSA – skr. angl. *medical saving accounts* systém individuálnych šetriacich účtov; 3. 8670.

MS Antifoam M[®] (Midsil) – antifatulencium; → *simetikón*.

MSC – skr. angl. 1. *Medical Staff Corps* vojenský lekársky personál, osobná zostava lekárskej služby; 2. *Medical Service Corps* lekárska služba.

Msc – skr. angl. *Master of Science* magister vied.

MS Contin[®] – narkotické analgetikum; → *morfínsulfát*.

MS DOS – skr. angl. *MicroSoft Disk Operating System* diskový operačný systém. Bol vyvinutý r. 1981 s vývojom počítačov triedy IBM PC. Je to úsporný jednoužívateľský diskovo orientovaný operačný systém. Umožňuje spúšťať programy uložené v diskových súboroch a organizovať údaje a prídavných pamäťových médiách. Je realizovaný na akomkoľvek počítači radu PC. Interpreter príkazov MS DOS pracuje v textovom režime, t. j. neponúka grafické vymoženosti niekt. iných operačných systémov. Môže však spúšťať programy a aplikácie, kt. si grafické prostredie utvárajú. Operačný systém MS DOS vyvinula fa Microsoft pôvodne pre osobné počítače s procesormi 8086/88, teda pre reálny režim 16-bitových procesorov a operačnú pamäť 640 kB.

O 2 r. neskôr sa zjavil DOS 2.0 spolu s IBM PC/XT, prvým osobným počítačom, kt. ponúkal pevný disk ako štandardné vybavenie. Verzia 2.0 podporovala tieto disky a pridala príkazy CD, MD, RD a súbor config.sys. IBM PC/AT, prvý s procesorom 80286 dostal od začiatku (1984) systém DOS 3.0. Verzia 4.0 (1988) bola prechodom k aplikáciám s využitím MS Windows. Prelomom vo využívaní a rozšírení DOS bolo zavedenie verzie 5.0 (1991), kt. umožnila adresovanie obrovskej pamäti využívanej procesormi 386. Neskôr sa rozšírila verzia 6.2x.

K novším verziám systému sa pripojili tzv. ovládače hornej pamäte – programy himem.sys a emm386.exe, kt. segmentovaním, príp. stránkovaním, aby sa dala využiť rozšírená operačná pamäť. Systémové služby MS DOS nevyužívajú prednosti 32-bitových procesorov, napriek tomu sa však využíva, pretože je podstatne rýchlejší ako grafické operačné systémy, a je vhodný pre pomalšie staršie osobné počítače. Jednotlivé verzie MS DOS sú „zdola nahor“ kompatibilné (vyššia verzia preberá všetky činnosti nižšej verzie, ale má navyše ďalšie vylepšenia a rozšírené možnosti).

MSE – skr. angl. *mental status examination* vyšetrenie psychického stavu.

MSF – skr. angl. *macrophage slowing factor* faktor inhibujúci migráciu fagocytov.

MSG – skr. *monosodium glutamate* jednosodná soľ kys. glutámovej.

MSH – skr. angl. melanocyte stimulating hormone hormón stimulujúci melanocyty, syn. melanotropín, melanofórový hormón, intermedín, B-hormón. Súhrnný názov pre peptidové hormóny produkované pars intermedia hypofýzy, kt. regulujú syntézu melanínu v melano-cytoch, ich expanziu a disperziu pigmentu. Sekréciiu MSH stimulujú α -adrenergiká a peptid CRG a inhibuje CNS cestou dopamínergických neurónov a peptidu melanotropínu (MIF-1). Hlavná úloha MSH pri nižších stavovcoch spočíva v regulácii pigmentácie, kým u človeka má MSH iné funkcie.

α -MSH – pozostáva z 13 aminokyselinových jednotiek. Z hypofýz ošípaných ho prvý izoloval Lee a Lerner (1956), z prasačích hypofýz Harris a Lerner (1957).

β -MSH – obsahuje 18 – 22 aminokyselinových jednotiek. Ich sekvencia je sčasti identická s ACTH. Z hypofýz ošípaných ho prvý izoloval Lee a Lerner (1956) a Gewschwind a spol. (1957). V ľudskej hypofýze sa pp. netvorí; staršie údaje o ňom sú pp. artefakty vzniknuté enzýmovou degradáciou β -LPH počas extrakcie.

γ -MSH – má 12 aminokyselinových jednotiek. Je antagonistom β -endorfinu a čiastočný agonista/antagonista ACTH. Prvý ho pripravil Nakanishi a spol. (1979) počas sekvenovania nukleotidov cDNA pre bovinny pro-opiomelanokortín.

M-sken – syn. TM-sken (z angl. *Time-Motion* pohyb v čase), M-modus, metóda ultrazvukovej dg. používaná napr. v echokardiografii; →*ultrazvuk*.

MSMA – skr. *monosodium methanearsonate* jednosodná soľ kys. metánarazónovej.

MSS – skr. angl. *minor surgery suite* miestnosť na výkony v miniinvazívnej chirurgii, drobné chir. výkony.

MST-1 Continus[®] – narkotické analgetikum; →*morfínsulfát*.

MST 10 a 30 Mundipharma[®] – narkotické analgetikum; →*morfínsulfát*.

MSW – skr. angl. **1.** *medical social worker* sociálno-zdrav. pracovníčka; **2.** skr. angl. *multiple stab wounds* mnohopočetné bodné rany.

MT – skr. angl. *membrana tympani* bubienková blana.

mt – skr. na recepte l. *mitte talis* (angl. *send of such*) výdaj taký.

MTA – skr. nem. *medizinische Assitenzberufe* med.-technické pomocné povolania.

MTC – skr. angl. *minimum toxic concentration* min. toxická koncentrácia.

MTP – **1.** skr. angl. *metatarsophalangeal (joint)* metatarzofalangový (kĺb); **2.** skr. angl. *Monroe tidal drainage* prílívová a odlivová drenáž.

MTQ – skr. *methaqualone*; →*metachalón*.

MTP – **1.** skr. angl. *metatarsophalangeal (joint)* metatarzofalangový (kĺb); **2.** skr. angl. *Monroe tidal drainage* prílívová a odlivová drenáž.

MTS – skr. franc. *maladies transmissibles sexuelles* pohlavnou cestou prenosné choroby; syn. angl. *STD sexual transmitted diseases*.

4-MTU – skr. 4-metylumbeferón; →*hymekromón*.

MTX – skr. →*metotrexát*.

Mucalan[®] – antitusikum; →*izoaminil*.

Mucara[®] (Ives) – katartikum; sušená šŕava z indického stromu *Sterculia urens* Roxb., *Sterculiaraceae*; karaja.

Muciclar[®] (Substantia) – mukolytikum; →*karbocysteín*.

mucilaginoso (remedia) – mucilagínóza, liečivá obsahujúce hlien. Ochranné prostriedky proti látkam postihujúcim sliznice, napr. gummi arabicum, linum usitatissimum, radix altheae.

mucilago, inis, f. – [l.] hlien.

Mucinol[®] (Kali-Chemie) – choleretikum; →*anetoltritión*.

mucinosus follicularis – syn. alopecia mucinosa, mucophanerosis intrafollicularis et sebo-glandularis, folikulárna mucinóza. Rozoznáva sa idiopatická forma s možnosťou spontánneho vyhojenia a symptomatická forma sprevádzajúca retikulózy, mycosis fungoides, lymfogranelomatózu, sklerodermiu, lichénification gérate Pautrier. Klin. obraz nebýva charakteristický. Ide o oválne zápalové infiltráty s rozšírenými ústiami folikulov s alopeciou, folikulárnymi uzlíkmi splyvajúcimi do plakov al. ekzematooidné ložiská. Postihuje najmä hlavu. Dg. je možná len pomocou histol. vyšetrenia (vakuolárna degenerácia, hlienová degenerácia mazových žliaz).

mucinosus papulosa – syn. myxoedema lichenoides et papulosum.

mucíny – vysokomolekulové glykoproteíny, hlavné zložky slín, žalúdokej šťavy, črevných štiav a i. sekrétov. Sú schopné tvoriť viskózne kvapaliny, preto pôsobia ako lubrikanty a ochranné látky v dutinách a na telových povrchoch. Získavajú sa napr. zo slimákov vo forme sivozeleného al. žltavého prášku. Sú dobre rozp. v zásadach, nerozp. v kys. octovej.

Ovčí submaxilárny mucín pozostáva z jediného polypeptidového reťazca, obsahujúceho ~ 800 disacharidových jednotiek, z kt. každá je *N*-acetylneuraminy(2→6) *N*-acetylgalaktozamín. Podiel sacharidov tvorí ~ 45 % Mr.

muciparus, a, um – [l.] hlienotvorný, hlienovitý.

Mucitux[®] (Riom) – antitusikum; →*eprazinón*.

Muckleov-Wellsov syndróm – [Mucke Thomas J., kanad. pediater 20. stor.; Wells Michael, angl. lekár 20. stor.] autozómovo dominantne dedičný komplex; →*syndrómy*.

Muclox[®] (Sigma Tau) – antagonist histamínových H₂-receptorov, antiulcerózum; →*famotidín*.

mucio- – prvá časť zložených slov z l. *mucus* hlien.

Muco-Burg[®] – metabolit bromhexínu, expektorans; →*ambroxol*.

Mucocedyl[®] – mukolytikum; →*acetylcysteín*.

mucocele, es, f. – [*mucio-* + g. *kélé* prietrž] →*mukokéla*.

Mucocele appendicis – mukokéla v červovitom príviesku po zápale.

mucociliaris, e – [*mucio-* + l. *cilium* riasa] →*mukociliárny*.

Mucocis[®] (Coli/Crossara) – mukolytikum; →*karbocysteín*.

mucoclasia, is, f. – [*mucio-* + g. *klasia* lámanie] →*mukoklázia*.

Mucoclear[®] – metabolit bromhexínu, expektorans; →*ambroxol*.

mucocolitis, itidis, f. – [*mucio-* + g. *kólon* hrubé črevo + *-itis* zápal] →*mukokolitída*.

mucocolpos, i, m. – [*mucio-* + g. *kolpos* pošva] →*mukokolpos*.

mucocutaneus, a, um – [*mucio-* + l. *cutis* koža] mukokutánný, týkajúci sa sliznice a kože al. postihujúce sliznicu a kožu.

mucocysta, ae, f. – [*mucio-* + g. *kystis* dutina] →*mukocysta*.

Mucodyne[®] (USV) – mukolytikum; →*karbocysteín*.

mucoenteritis, itidis, f. – [*mucio-* + g. *enteron* črevo + *-itis* zápal] →*mukoenteritída*.

mucoepidermoides, es – [*mucio-* + *epidermis* + g. *eidos* podoba] →*mukoepidermoidový*.

Mucodyne[®] (USV) – mukolytikum; →*karbocysteín*.

mucofibrosus, a, um – [*mucio-* + l. *fibra* vlákno] →*mukofibrózny*.

Mucofluid[®] (UCB) – mukolytikum, uroprotektívum pri chemoterapii rakoviny; →*mesna*.

mucogingivalis, e – [*muco-* + l. *gingiva* ďasno] →*mukogingivový*.

mucoides, es – [*muco-* + g. *eidōs* podoba] →*mukoidný*.

Mucolase[®] (Lampugnani) – mukolytikum; →*karbocysteín*.

Mucolator[®] (Allard) – mukolytikum; →*acetylcysteín*.

mucolemma, tis, n. – [*muco-* + g. *lemma* pošva] →*mukolema*.

Mucolex[®] (Warner) – mukolytikum; →*karbocysteín*.

mucolipidosis, is, f. – [*muco-* + *lipidosis*] →*mukopolysacharidóza*.

Mucolitico[®] (Maggioni) – mukolytikum; →*domiodol*.

Mucolysin[®] (Proter) – mukolytikum; →*tiopronín*.

mucolytica (remedia) – [*muco-* + g. *lyein* uvoľňovať] →*mukolytiká*.

Mucolyticum[®] (Lappe) – mukolytikum; →*acetylcysteín*.

mucometra, ae, f. – [*muco-* + g. *métra* maternica] →*mukometra*.

Mucomycin[®] – antibiotikum; →*lymecyklín*.

Mucomyst[®] (Mead Johnson) – mukolytikum; →*acetylcysteín*.

muconomycinum →*mukonomycín*.

Mucopront[®] (Mack, Illert) – mukolytikum; →*karbocysteín*.

mucoproteinum, i, n. – [*muco-* + *proteinum* bielkovina] →*mukoproteín*.

mucopurulentus, a, um – [*muco-* + g. *pūs* hnis] mukopourulentný, hlienovohnisový.

Mucorama[®] (Boehringer, Mannheim) – dekongescens, anorektikum; fenypropanolamínhydrochlorid.

Mucor mycedo – pleseň hlavičkatá, žije na rastlinných zvyškoch, vyvoláva →*mukormykózu*; →*plesne*.

mucorrhoea, ae, f. – [*muco-* + g. *rhoiá* tok] mukorea, hlienový výtok, hlienotok.

mucosa, ae, f. (membrana) – [l.] mukóza, sliznica.

Muco Sanigen[®] – mukolytikum; →*acetylcysteín*.

Mucosolvan[®] (Thomae) – mukolytikum; →*acetylcysteín*.

Mucosolvin[®] (Berlin Chemie) – mukolytikum; →*acetylcysteín*.

mucostasis, is, f. – [*muco-* + g. *stasis* zastavenie] →*mukostáza*.

mucosulfatidosis, is, f. – [*muco-* + sulfatid + -osis stav] →*sulfatidóza*.

mucosus, a, um – [l. *mucus* hlien] mukózny, hlienový.

Mucotab[®] (Pharmakon) – mukolytikum; →*karbocysteín*.

mucotomia, ae, f. – [*muco-* + g. *tomé* rez] →*mukotómia*.

mucotympanon, i, n. – [*muco-* + g. *tympanon* bubon] →*mukotympanón*.

Mucovent[®] – expektorans; →*ambroxol*.

Mucret[®] (Astra) – mukolytikum; →*acetylcysteín*.

mucus, i, m. – [l.] hlien.

múčnivka – soor; →*kandidózy*.

mučenka pleťová →*Passiflora incarnata*.

mučenkovitý →*Passifloraceae*.

múčiarovitý →*Tenebrionidae*.

múčnatkovitý – *Erysiphaceae*. Čelad' vreckatých húb, do kt. patria nebezpečné ektoparazity mnohých rastlín. Ich podhubie tvorí na povrchu listov a plodov biele, múčnaté povlaky, odkiaľ je ich pomenovanie. Nebezpečným parazitom egreša je múčivka egrešová (*Sphaerotheca mors-uvae*) a drobnomúčka egrešová (*Microsphaera grossulariae*), viniča múkovka viničová (*Uncinula necator*), na trávach a na obilí múčnatka trávová (*Erysiphe graminis*), na chmeli múčivka chmeľová (*Sphaerotheca humuli*).

MUDr. – skr. l. *medicinae universae doctor* doktor celého lekárstva.

Muellerov-Hintonov agar – [Hinton, William A., *1883, bostonský patológ] kultivačná pôda na testovanie citlivosti baktérií voči antibiotikám a sulfónamidom.

muflová pec – zariadenie na spaľovanie chemikálií v téglikoch al.miskách. Používa sa v analyt. laborat., kde je potrebné naraz žihať vzorky vo väčšom počte téglikov al. misiek. Vyhrieva sa elektr., teplota sa nastavuje a reguluje automaticky až do 1600 °C. Používa sa aj v ťažkej metalurgii, v priemysle silikátov a v sklárskom priemysle.

Mucha, Vojtech – (Pukanec 1902 – Bratislava 1984) akademik SAV, významný slov. hygienik. Absolvent Karlovej univerzity v Prahe (1929), po promócií pracovník Ústavu patológie v Prahe, od r. 1934 Patol. ústavu v Bratislave, od r. 1939 prednosta Hygienického ústavu LFUK v Bratislave. Zameriaval sa najmä na problémy verejného zdravotníctva, hygienu mlieka a vody, osobitne závažné v povojnových rokoch, neskôr životného prostredia, najmä mestskej zelene a i. Bol predsedom Spolku slovenkých lekárov, predsedom zdrav. subkomisie pre Dunajské vodné dielo, združenia pracovníkov medzinárodného limnologického výskumu (výskumu sladkých vnútrozemných vôd a jej fyz. vlastností) a i. Jeho odbornú aktivitu ocenili aj čestným členstvom Mikrobiol. spoločnosti ČSA, Vsesväzovej vedeckej spoločnosti hygienikov ZSSR a čestným doktorátom Univerzity Martina Luthera v Halle-Wittenbergu.

mucha domáca – *Musca domestica*; →*muchovitý*.

muchárikovitý – *Muscicapidae*. Spevavé vtáky. Živia sa hmyzom, chytajú ho počas letu. Majú ostro zakončený zobák. Hniezdia na stromoch. U nás je najčastejší muchárik sivý (*Muscicapa striata*), na chrbtovej strane sivohnedej, na brušku svetlej farby. Je sťahovavý.

mucholapka Venušina – *Dionaea muscipula*; →*rosičkovitý*.

muchotrávka – *Amanita*; →*pečiarkovitý*.

Muchov-Habermannov syndróm – [Mucha, Viktor, 1877 – 1933, rak. dermatológ; Habermann, R. nem. dermatológ] →*syndrómy*.

muchovitý →*Muscidae*.

muchovník – *Amelanchier*; →*jabloňovitý*.

muchy →*Brachycera*.

Mukinyl[®] (Searle) – mukolytikum; →*karbocysteín*.

